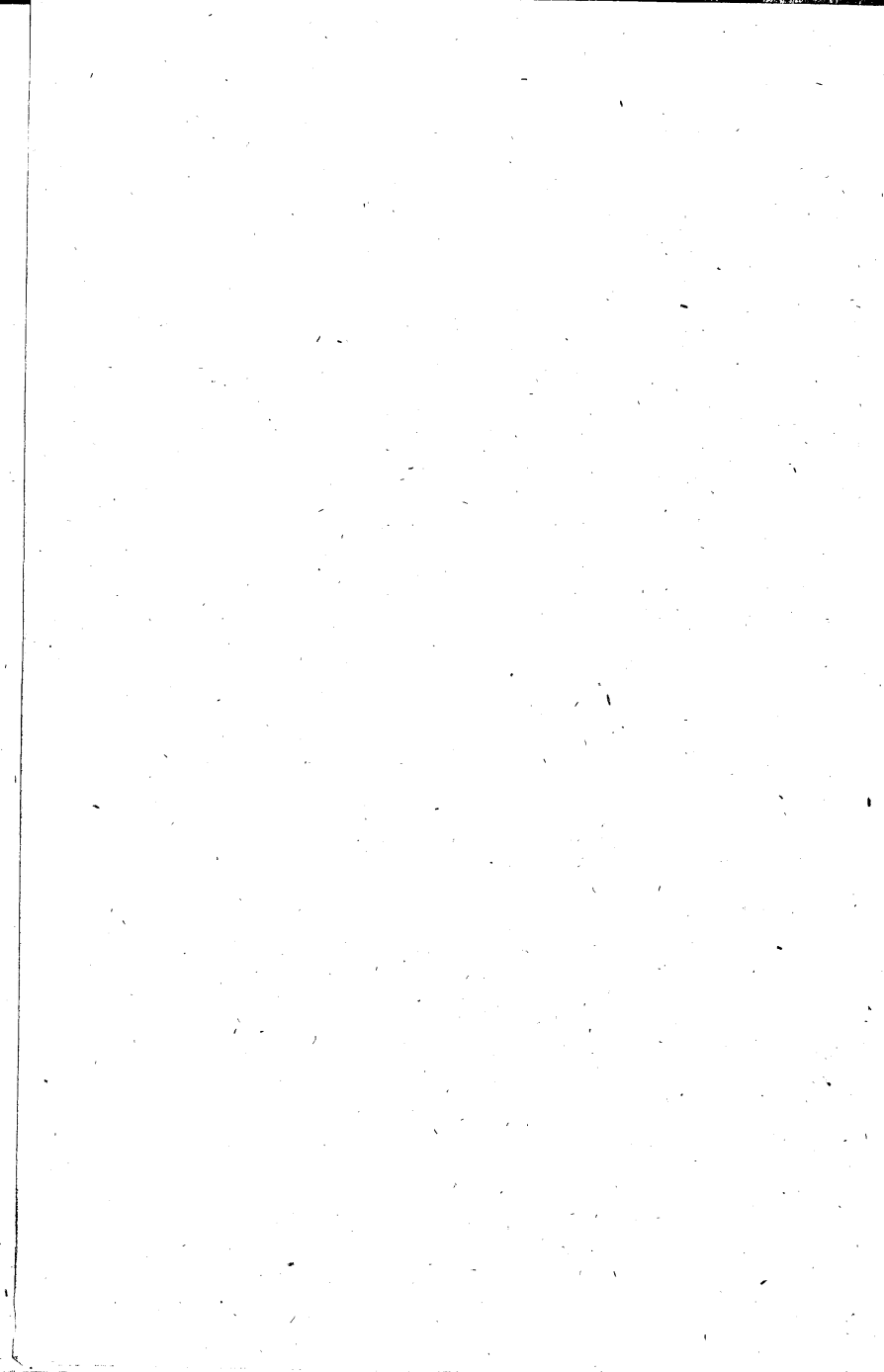

Kungl. Vetenskapsakademiens
Bibliotek
STOCKHOLM

A. L.
Tidskr.
Sv.

S V E A.

T I D S K R I F T

f ö r

V E T E N S K A P O C H K O N S T.

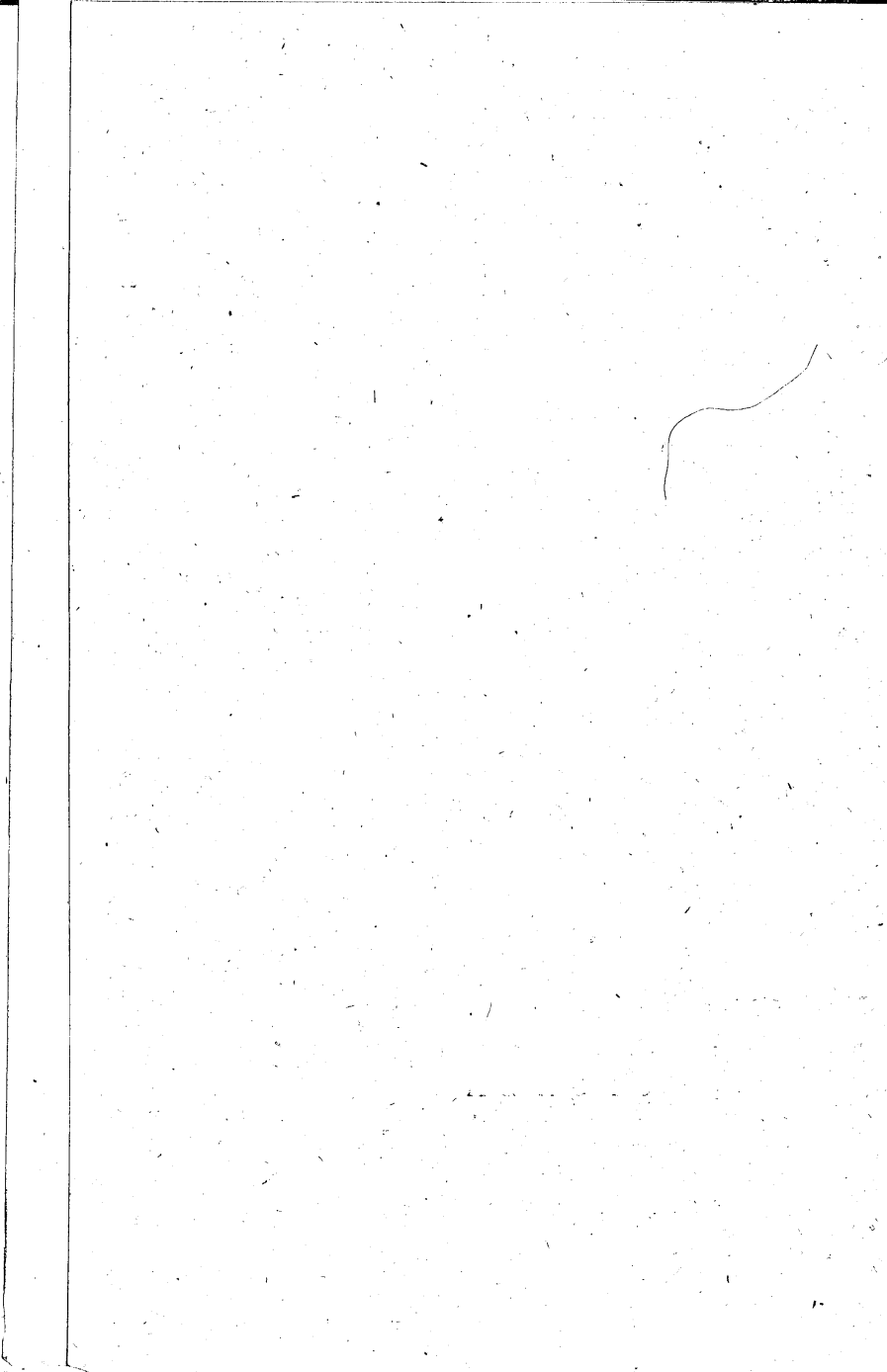

S J E T T E H Å F T E T .

U P S A L A

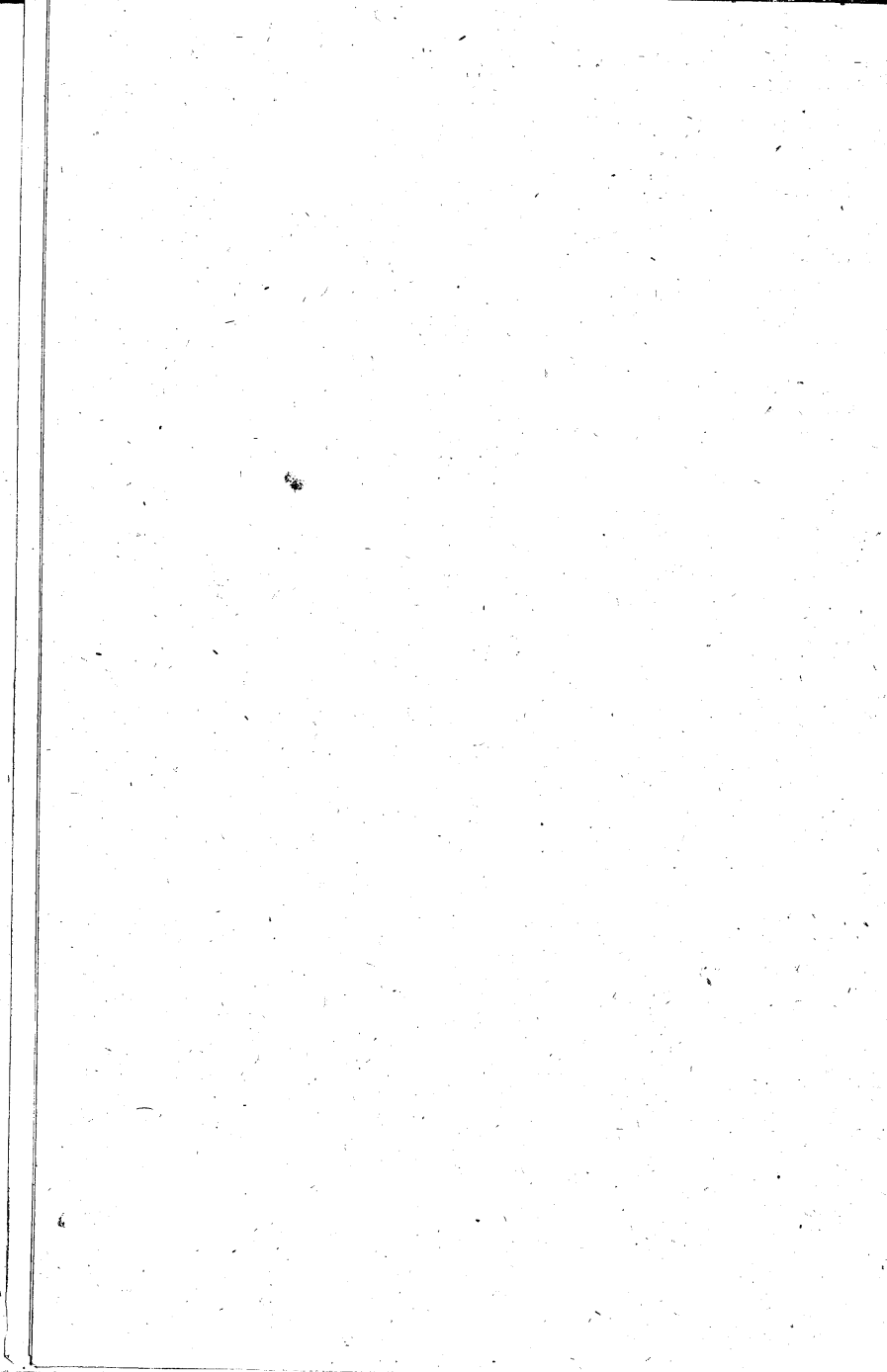
P a l m b l a d & C .

1 8 2 3 .

I N N E H Å L L.

- I. *Om falsk och sann Liberalism. Politisk Beträktelse.* (Skrifven i Aug. 1822) Sid. 17.
- II. *Om Förberedelserna till Corpus Juris Sveogothorum eller en Samling af Sveriges Äldre Lagar.* Berättelse till Hans Exc. Justitiæ-Statsministern.
Af H. S. COLLIN och C. J. SCHLYTER. 156.
- III. *Venetianaren Pietro Quirinis Resa till Norden år 1432.*
Af J. H. SCHRÖDER. 183.
-

OM FALSK OCH SANN LIBERALISM

POLITISK BETRAKTELSE.

Få frågor synas i våra dagar närmare påkalla ett svar, än den: hvad är sann; hvad är falsk Liberalism?

Det är ej nog, att skriket, och dess amma, principlösheten, bortskymmer sanningen: båda bidraga äfven mera, än man förmodar, att göra den förhatlig. Öfverdriften är icke blott sjelf falskhet: den kastar äfven skugga på den sanning, som är dess grund och dess förevändning.

Mot det sanna, som utan uppehåll sträfvar att göra sig sjelf i det offentliga lifvet gällande, finnes en reaction, i det redan bestående, hvilket man vill förbättra: denna reaction är naturlig: den är nödvändig, och för mognaden af det som skall blifva, fördelaktig. Men denna reaction får vanligen en tillväxt i styrka och bitterhet, hvilken icke är naturlig och alltid skadelig, af deras oförstånd eller illvilja, som bära på sina läppar förbättringens tungomål. Denna parasitiska växt på upplysningens träd bör undanrödjas; den är på dubbelt sätt farlig: först derigenom, att den mycket smakar den tanklösa mängden: för det andra derigenom, att den

ger ett skenskäl för sjelfva illiberalismen. Det går med liberalismen, som med allt annat godt i den svaga menkligheten: dess vänner äro för saken sjelf ofta farligare, än dess ovänner.

Hos medborgare, som ej sjelfve regera eller i regeringens deltaga, är den politiska liberalismen i våra dagar, åtminstone i vårt land, mera talande än handlande. Vi vilje ej deraf göra den någon förebråelse. Frivillig eller tvungen, gille vi af allt vårt hjerta, i båda fallen, denna inskränkning. Tiden sjelf tage vi ock, såsom han är: men tro honom, såsom talande, såsom i tal yttrande omdömen och anspråk, kunna vara eller åtminstone blifva bättre. Vi vilje derföre följa honom just i denna egenskap: ty vi vete väl, det i våra dagar äfven talet är en betydande magt. Uti republikanska statsförfattningar har det alltid ägt inflytande. Det har återfått detta inflytande i de moderna constitutionella Staterne: och det har återfått det i ett afseende betydligt förökadt. Fordom verkade nemligen talet endast omedelbart och i rak rigtning: det brukades, då viktiga statsangelägenheter öfverlades, eller då ett beslut skulle tagas, som afgjorde en eller flere individers öde. Nu verkar det äfven medelbart, äfven på långt håll; äfven i sned rigtning; på tusende vägar; genom dagliga organer. Och denna talets medelbara verkan har det tydliga sträfvande att leda och hänföra äfven det omedelbara: det medelbara skulle icke ogerna, om det förmådde, sätta sig i det omedelbaras ställe: och icke ens i detta bemödande har lusten att verka och äga ett in-

flytande saknat framgång eller förmåga. Med andra ord: publicismens, och, hvad som sedermera icke ger-
na uteblifver, äfven den publicistiska demagogiens tide-
hvarf har inbrutit. Såsom all ung magt har dock talet,
i synnerhet i denna medelbara egenskap, ömsom genom
flärd och lättsinne, ömsom genom tilltagsenhet, utan
gräns och mått, missbrukat sina krafter: derföre har
det, till och med i constitutionella Stater, sväfvat mel-
lan tillståndet af fri och tolererad magt. Bäst hafva
sannolikt de regeringar gjort, som, i förlitande på sin
egen och på sina institutioners styrka, vågat se detta
väpnade foster af tiden, så mycket möjligt är, i sin fri-
het lemnadt, något närmare under ögonen. Denna
dristighet har i längden belönat sig sjelf, såsom den
enda klokhet. Vapnets egen magt har derigenom blif-
vit både delad och förslöad. Det räknade många seg-
rar, medan det sjelf ängsligt bevakades eller blott tole-
rerades. Det har redan på några ställen lyckats vanan
och motståndarens lugn, att bryta dess kraft och hejda
eller sansa dess bruk. Det samma skall visserligen ske
ännu oftare i en framtid. Intet vapen, ingen taktik är
beräknad för evigheten. Med det samma desse blefvo
förgängelsens verktyg, voro de äfven sjelfve hemfallne
åt förgängelsen.

Men innan talet hinner eller sjelf söker denna
måtta i kraft och inflytelse, skulle väl tankans lugn,
opartiskhet och grundlighet alls intet förmå för att på-
skynda det resultat, vi här redan tillkännagifvit vara
det önskeliga? Skole vi upprigtigt säga vår mening, så

hafve vi till ett sådant försöks framgång för ögonblicket få eller inga utsigter. Inkastad i tidens ström är den granskande tankans alfvar endast ett ganska svagt motstånd. Det rörliga lifvet ligger i ytterligheterna: af båda dessa — ty de äro alltid tvänne — misskännes den sunda tanken, såsom vore den en halfhet. Den må vara äfven lifvets grundval: men såsom utsagd eller ännu mera såsom använd sanning är den för det yttre lifvet föga annat, än en anticipation af hvad, som en gång, när dessa vågor lagt sig, och andra uppstå, i hänseende till redan stillade, skall blifva och måste blifva allmänt erkändt. Någon omedelbar omvändelse-förmåga äger således denna sanning, äfven såsom utsagd, ganska sällan. Den öfvervinner ej tidsögonblicket: hvarföre? ty den bedömer och tror sig äga förmåga att bedöma tiden sjelf. Men också behöfves, förmode vi, denna omvändelse icke alltid, aldraminst för alla. Sanningen har sin kärna: medborgerligheten, tänkt såsom personlig, äfven sin. Och dem båda förenar ett sympathiskt förbund. Af den tankas grundmening, om hvilken vi här tale, är detta förbund således ock sjelf. redan genom en slags instinct, delaktigt. I mer eller mindre rediga begrepp uppfattad, är det denna tanke, som ligger i hvarje sund medborgares hjerta: den är det upprätthållande, det i och för sammanhanget talande momentet i mensklighetens politiska utveckling. Sundhetens karakter i det medborgerliga är, att äfven i patriotiska önsknningar, hvarken yra, eller fjäska, eller storma. Den begriper — denna sundhet — liksom af sig sjelf, att det sannas bevis ligger i det förflutna: att dess bekräftelse ligger i

det tillkommande: men att det närvarande sjelf alldrig är annat, än en fråga. Till denna, ännu oförderfvade, känsla vände ock vi oss, icke för att väcka en öfvertygelse, som der redan finnes, icke ens för att stärka densamma: men för att utreda hvad den sjelf, både i sitt gillande och i sitt ogillande, hittils visserligen anat. Ett enda skulle man nämligen kunna af detta bemödande utan orimlighet vänta: det vore att genom klarhet i begrepp ingifva denna sundhet, utom den passiva styrka, den redan äger, något mera äfven af actift mod. Detta kunde för den goda saken vara af någon vigt: hälst man väl må erkänna, att det öfverdrifna, publicistiska skriket redan till en viss grad förmått förlama den sunda medborgerlighetens tunga, om det ock, såsom vi hoppas, icke hunnit förderfva dess hjerta och tänkesätt. Ett exempel af mod, i denna rigtning gifvet, må ock dessutom, icke ens i detta sista afseende, något det minsta verka — vi anse denna utgång sannolik, och den kan ej smärta den, som tror sitt lifs betydelse ligga utom det närvarande — men i alla fall är dock, våge vi förmoda, detta exempel, med verkan eller utan verkan, i fall det annars skulle vara ett ord; i sin tid uttaladt, härigenom berättigadt att anses såsom ett icke mindre passande än kärleksrikt offer på fäderneslandets altare. Vi sade: fäderneslandets: må hända hade vår blygsamhet förmått oss att i stället säga publicitetens, om dennes altaren icke redan vore öfverlastade, eller om vi trott, att bådas kunnat stå i bredd med hvarandra.

Vi nämnde, att vårt ämne var liberalismen såsom talande: derföre nämligen, att talet var dess egentliga handling. Vi hafve dock dermed icke erkänt, att äfven dess verksamhets lust är, så vidt den på förändringar i det offentliga syftar, inom denna spher inskränkt. Men vi anse det tillhöra den kärna af medborgerlighet, som är all bestående regerings naturliga bundsförvant, att använda hela sin både activa och passiva kraft, för att inom spheren af tal eller skrift hålla den politiska liberalismens förändrings åhåga. Försummas uti en tid, sådan som den närvarande, denna skyldighet; eller lyckas det icke att här uträtta, hvad som likväl alltid borde kunna uträttas; så är ingalunda omöjligt, att vi äfven kunde få erfara eller upplefva ett handlande af annan art, på egen hand och i revolutionär mening börjadt. Ingen magt nämligen, som börjar i det yttre göra sig gällande, inskränker sig frivilligt eller utan strängt bindande motiver. Denna på egen hand började verksamhets frukter vilje vi dock ej nu beskrifva: tidens bok har sjelf teknat dem i blodiga drag och tekuar dem o-upphörligen. Det egentligen olyckliga i en sådan, sällan utan något fel hos väktarne sjelfve möjelig, katastrof, består derutinnan, att den falska, utan mått och tygel framfarande, liberalismen har, såsom lika oförmögen att hejda sig sjelf, som de verktyg, den i rörelse sätter, under en sådan period en, om än ögonblicklig, dock oberäkneligt stor förmåga öfver den sanna, äkta och progressiva. Misslyckas således, såsom vanligt är, ett sådant företag, eller står vinsten deraf i intet förhållande till uppoffringen: så har detta misslyckande eller miss-

förhållande tvänne orsaker: först den, att företaget är vågadt på egen hand: d. v. s. i utsagd opposition mot det redan bestående: för det andra den, att det falska och ytliga i sjelfva verket vunnit ett ögonblicks seger öfver det sanna och grundliga. Derföre är det ock sannolikare att hela företaget misslyckas, än att det lyckas. Och denna sannolikhet är här så mycket gruffigare, som sjelfva försöket, redan såsom försök, är den största momentana olycka, som kan tänkas: d. v. s. i hvad ställning som helst, hvarken mer eller mindre, än en andelig jordbäfning. At likväl äfven i denna allmänna frisläppta liberalistiska verksamhet, eller rättare sagdt under den samma, den falska liberalismens handlingar kunna urskiljas ifrån den sannas, måste vi erkänna, och hafve vi redan på sätt och vis medgifvit. Denna gräns är dock i det hela lätt utstakad: ty den kan ej, för ett arbete, som i denna rigtning handlar, vara mer än en, och denna gräns är lika oåterkallelig som afgörande. Naturens och människans Herre har sjelf uppdragit den samma: all falsk allmän verksamhet är här immoralisk och till immoralitet syftande: all sann verksamhet är moralisk och i moralitetens tjenst. Vi vilje ej, vi kunne ej någon annan gräns här uppdraga än denna. Man skall säga oss: denna gräns är genom sin allmänhet föga eller intet bestämmande. Vi svare: så stort är vårt förtroende för den högsta andeliga lags både fullständighet och djupa väsentlighet, att vi för hvarje oförfvad känsla, för hvarje af sophismen oförvilladt omdöme anse den samma på en gång vara den säkraste och den bestämdaste af alla. Den är allmän endast

genom immoralitetens egen mångfald, eller ock genom förledelsens oberäkneliga följder. Och skulle man vidare fråga, uti hvilket eget slag af immoralitet visar sig allmännast och förnämligast denna på egen hand och i revolutionär mening verkande falska liberalism, så skulle vi på denna fråga svara: den visar sig allmännast i den immoralitet, som, efter det att ett ändamål blifvit utstakadt, icke det ringaste bekymrar sig om de dertill ledande medlens moraliska gillbarhet. Denna immoraliska maxim, som erfarenheten så ofta redan visat vara af den falska liberalismens glatta yta upptagen, är i åtskilliga afseenden ganska vigtig att anmärka. Såsom gillad uppenbarar den sig troget i sjelfva de theoretiska principer, hvarest samma liberalism talande bedömer vigtiga och inflytelserika politiska handlingar eller händelser. Derföre är det ock ett sammanhang mellan praktisk och theoretisk åsigt utaf politiska ämnen, som gör att de aldrig rent kunna afskiljas ifrån hvarandra. Derföre är ock sjelfva talet ett slag och ett betydande slag af handling. Denna samma maxim väcker dessutom alltid en skälig misstanka emot det inre motif, som ligger i bakgrunden för hela denna liberalismens sammantagna rörlighet. Ty i alla tider, mene vi, har det varit erkänt, att denna maxim varit favorit-grundsatsen för alla dem, som sträfvat att komma till åtnjutande af ett orättmätigt herravälde a).

- a) Derföre gaf en man, som i början sjelf verksamt deltog i den Franska revolutionen, då hans patriotiska hopp så snart kom på skam, på hela revolutionen följande definition: "C'etoit un grand

Hvad ändamålet sjelf åter angår, såsom theoretiskt yttradt och på tungan fördt, samt tiden, ordningen och metoden för dess utförande, så få vi derom tillfälle att

mouvement de l'antichambre au salon". Ännu bittrare yttrar sig JACOBI: "Eine Nation, die unter die Influenz ihrer Journalisten steht, gleicht einem Hofe, wo die Antichambre und der Gewissensrath die erste Rolle spielen". På invändningen, att desse dock äro utan magt, svarar han: "Die Mangel äusserer Gewalt bedeutet wenig, und kann fürchterlich ersetzt werden. So umgaben keine Häscher mit Beilen und Ruthen die Volkstribunen der Römer: und kein Heer stand ihnen zu Gebot. Aber was vermissten sie daran? Eine thörichte Menge und eine glatte Zunge war ihnen mehr als das. Da ertönte jede Versammlung vor Gefahren, womit andere Bürger der allgemeinen Wohlfart drohten, und vom Ruhm ihrer eigenen Rechtschaffenheit und Tugend. Rollen, die sie angerichtet hatten, um die Menge sicherer zu fesseln, verschafften ihrem eigensüchtigen Willen jene Entscheidung, welche man die Stimme Gottes nennt. Mit diese Stimme verläumdeten sie, schändeten sie, mordeten und verwüsteten sie, und liessen nicht ab, bis sie vollendet hatten, und das Werk den Meister preissen konnten." Ännu märkligare äro hans utlätelser om deras theoretiska delstendens, dels ock förmåga: "Das goldene Zeitalter jener Verkünder dürfte wohl noch erscheinen: und neue bisher nie gewesene Verfassungen mit sich bringen: vollkommene, unveränderliche, feste, wie jene der Ameisen und Bienen. --- Alles muss so der Erde gleich gemacht werden: was sich über sie erhebt, das ist vom Uebel. Tempel und Altäre, nicht nur die sichtbaren, sondern auch die unsichtbaren, müssen allmählich einsinken, zuletzt ganz verschwinden. Dann erst ist das goldene Zeitalter wirklich eingetreten, wenn von Gott und Göttlichen Dingen gar nicht die Rede seyn kann," -- -- "Menschen, die in ihren engen Sphären gemeinlich sehr hell denken und leicht sehr hell denken

vidare yttra oss i vår egentliga betraktelse. Dessa anmärkningar hafve vi likväl trott oss böra förutskicka om den falska liberalismen, såsom på egen hand utom talet verkande.

Allt tal, sade vi, var handling. Men, såsom omedelbart blott ämnadt att verka på öfvertygelsen, har det likväl i sin egen natur anspråk på att vara och anses såsom den stillaste och oskyldigaste af handlingar. Man kunde förutsätta, att det, hos en bildad människa, med det samma jämförelsevis vore den sedigaste af dem alla. Redan anständigheten, det inre godas närmast i dagen stående yta, har bundit talet, må hända, inom flere och strängare gränser, än hvarje annan handling. Man talar

können, pflegen auf die hartnäckigste Weise die Gränzen ihrer Imagination für die Gränzen der Möglichkeit, und die Gesetze ihrer Imagination für die Gesetze der Natur und Vernunft halten. Ihrer Erfahrung -- dem was sie so nennen, -- muss alles widersprechende Raisonnement, und ihrem Raisonnement alle widersprechende Erfahrung -- die sie alsdann läugnenn -- auf der Stelle weichen. Was ihrer eingeschränkten Vorstellungsart nicht gemäss ist, das ist nicht, das kann nicht seyn, das ist überhaupt nicht denkbar. Sie würden eher ihre Sinne als ihre vorgefassten Meynungen verläugnen: und würden in die That, wenn sie diese verläugneten, den Verstand, den sie haben, aufgeben müssen". Vi hafva så mycket häldre anfört dessa yttranden af JACOB, som han, ehuru sällan i politiska ämnen uttalande sin mening, dock nedsteg i sin graf med en stor och fulländad celebritet af liberal och filosofisk tänkare. När han fällde dessa yttranden, hade han ännu icke hunnit upplefva 50:de delen af den politiska erfarenhet, som vi af nyaste tiders historia inhämtat. Men han vidkändes dem äfven vid slutet af sin bana, och hade under denna långa tid icke haft anledning att förändra sin öfvertygelse.

icke ens allt hvad man tänker: ännu mindre uttalar man allt hvad man önskar. Att tekna den falska liberalismen såsom talande, är således visserligen med det samma att uppfatta den ifrån dess mildaste sida: men det är äfven att uppfatta den ifrån dess säkraste och mest documenterade: ty i ingen annan verksamhets riktning har den lemnat så rikliga eller så sins emellan öfverensstämmande prof utaf sig sjelf och sin egen beskaffenhet. Man kan ej här döma den samma ohörd, Tekningens riktighet kan i alla sina drag controlleras,

Gerna skulle vi således här genast sluta, eller velat hafva slutat, med all slags omedelbart moraliserande discrimination, om det vore annars möjligt, utan att hos den rätt och ädelt tänkande blottställa oss sjelfve för beskyllningen af en alltför handgripelig ofullständighet. I allt politiserande tal gifves det nämligen ett flyktigt, men dock ganska märkbart element, som af ingen annan sann eller genomgripande pröfning är capabelt, än af den omedelbart moraliska. Vi kalle detta talets beståndsdel dess ton: och vi tro att våre läsare begripa detta ord, om vi ock ej skulle ingå i någon noggrannare förklaring deraf. Hvarföre dock detta element af talet sjelf bör omtalas, måste vi nämna, på det hvarken ofullständighet måtte oss förevitas eller förtigheten kunna tillräknas oss såsom ädelmod,

Att all liberalism åsyftar att åstadkomma förändringar, är naturligt; och detta tadle vi icke, då förändringarne äro verkliga förbättringar, tänkte och utförde i sammanhang både med det hela och med de ännu

kvarstående eller bepröfvade delarne af ett förflutet. Hvad, som åter äger sådan värdighet eller icke, det bedömes theoretiskt; och dermed hafve vi icke ännu att sysselsätta oss. Sällan kan ock den goda tonen svindande våldföras i ett positivt project till en ny inrättning eller en ny föreskrift. Men den liberalism, som åsyftar förändring, måste ock hafva en polemisk sida, rigtad antingen mot det redan varande eller ock mot det skeende. Detta är lika naturligt och kan lika litet klandras: men härvid är en anständig ton under sjelfva den klandrande offensiven en omedelbart moralisk medborgarepligt. Vi anse detta påstående för bildade och rätt tänkande män icke ens behöfva bevisas. Också bestrides det sällan i allmänhet: men följes, då man för det anständiga fordrar icke en blott yta utan en fri inre grund, så sällan, att föga i någon annan punkt den falska liberalismen så tydligen och kännbart afsöndrar sig sjelf ifrån sin motsats. Äfven här visar sig således det falska, såsom immoraliskt. Vi pröfve dock för vår del ingalunda afsigter: vi döme handlingar: vi döme ej ens dessa, då de äro tvetydige eller kunna på flere sätt uttydas. Af aktning för denna grundsats utesluta vi ock ifrån vår moraliserande granskning den falska liberalismens polemik emot det redan varande. Vi vilja erkänna, att man här i sjelfva tonen icke förmår att mer än för sitt eget samvete strängt och säkert åtskilja ensidighet i föreställningen ifrån afsigtlig förtydning: och att den förra, eller ensidigheten tillhör hel och hållen den theoretiska granskningen. Vi vilja ock erkänna, att det vanliga förbärandet af redlig, Göthisk, ända-

framhet kunde, när ett sådant ämne förehafves, i fleres tanka icke blott bemantra det grofva eller ock förmildra det bittra i tonen, utan äfven besticka det inre, annars qvicka, moraliska bedömandet. Men vi hafve likväl då erkänt allt, hvad vi kunna erkänna. Återstår således blott att fråga: kan man, med hvad benägenhet att ursägta som helst, säga eller tro det samma om den falska liberalismens polemiska ton emot det ske ende: d. v. s. emot Regeringars, emot Ämbetsmannas-Corpsers, emot Ämbetsmäns omedelbara åtgärder, handlingar och beslut?

Vi göre nämligen ingalunda det påstående, att dessa böra vara fria ifrån det publicistiska klandret. Ett sådant påstående skulle, om det än vore något mindre orimligt, än mången förmodar, sätta oss utur all vidrörelse med den moderna liberalismen, som, vare sig sann eller falsk, har sina allmänna axiomer, dem det vore antingen orätt eller åtminstone oklokt att bestrida. Aldraminst stode härutinnan den falska liberalismen att till ett tvekande öfvertalas. Det skulle här icke det minsta hjälpa att säga: att det finnes äfven andra, och andra med ideen af ett stadigvarande heligt helt mera öfverensstämmande klander, än de publicistiske: nämligen både de constitutionelle controllernes, och de controllers, som ligga i all regerings natur och därför ock omedelbart höra till dess skyldighet. Folket, skall man svara, ehuru redan en gång i ordentlig väg constitutionelt representeradt, måste dock nödvändigt hafva ännu en organ: äfven regeringarne måste hafva omedelbare väckare, daglige folk-Censorer: och denna dubbla, i härledd

mening representerande och regeringarne omedelbart väckande värdighet, tillhör otvifvelagt (detta är den än uteslutna, än öppet erkända minor uti denna slutsats) publicisterne. Desse äro dessutom de omedelbare representanternes uppfostrare: de utgöra constitutionalismens livvakt och seminarium: funnos icke sådane stundeligen vakne väktare på det politiska Sion, hvilken genomgripande garantie skulle väl folkens rättigheter hafva? och hvilken underrättelse, hvilken påminnelse om folksinnet skulle väl i detta fall hinna fram till Regenternes öron? — Vi antage dessa skäl: och vi antage dem på alfvar, om vi ock fördristat oss att i en half-skämtande ton dem förebringa. Vi hafva trott, att om det fulla skämtet äger sitt rum, då det obetydande göres till ett betydande, så kunde det halfva äga att utkräfva sin rätt, då det, som i sin användning här förmåga att blifva ett nyttigt verktyg, ett godt bidrag eller ett prydeligt bihang, upphäfver sig sjelf såsom det medborgerliga lifvets grundval. Men på skämtet följer alfvar: på ett alfvarligt antagande ett ännu alfvarligare förbehåll. Detta förbehåll tillägge vi ock derföre, om vi ock derigenom skulle blottställa oss sjelfve för förebråelsen, att i otid upprepa en längesedan utnött moralisk läxa. Vi fordre nämligen, icke blott med hjertats, utan äfven med förståndets och, såsom vi hoppas, med det omkring sig seende förståndets fulla öfvertygelse, att publicisterne utöfva det censurskap, vi här omtalat, med vördnad för Majestätet och med aktning för all ämbetes auctoritet. Göra de det icke, eller vilja de icke åtminstone låta sig derutinnan rättas, så erkänna vi öp-

pet, att vi, trots all den idealitet, som publicisterna tillskrifva sin egen publicitets åtgärd, ännu anse det kunna ganska alfvarsamt sättas i fråga, om icke det vore bättre, att hela detta sjelftagna, af constitutionen väl under förutsättning af anständighet tillåtna, men dock i intet afseende direct beräknade, censorskap alldeles upphörde. Frågan sjelf besvare vi icke: ty i alla frågor, som angå en öfverräkning af bruk och missbruk, anse vi tiden vara en premiss uti beslutet: och beslutet anse vi tillhöra den regering, som, mer eller mindre constitutionellt begränsad, för hvarje ögonblick äger i detta eller dithörande mål det omedelbara afgörandet. Men det måste vi, då vi tänke på sjelfvä de begynnelser till det goda, som hos oss finnas, likväl beklaga såsom en olycka, att liberalismen i denna punkt har i nyaste tider så få aktningvärda exempel att uppvisa. För en ännu större olycka anse vi det vara, att, om vi skole finna sådana aktningvärda exempel, måste vi gemenligen uppsöka dem uti de tider, då tanken och dess yttrande var vida mera fjättrad, än den är det för det närvarande b). Vi vete det: den begynnande friheten behöfver vanligen en längre scholtid, mellan lära och aga vist afvägd, för att småningom afvänja sig sitt första yrvakna sjelfsväld: och af dessa scholår äro, ty värr! ännu blott få hos oss tillryggalagde. Tidens egen lycka har härunder uppmuntrat det falska hjertesken, som för ungdomen och den ytliga bildningen alltid så mycket betyder. Så gifven är för öfrigt den dragningskraft, som talare och

b) Vi anföre hos oss det ännu oupphundna exemplet af: "Läsning i blandade ämnen".

åhörare eller skriftställare och läsare utöfva på hvar-
 andra, att de, under det de bilda hvarandra, behöfva i
 lika grad den högre gemensamma uppfostran, vi nyss
 omtalade. Tiden, icke tidsandan, måste ombesörja den-
 na sednare, hvilken ock alltid står i någon motsats mot
 den bildning, som af publicisterne inledes. Under schol-
 åren, som för båda parterne äro gemensamme, måste
 man icke ens deröfver förvåna sig, om det så kallade
 publicum väntar och påfordrar af sine tribuner åtminsto-
 ne några periodiskt återkommande drag af det slag öf-
 vermod, som uppsåtligen öfverträder all moralisk gräns;
 och om det fordrar dem, till och med för sjelfva grund-
 läggningen eller bibehållandet eller uppfriskandet af den
 publicistiska hederspunken. Vi kunna beklaga, och
 beklagandet saknar sannerligen icke all grund, att denna
 i hufvudstadens centralljus belägna relativa bildnings-
 anstalt, hvilken, såsom vi nyss anmärkt, utgör endast
 den ena sidan af den totala, redan, såsom enstaka, hun-
 nit så långt i förmåga och inflytande: vi kunna frukta,
 att, motverkade ingen tid, ingen vishet, intet alfvar, in-
 gen motsägelse, så skulle denna sjelf ensidiga anstalt,
 medan nyheten ännu är nyhet, hinna än längre i verk-
 samhet; och det, naturligtvis, i samma mon, ju fullkom-
 ligare den harmonie utbildades, hvori publicisterne, eller
 andre på deras skuldror uppträdande ögonblicks hjeltar,
 skulle förstå att sätta mängdens beräknade passioner
 med sina egna. Men alla dessa missbruk, ehuru be-
 klaglige, ehuru behjertansvärde, ehuru för ögonblicket
 smärtande måste dock, vi medgifve det, tålas för det
 bruk, som mindre är än oupphörligen blifver: dessa

yra barn måste väl en gång blifva män: någon gång är till och med yrheten sjelf ett förebud till kraft: men innan dessa barn fylla sin ålders mått, kan Läromästarens upsigt dock icke umbäras: äfven hans konst är mångfaldig: hans medel omväxlande: och då han skall bedöma, om lärlingen ännu är mogen man eller icke, så måste han icke låta sig bedragas af den förmåga, någon gång äfven ynglingen har förskaffat sig, att i ord och åthäfvor spela en mans rôle.

Atten föreställning i detta ämne skulle kunna göra något intryck på den falska liberalismen sjelf, vänte vi således för vår del visserligen icke ännu. Då den förebräelse icke kan göras oss, att vi förkasta saken, så skall man sannolikt svara oss, att vi, med hvad vi sagt, endast velat väcka en förhatlig insinuation: eller att vi i hvad vi sagt ingen annan afsigt visat, än den att reta Regeringen till förföljelser. Att detta sker eller kan försökas, vår hön förutan, vore må hända lika olämpligt att svara, som otillräckligt. Vi fråga derföre endast tillbaka, om det bör kallas insinuation, att i bestraffande, men såsom vi hoppas, med det samma tröstande, ordalag hafva nämnt, hvad alle människor redan hafva sig bekant, och hvad alla rätt tänkande, hos hvilka ännu en gnista af Svensk Konungakärlek glöder, djupt och ömt beklagat. Dessutom insinuerar man, påminna ock vi, endast hvad man önskade kunna till näpst befordra: är handlingen åter antingen redan satt utom lagens näpst, eller ock, der en lag kan användas, redan flere gånger af

högsta magten med vederbörlig näpst ansedd; så är, skulle vi med det samma tro, insinuationens tid för en sådan handling längesedan förbi. Detta ändamål kan således nu mera i intet afseende vara vårt. Också äga vi ingen bundsförvant utom saken sjelf: vi vänte oss icke heller någon annan. Den frihet, som icke kan bära eller styra sig sjelf, kunna vi dock icke heller såsom ännu mogen anse: och om någon tuktan skulle denna vederfaras, medan den under denna oförmåga ligger, så kunna vi lika litet en sådan ogilla, som vi behöfve förifra oss öfver de jämmerrop om våldförda rättigheter, som den kittslige patienten, under sjelfva handläggningen, kunde vara frestad att uphäfva. Men ett skulle vi alfvarligen önska, om det vore oss tillåtet att önska allt, hvad som rimligen kunde önskas: det vore, att den alfvarsammare delen af vår allmänhet, häjdade sig ett ögonblick, innan den, inom denna sjelf bildbara och visserligen ensidiga bildningsanstalt närmare inkommen, låte en dygd, som i Sveriges ärofullaste tidevarf alltid stått i oskiljagtigaste sammanhang med dess mannakraft, småningom genom ovarsamt utställda snaror spelas utur sina hjertan. En regering kan göra ett misstag: hvem nekar det? denna vanskelighet är äfven det högsta, som af menniskor skall utföras, underkastadt. Få personer torde dock, om man än skulle förutsätta en god eller oskadlig vilja, vara så litet i tillstånd att bedöma, om ett sådant misstag är af Regeringen verkligen begånget eller icke, som de publicister, hvilka lejt sig sjelfve till det sorgliga göromål, att dageligen, så vidt tillgång finnes, upvakta sitt publicum med angifvelser eller underrättel-

ser af denna art. Det är ej nog, att opartiskheten här måste misstänkas: äfven tid och förmåga felas dem vanligen för en sådan granskning: de kunna merendels och på sin höjd utsäga, att det eller det steget befinnes stå i någon slags skenbar opposition emot något af liberalismens grund-axiomer, eller ock i verklig opposition emot någon af den falska liberalismens egna karakteristiske principer: principer, af hvilka det måste förlätas oss, om vi ännu tro det Regeringen sjelf, såsom öfver det tidsögnablick uphöjd, hvaren den sjelf verkar, ännu ingen enda har antagit eller kunnat antaga. Men lät vara, att ock ett verkeligt misstag vore upptäckt och bevisligt: i hvad ton passar det den upträdande individen att inför sitt publicum bringa en sådan angifvelse? Passar det att göra den i den ironiskt stickande eller ironiskt hänvisande ton, som, förstådd af alla, genom sjelfva sin lömskhet trotsar lagens näpst, och hvilken föröfrigt af samhällslifvet knappast gillas, då den användes emot den redan af det allmänna föraktet träffade motståndaren? Är det på detta sätt, som den tilväxande generationen skall föras sitt heligaste medborgerliga föremål, sin öfverhet, till mötes? I en constitution, som sökt att sätta den högsta magtens elementer i möjligaste harmonie med hvarandra, och som utstakat det progressiva sätt, på hvilket denna harmonie allt fullkomligare och fullkomligare skall kunna utbildas: bör det, fråga vi, vara patriotismens hufvudbemödande att sätta beståndsdelarne sjelfve i harnesk emot hvarandra? och om det än det vore, eller kunde vara, hvilket det aldrig kan vara, måste detta bemödande nödvändigt vara sjelfva

det patriotiska dagsverkets? Eller skall bitterheten mellan delarne, om den änkunde tändas, upphjelpa kärleken till det hela? Skall man t. ex. behöfva tåla, det en dagbladshjelte, under den anticiperade masken af en historieskrifvare, försäkrar det Svenska Publicum, att Ständer och Regering på de sista tolf åren ännu icke det minsta uträttat till fäderneslandets förkofran; att de tvertom fortsatt eller ännu mera förökat dess oredor? Eller menar någon, som har en praktisk eftertanka, att den sunda reflexionen skall kunna, äfven hvad Öfverhet och Regering angår, gilla ett enda ögonblick den sophistiska åtskillnad, man här är så färdig att inskräpa, emellan idén in abstracto, och den personliga individualitet, som i verkligheten den samma föreställer? Regering, påstå vi, är en lefvande function: det som regeras, veta vi, är det icke mindre. Vi äro här, hvad båda sidorne angår, på frihetens och på personlighetens gebiet. Äfven i frihetens lagbundna Rike träder nödvändigheten, såsom nödvänhet, i bakgrunden: den är der sjelf lefvande, såsom den ock är det redan i all natur, ehuru frihetens lif i och för sig är ett annat, än naturens. Den nödvändighet åter, som frihetens lag innebär, är helighet: den kan egentligen blott lefva uti hjertat. Har lifvet derutur flyktat, eller är det på vägen att derutur flykta, så återkallas det ej genom en i rörelse satt krets af juridiska contröler, vore denna sednare än slutet så strängt, som menniskolifvet kunde den bära. Det juridiska har, för sig ensamt taget, ingen själ; maskinen är ännu ingen organisation: äfven i maskinen är drifhjulet ett

annat; ett annat är visaren, som aftecknar machinens gång eller afmäter dess verkan.

Detta allt borde dock de betänka, som med så mycken förtröstan sätta statens lif i den publicistiska contrölen. Vi lefva i contrölernas tidehvarf: utom de gamle, länge bekanta, har äfven tidsandan framkallat denna nya, som våra dygdiga fornfäder måhända skulle utan tvekan hafva såsom en farlig utväxt äfven på constitutionernes blomma förkastat. Men är den nu mera nödvändig, eller, rättare sagdt, oundviklig: så lärom oss åtminstone att med måtta och varsamhet föra ett vapen, som i sin natur tveäggadt, låfvar med sin ena ägg att skydda folkfriheten, men med sin andra hotar at i grund förstöra den qvarlefva af patriotisk moralitet, som blifvit oss af ädle förfäder i arf lemnadt c). Ty en stat, der förtroende och ömsesidig kärlek mellan regering och undersåtare råder, är en friskt vandrande jätte, som seende framför sig, icke ens märker de små ojämnheter, som möta hans väg: den åter, der magten är af misstroendets oändliga vaktposter omskansad, är en krympling, den äfven mullvaden med sina mödosamt upstaplade berg sällan sparar sig den förnöjelsen att plåga.

c)

Wenn an das Gute

Das ich zu thun vermeine, gar zu nah
Was gar zu schlimmes grenzt, so thu' ich lieber
Das Gute nicht, weil wir das Schlimme zwar
So ziemlich zuverlässig kennen, aber
Bei weitem nicht das Gute.

LESSING

Nathan der Weise

Derföre omfattom Regeringen icke blott med aktning, utan äfven med kärlek. Kärlek väcker kärlek: förtroende väcker förtroende. Denna sinnets frivilliga stämning är vår medborgerlighets högsta moraliska stödjepunkt: denna stödjepunkt kan ingen stat umbära: har den undanfallit, så är den af intet ersättelig: aldraminst af ett juridiskt machineri, vore det äfven det andeligaste, det i sina på hvarandra lurande delar konstigast flätade, konstigast invecklade af alla. Ty i sanning det moraliska är intet tomt ord: uti det moraliska har världens högsta andeliga sammanhang uttalat sig sjelf omedelbart. Ett misstag om den positiva Lagens mening; ett missgrep i förhållandet mellan den juridiska hierarchiens i hvarandra ingripande länkar, kan lätteligen rättas. Men en missklang i det moraliska förhållandet mellan öfverhet och undersåtare tystnar ej utan att hafva utspelt sin ton: och denna tons längd förmår ingen beräkna: ofta hafva dess spelande dallringar blifvit verkliga rörelser: ofta rörelserna resningar: alltid resningarne omstörtningar. Ty mistroendet har ett naturligt sträfvande att utvidga sig sjelf: det saknar alldrig heller sysslolöse underblåsare. Patriotiske masker omföra dess gift; det har länge tårt statslifvet i sin rot, länge, under retad strid och motstrid, härjat alla dess frukter, innan kronan vissnad eller af den sista stormen bortsopad till marken nedfaller. I den yttersta instansen äger dock endast andan magt öfver sig sjelf: och endast andan beherrsakar andan. Icke den regerar, som ritar constitutions-former eller dem efterstafvar: ensam åstadkommer han icke ens en Rege-

ring: den regerar, som genom sin anda befäller öfver andan. Och denna andans magt öfver andan heter aktning, förtroende och kärlek. Redan i det enskilda samhällslifvet, som förenar individer, är hat och misstroende den största olycka: och denna olyckas förnämsta stiftarinna, förnämsta befordrerska är en giftig tunga. I det offentliga statslifvet, som sammanbinder delarne med det hela, är de förras misstroende till det sednare eller till dess representant, Majestätet, en ännu större olycka; och, bedragom oss icke, verktyget för denna olycka är här detsamma, som i det enskilda lifvet.

Äfven Statens Embetsmän äro på ena sidan Regeringens andeliga verktyg: på den andra har ock deras magt utflutit ifrån Statens egen. Och just därför kunna vi icke ens updgå att för dem, hvad sjelfva Embetet angår, fordra någon afpassad del af aktning och förtroende. Detta påstående, vi veta det mer än väl, skall för den falska liberalismen synas ännu mera aningen torrt och ofruktbart, eller äfven misstänkt, än det föregående. Desse Embetsmän-tänker man vanligen, och det liberalistiska hjeltetmodet, som alltid söker de lättaste segrar, upmuntrar detta falska tänkesätt — desse Embetsmän äro redan med många contrôler besvärade, och måste vara det. Öfver deras hufvud sväfvar först och främst den constitutionella contrôlen: 2:o den contrôl som af Regeringen omedelbart öfver dem, såsom dess ombud betraktade, utöfvas: 3:o den contrôl, som genom sjelfva Embetsmannahierarchien är inom den-

nas eget sköte organiserad: 4:o den publicitets contröl, som hvarje interesserad eller ointeresserad privat part redan erhållit i afseende på utfordrandet och framläggandet af alla de acter, uti hvilka ett embetsmannabeslut eller en embetsmannåtgärd hunnit uttala sig sjelf. Det kan ej, menar man, komma sig så noga, om de blifva besvärade af ännu en 5:te, och denna nya, tvifvelsutän den qvickaste och verksammaste af dem alla, bör kunna emot dem utöfvas med ännu mindre skoningsamhet, än emot Regeringen. Den tyngd, hvarmed regeringen i allmänhet besväras och måste besvara folket, utminuterar ju af desse Embetsmän i dagliga portioner. Så mycket nödvändigare är därför, att folket äfven på sin sida måste kunna emot den dageliga vådan sätta sina dagliga trumpeter i rörelse. Efter denna måttstock synes den falska liberalismen afväga både sitt tal och sin ton emot Embetsmän. De stå på ett betydande afstånd ifrån Regeringen sjelf: i samma mån måste ock dem en bittrare kalk iskänkas. De bevärdigas sällan med ironiens vapen: de kunna öppet gisslas med invectiver, eller åtminstone af den höga censoristiska visheten behandlas, såsom Scholgoszar behandlas af en butter Scholmästare.

Äfven moralen har dock några ord att säga om hela detta företags natur och gräns. Vi förvånas nemligen för vår del allsicke deröfver, att, hvad embetsmäns möjliga felsteg angår, publicismen springer Lagen och de ordentlige Auctoriteterna i förväg. Försprånget är här en verklig triumf: och det har blifvit möjligt ge-

nom de dagliga utposter, denna schola utsatt: det vore i sjelfva verket en grymhet, att förneka densamma de kittlande frukterna af denna anstalt. Vi ämna ock icke ens klandra dessa frukter sjelfva, så vidt de i dagsljuset kommit. Må hända har denna anstalt haft sin båtnad med sig: må hända kan båtnaden i en framtid blifva ännu större. Sannolikt har den någon gång väckt den sofvande upmärksamheten eller ock den slumrande rättvisan. Men har Lagen eller den i Lagen utstakade auctoriteten redan bemäktigat sig det angifna felsteget, så gilla vi redan mindre det fjäsk, hvarmed publicisterna skynda att föredocera denna lagliga auctoritet, huru den bör bedöma, och under hvilken synpunkt, den bör äse detsamma. Vore vi stränge, det vi icke behöfva i detta ämne vara, kunde vi till och med belägga detta fjäsk med namnet af en olagligt inflytande, så helig och allmän än den opinion måtte vara, för hvilken desse publicister utgifva sig sjelfve att vara organer. Är målet ändteligen afgjordt, så klandra vi dock ännu mera den ytterligare, här vanligast för parten försvårande granskning, hvarunder de lägga sjelfva domen; och anse denna åtgärd vara i de flesta fallen ett uppenbart förnärmande af mensklighet och rättvisa. Har Embetsmannen blifvit af Lagen frikänd, bör han, mena vi, i hela sin vidd njuta den uprättelse till godo, hvarigenom han blifvit åt medborgerligheten återställd: är han skyldig förklarad, så har han genom sjelfva sitt straff blifvit, så vidt ske kunnat, med samma medborgerlighet återförsonad. Vi inse icke att emot dessa fordringar med skäl några invändningar kunna göras. Men Embets-

män kunna, såsom äfven andre medborgare, hafva eller begå fel, dem Lagen ej åtkommer. Antalet af sådane möjliga fel är hos Embetsmannen naturligtvis äfven större, än hos andre medborgsmän, hvilka icke dela dennes särskilda förbindelser. Af Embetsmannen fordras både talenter och själsegenskaper, som icke med samma rätt kunna af en annan väntas eller påfordras. Dessutom inträffar icke sällan, att publicisten, som under det ödmjuka namnet af opinionens organ vanligen döljer sitt anspråk att vara dess styresman, och alltid inför sitt publicum spelar den dubbla rôlen af angifvare och domare, gerna ville se ett felsteg till beifrande befordradt, som den lagliga auctoriteten dock icke alls tror sig kunna under sitt skärskådande uptaga: har felsteget äfven af publicisten först blifvit anmaldt, så kan dock ännu en mogen öfverläggning behöfvas hos Lagens väktare, om ock han skall saken uptaga eller icke. Uti dessa förhållanden, under hvilka Lagen antingen alls icke kan åtkomma Embetsmannen, eller tror sig böra vägra det, eller ännu tvekar, borde, mena vi, äfven publicisten måtteligen ropa och under sjelfva ropet dessutom iagttaga någon anständighet. Samvetet och den moraliska grannlagenheten borde åtminstone säga honom, att det endast för råheten kan vara en fägnad att hopa bördor på den, som redan har tillräckligt många, både i arten af sina förbindelser och i mängden af laglige på alla sidor spitsade contrôler och i sjelfva den våda, hvori flere af hans class stå, att kunna, äfven utan all dom och ransakning, förlora sin Regerings förtroende: de borde vidare säga honom, att en under

sådane förhållanden offentligen yttrad skadeglädje är inför den sanna hederns domstol oförlätelig; säga honom derjemte, att allt i skuggan utfördt anfall emot en värlös är ett moraliskt lönnmord; vi nämnde värlös, ty, så föraktelig än Embetsmannen i sin blotta egenskap af Embetsman måtte i folktalarens öga vara, så står han dock redan såsom sådan på den värdighets punkt, att han emot denne icke skickligen kan sig i någon slags strid inlåta: ändteligen borde de säga honom, att det måste högeligen intressera både Stat och Regering att i sina Embetsmän kunna räkna på en Corps, som äger icke mindre en ära att uprätthålla, än ett förtroende att värda och motsvara: hvarföre ock, mena vi oförgräpelig, allt otidigt anfall emot denna Corps' ledamöter, all sqvallrande beställsamhet, allt i förväg fäldt, på rykten eller angifvelser eller ofullständig kännedom hvilande domslut, och i allmänhet all oansständig ton, icke blott är en orättvisa emot personen, utan äfven ett försök att, med eller utan tillbakakastad skugga på Regeringen sjelf, i hvars namn Embetsmannen sin magt utöfvar, i sin mon skaka eller undergräfvad den moraliska grundval för Statens lif, hvilken vi redan påstått i alla sina länkar ytterst hvila på ära, kärlek och förtroende.

Vi tillägge, för att, om möjligt vore, i alle redan nämnda förhållanden ännu ytterligare inskräpa denna lärdom, följande anmärkning. Det är oss icke obekant, att liberalismen, i sitt för sig sjelf oförstådda skaplynne, och således den falska i synnerhet, är mycket benägen,

att jämte den verkliga Souverainen, antaga ännu en annan och vida högre Souverain, som den kallar folket. Vi granske icke ännu denna tanke theoretiskt, lika litet, som vi vilje följa de vändningar eller uttryck på sporen, hvori den söker dölja för sig sjelf eller andra, att den gjort ett sådant antagande. Vi antaga ännu så länge på god tro denna Souverain, hälst den i nyaste tider visat flere prof på närvarelse, och det under en ganska concret gestalt. Men skall denna nya Souverain kunna hoppas något stadigare vistelse i verlden, så anse vi det båta honom sjelf att antaga åtminstone några af de egenskaper, som man vant sig att anse såsom ädla drag uti de fordna Souverainernes karakter. Åtminstone skulle vi hjerteligen beklaga honom, om han debuterade med det påstående, att samma handlingar, som i afseende på andre Souverainer eller i deras tjenst begångne, hittills varit, såsom fel eller laster, med allmänt förakt stämplade, skulle i afseende på honom och i hans tjenst begångne anses såsom dygder. Liberalismen sjelf har, såsom vi med nöje förmärkt, visat en ganska berömlig och i hög grad förtjenstfull omtanke, uti sitt bemödande att ifrån hittills Regerande Souverainer aflägsna allt slags spioneri- och delations-system. Vi fråga den på dess samvete, om den visat samma omtanka uti att aflägsna samma system ifrån denne nya ÖfverRegent? Häfderne hafva annars för oss afmålat denna sednare, såsom en ganska nitisk, miss-tänksam, vankelmodig och ostadig personlighet. Det vore således fråga, om detta klandervärda system icke vore just i afseende på honom ännu farligare, än i af-

seende på någon annan: och det anspråk bör ju ej ens denne mäktige Herre, i fall han annars vill vara en moralisk Regent, göra, att kunna för sin båtnads skull upp- och nedvända sjelfva de sede-begrepp, hvilka, såsom man borde förmoda vara erkändt, en ännu högre Herre i människors hjertan inplantat.

Vi fortgå till betraktandet af den falska Liberalismens theoretiska sida. Uplyftad, såsom den visserligen med sanning föregifver, på tidens vingar, har den likväl, sannolikt på denna uppfart, lärt sig en viss oart i raisonnementet, den vi redan ifrån början måste alfvarsamt förehålla dess härolder. Vi belägga med detta namn den förnämhet i slutledning, som tror sig kunna redan på förhand tillbakavisa all discussion. Det är klart, att detta sätt att förfara icke kan behaga vetenskapsmannen, som trott sig böra vänja sig att se en sak ifrån flera sidor än en, och dessutom haft en långvarig erfarenhet af den möda, den strid och den pröfning, som redan en enda fast öfvertygelses bildning, fattande och användande kostat honom. Vi skulle kunna upräkna flera prof af den förnämhet vi här klandra: men vi åtnöja oss med ett enda; ty i sjelfva verket har den samlat sin hela styrka uti ropet på tidens anda, betraktad såsom argument uti hvilket möjligt stridsämne som hälst. Man måste förlåta vetenskapsmannen, som lärt sig begripa hvad en minut vill säga på tidens långa ur, om han halflående emot detta argument tror sig finna, att allt sådant rop bevisar en enda sak, och den till fullo, att nemligen hvar och en, som i

detaljen af magtpåliggande tvisteämnen på alfvare brukar detta cardinals-käl och dermed menar sig kunna något uträtta, sjelf ingenting annat är eller kan vara, än en rastlös surra på tidens hjul. Tidens anda är nemligen sjelf något helt annat, än tidens historiskt förstådda tendens. Vanligast begriper ock den aldraminst af denna sednare, som outhörligen jollrar om den förra och vemodigt klagar öfver den ringa aktning, naturen eller styrelsen eller händelsernas gång synes bevisa densamma. Af den förra begrafves och qväfves vanligen förståndet: den senare utvecklas och förklaras efterhand af den erfarna och tåligen tanka, som lärt sig att hvarken brådstörta eller i otid använda sina ömdömen. Derföre igenkänner man ock utan möda i dessa så ofta påkallade argumenter en modern, om än lättsinnig och odrägeligen förfuskad öfversättning af fordnä vida strängare tänkares dock längesedan förkastade *avros* *εφα*: ty så subjective synas de vara, att de knappast kunna ens uphinna värdigheten af en logisk cirkel eller af en *petitio principii*. Sorgeligt vore det emedlertid att inhämta, det sådane personer hädanefter skulle komma att ingå i öfverläggningar om våra offentliga angelägenheter, hvilka trodde, att öfverläggningsämnet redan förut vore afgjort genom den blinda naturnödvändighetens första sig krusande bölja, eller sådane, hvilkas vishet bestode derutinnan, att afkläda sig sjelfva det menniskan väsentligen tillhöriga attribut, att vara både tidens och naturens frigjorde son. Ingen tid är fullt god: ingen är eller fullt ond: samvetslöst herrskarebegär eller folköfvermod ingripa ömsom i

dess kuggar: menskligheten fortgår under sjelfva de straffdomar, hvarmed andans mäktiga Nemesis ouphörligt förföljer alla ytterligheter. Men derföre är ock menniskan fri, derföre är hon människa, på det hon måtte kunna pröfva förvillelserne och efter denna pröfning välja det goda och undfly det onda. Denna tanke om människans värdighet och bemödandet att den samma uprätthålla, kalla publicisterne att styggas vid tidens anda. Vi tilltro oss sjelfve äga en politisk teori, som känner och aktar Naturen mera än våra motståndare det göra: i synnerhet vete vi, hvad desse endast lösligen synes hafva hört omtalas, att Naturen nemligen, utom de mechaniska, äfven har andra, vi kalle dem så länge dynamiska krafter, hvilka äro högre än de förra: men detta oaktadt hafve vi dock icke på långt när, i den grad, som de publicistiske raisonnementerne tillåtit sig sjelfve, trott oss kunna afsäga oss vår vetenskaplighets, eller äfven vår blotta individualitets redan nämnda högsta menskliga prerogatif.

Huru nu den skall förstå, med hvilken sans eller öfverblick den skall bedöma tidens mening, som på ena sidan naift bekänner sig, äfven såsom tänkare vara ett passift barn utaf tiden, och på den andra gravitetiskt eller i orakelton bröstar sig öfver sjelfva denna inskränkning, det kunne vi emedlertid lemna hvarje bildad och sjelfständig man att öfverväga. Att den falska liberalismens egenteliga statsvishet är en empirisk, icke upfattning utan efterstafning af den yngsta tidsminutens obeständaste eller ytligaste läror, är med det-

samma på förhand tillkännagifvet. Den är ung, sade vi, denna lära, såsom uti en kritisk öfvergångsperiod all osmält samling af klagomål och aningar måste vara: men vi erkänne det, den har på en kort tid så fullständigt genomvandrat sin egen bana, så vidt något eget under bristen af allt positift kan tänkas, att den nu mera, såsom vi förmoda, är slutet af sitt förgångliga herravälde något närmare, än sin början: och ehuru, såsom en snillrik författare yttrat sig, det, som i den fastare delen af Europa redan är på vägen att bortdö, ännu länge, under formen af ett echo, plägar återskalla i de Nordiska Bergen; så hoppas vi dock, att själfva den inre hålligheten uti denna lära, äfven hos oss, skall utaf det öfvermåttan intensiva lif, som den jämförelsevis, medan den lefver, brukar att föra, utkräfvat sin rätt. Sväfvande mellan ljus och mörker, mellan sanning och lögn, tillbragte den ett par tre decennier af det sista århundradets sednare hälft för att utbilda sig sjelf och för att bemäktiga sig sinnena. Den var fullväxt och färdig att larmande i lifvet ingripa, i detsamma den hunnit till den grad upvärma känslan af det ännu fortlefvande regeringssystemets missbruk och öfverdrift, att tidevarfvets lättsinne glömde jämte de sanningar, som bilda lifvets ordning, äfven sin egen grundval. Läran räknade således ock anhängare öfveralt, men upslog bopålar och vann fäste egentligen hos tvänne af Europas CentralNationer, den Franska och den Tyska: hos den förra, som genom sin flygtighet och lättfärdighet redan länge varit den tongifvande i Europa blef detta fäste snart praktiskt: hos den sednare,

som, varsammare och grundligare i sin karakter, välvilligt utlånade sitt förstånd för att gifva alla läror deras systematiska form, var och förblef det mera theoretiskt. Sin rôle i lifvet spelade derföre läran hufvudsakeligen hos den förra af dessa Nationer. Men denna rôle var på en gång kort och ömkelig och förhatelig: den spelades så illa, att systemet sjelf med sin hela breda yta, i sin enstaka consequens, måste efter ett enda decennium lemna plats åt sin egen motsats, den icke mindre förderfveliga, men dock då lugnande och lisande, militär-despotismen. Sedan denna äfvenledes efter ett eller halftannat decennium utspelt sin rôle, kom den nya läran något sansad tillbaka och började att ingå en capitulation dels med det sanna, som varit dess förevänning men icke dess mått, dels ock med sjelfva det gamla, som i sina missbruk redan börjat att vara ett utlevadt. Sin lust att skrika, sitt begär att äfven herrskande öfvertaga det offentliga lifvets ledning, sin förmåga att sätta statens elementer i jäsning har den dock ännu icke förlorat. Men sakens natur, erfarenhetens styrka och Regenternes förbund har i Europas hjerta brutit dess magt: det sanna kan nu mera skiljas ifrån det falska: det gamla sammansmälta med det nya: man kan utfinna en väg till förbättringar, som ej går genom eld och rökande molnstoder. Detta är den korta historien af denna yngsta hos oss ännu återspökande lärovishet: dessa dess historiska anspråk på samtidens hyllning och beundran: dessa dess egna utsigter för det närmast tillkommande. Den är, såsom all till in-

flytelse genom tingens egen ordning kommen ensidighet, ett förbigående tids-phenomen, en uplösningss-process: endast såsom sådan kan den stilla tidens genius hafva påräknat densamma: den är sjelf ett skal, som utom sig; i tidens fruktsamma sköte, har sin kärna: på den lösa sand, uti hvilken den upväxt, har ingen regering varit byggd, kan ingen byggas, ens för ögonblicket, mycket mindre för evigheten. Och för denna bräckliga idöl, som på egen hand icke ännu lyckats i ett enda organisations-försök, skulle dock äfven tänkaren, som hvarken sjelf vill påtvinga andra sin öfvertygelse eller kan tillåta andras öfvertygelse sig påtvingas, nedfalla och i hjertats andakt böja sina knän!

I ett system, som så af själ och hjerta älskar förändring, redan såsom förändring, att det sätter tidens enda olycka uti dess seghet att mottaga de förändringar det sjelf föreslår, då tvertom största delen af dess olyckor förskrifver sig ifrån den färdighet, hvarmed det lätt-sinne, som följer ett gifvet intryck, går den ytlighet till mötes, som vill gifva detsamma: i ett system, som för allt bestånd och för allt sammanhang har ett enda mått, den formella mekaniska enheten, hvilken dock är allt verkeligt sammanhangs andelösa, grimacerande vålnad: uti ett sådant system, säge vi, är det icke blott svårt, utan, strängt taget, äfven omöjligt att upptäcka ett sådant *πρωτον ψευδος*, som på ena sidan ägde ett ämne eller ett innehåll, och på den andra vore grunden eller principen för dess constructioner. Systemet är i sig sjelf, genom Vetenskapens öga sedt och på Vetens-

skapens vanliga språk uttryckt, hvarken mer eller mindre, än en negativ, mot all materia indifferent, arbiträr, uplösande formalism. Ifrån det ögonblick vetenskapsmannen inför sin opartiskt granskande blick funnit och erkänt det såsom sådant, är det, hvad detaillen angår, egentligen under hans vetenskapliga kritik: han kan endast behöfva visa, att det är sådant: d. v. s. han kan, såsom logiken uttrycker sig, endast behöfva bevisa sin minor; både major och conclusionen kan han med förtroende öfverlåta åt den allmänna vetenskapsodling, med hvilken han sjelf, såsom länk uti densamma, måste hoppas sig stå i någon berörelse. Besvärliigare är hans kall, om han ock skall tala inför ett större publicum: han behöfver då icke blott vidlöftigare bevisa sin minor; och denna vidlöftighet torde icke utan på stränghetens och bundenhetens bekostnad kunna utföras: utan han måste ock förklara sin major: d. v. s. göra handgripeligt att en negativ blott form är en tomhet i statssammansättningens organism. Endast conclusionen kan han nu mera åt den allmänna kunskapsbildningen öfverlemnna.

Det bör synas, af hvad som redan är tillkännagifvet, att vi med den falska teori, hvilken vi åtagit oss att bestrida, egentligen icke kunne hafva mer än tvänne punkter oafgjorde. Den ena angår sättet och methoden af medborgerlige, rättlige eller politiske förändringars införande uti en stat: den andra, och den i en redan reglerad, constitutionell, historiskt lefvande stat, sannolikt vigtigare; arten och beskaffenheten af samt före-

målen för dessa samma förändringar. I båda dessa hufvudpunkter är, säge vi, den falska, stormande, okloka, orättvisa liberalismens teori väsentligen åtskild ifrån den sanna, stilla, granskande och rättvisa liberalismens.

Den stat är i sanning att lyckönska, för hvilken den förra af dessa frågor äger endast ett underordnad intresse. Denna stat är, såsom vi förutsatt, redan constitutionell: och i constitutionen måste den äga en väg utstakad, på hvilken de förändringar, som behövas och befinnas nödvändige, skola införas. Har den constitution, som den för det närvarande njuter, om än i sin sista upprättning ny, dock i det hela en historisk basis, som blifvit uti den samma respeciterad, så har denna stat i detta afseende allt hvad den kan önska sig och begära. Endast i tvänne riktningar kan den förra frågan interessera en sådan stat: först och främst i afseende på de omdömen, som i en sådan kunna göras om hvad som sker, händer eller företages uti andra stater, hvilka ännu icke äga samma lycka, ännu icke hunnit eller upnått en dylik jämvigtpunkt: för det andra i afseende på det sammanhang den förra frågan, äfven inom denna lyckligare stat, äger med den sednare. Ty njutes der lyckan eller erkännes nödvändigheten af en historisk continuitet i det förra afseendet, så är det sannolikt, att denna icke heller kan blifva utan allt inflytande på de förändringars beskaffenhet och föremål, hvilka dersammastädes för det offentliga livets trefnad eller förbättring föreslås. Af samma orsak måste ock båda frågorne i förbindelse med hvarandra besvaras: e-

huru vi väl vete, att den sednares besvarande icke helt och hållet beror af den förras: hvarföre vi ock ansett denna sednare såsom en särskild och i sin natur ännu mera omfattande fråga än den föregående. Också är det allmänt bekant, att intet begrep är i det hela för den falska liberalismen så förhatligt eller blifvit af densamma så förlöjligadt, som just detta af en historisk continuitet. Det är för öfrigt i principen detsamma, som man i våra dagar menat med den tvetydigare och vanligast i en ensidigare riktning tillämpade benämningen af stabilitet eller legitimitet. Det kan, mena vi, icke förvåna tänkaren att se just det, som i tiden är representanten af rättsvisans egen evighet, väljas af ytligheten och lättsinnet till föremål för bespottelse.

Statslifvet anses af den falska liberalismen såsom ett punktlif både i tid och i rum. Det förra är dess falskhet i den förra frågans besvarande: det sednare i den sednares. Den sanna liberalismen hyllar ett continuum både i tid och rum. Kortare, må hända, och allmännare kan bådas åtskillnad theoretice icke uttryckas.

Det är Vetenskapen, som construerar stäten genom fördrag. Detta constructionssätt må den sjelf både i saken försvara och i meningen bestämma. Det kan försvaras, vi äro derom öfvertygade, uti vetenskaplig mening, och det måste alltid kunna försvaras: hvarföre? ty i det hela är det ju ingen anordning, hvarken i det enskilda eller i det offentliga lifvet, hvarken i smått

eller i stort, som ej af naturen sjelf är åt den menskliga friheten i actif eller passif mening öfverlåten. Naturens nödvändiga och sakens eget inre förnuftsensliga sammanhang må derföre vara så mäktigt och så talande det någonsin vill; så är det dock åt människans frihet, redan i verktyglig mening tagen, öfverlemnadt att finna och ärkänna detta sammanhang och att efter det ärkända bilda och utbilda sina förhållanden. Derutaf ock den oändliga skiljaghtighet mellan dessa både bildningar och utbildningar af det offentliga lifvet, som redan sysselsätter historien: en oändlighet, som på ena sidan icke, utan i den mest sväfvande af alla allmänheter, tillåter historien sjelf att uttala sig uti constructioner, och på den andra sidan för resultatene ingen annan gräns tillåter, än naturens och förnufts-sammanhangets egen; och i det afseende, kunde man tillägga, icke ens denna, efter det under dessa omständigheter måste gifvas en mängd af misslyckade försök, hvilka dels af naturen och förnufts-sammanhanget sjelf, dels ock åter af frihetens egenvilja förstöras. I ingen tid och på intet ställe lefver dessutom människan hel och hållen utom alla samhälliga förbindelser: i ingen tid och på intet ställe lefver hon heller hel och hållen inom dem: hon lefver alltid och allestädes i några afseenden inom och i några utom dem: och sjelfva den punkt, inom hvilken denna samhällighetsförbindelse är Stat, och utom hvilken den icke är det, är för reflexionen i flere afseenden arbiträr. Aldraminst bör man i historisk mening antaga, att något sådant genomgripande och systematiskt fördrag i allmänhet el-

ler genast ifrån början legat de upkommande staterne till grund, som i det schema innebäres, hvaruppå statsrättslärare, under mångfaldiga afvikelser sinsemellan, arbetat ifrån Grotii eller Hobbesii tider ända ned till Rousseaus och våra egna. Så frång är icke ens rättens spher: ännu mindre är historiens det. De fleste i synerhet af de stater, som på en rymligare local upförde i det hela tagit den monarchiska utvecklingsformen, hafva ifrån början intet annat varit än ett aggregat af flere enstaka fördrag och naturliga afhänghetsförhållanden, småningom sammanfattadt och i ordning bragt under andan eller begrepet af ett slags patrimonial välde. Enheten sjelf har härunder alltid varit historisk och grundat sig på en naturlig basis: denna basis må i sitt naturspråk hafva hetat antingen vishet eller tapperhet eller det i allmänhet relativt största oberoende. Man kan gå ännu längre och påstå, att de störste och fleste af Europas Monarchier ända till våra dagar bibehållit icke blott spåren af denna upkomst, utan ock hela den inre andan derutaf. Är man van vid någon öfverblick, och sätter man icke ensidigt hvarken formen öfver lifvet, eller ett lif under en enda form, så bör man äfvenledes medgifva, det också under denna gestalt, såsom i det hela ännu oförändrad, ideen af stat kan uphinna en hög grad både af utbildning och af sammansättning. Den har många förmåner, denna gestalt, som en mera centraliserad styrelseform saknar: den har ock brister, som af denna sednare afhjelpas eller förbättras. Många af de förmåner, som den sednare behåller och kan behålla äro verkliga

lån eller öfverlevvor af den förra. Att staten i stort liknar ett hushåll i smått, är för tanken och för sanningen i alla fall ingen oädel bild. Ingen äger så stort intresse i famillens väl och bestånd, som husfadren sjelf: i honom är det helas förnuft och det helas vilja samlad: han är ordningens källa och rörelsernes drif-fjäder: alla afhängighetsförhållanden äro här naturligen bildade: och den menskliga konst, som sammanflä-tar olika personers intressen, hvad är den annat än en barnlek emot hvad naturen sjelf i samma ändamål stif-tat och dagligen stiftar? Hvem missbrukar ock, kunde någon fråga, förr sin magt, han, som har den såsom egen, eller han, som har den, såsom ett lån eller så-som ett depositum utaf andra? Hvem bevakar den ängsligare, han, som äger en säkerhet för densamma redan i tingens och förhållandenas naturliga gång och utveckling, eller han, som fått den genom mennisko-uträkning af misstroendet begränsad och af misstroen-det med ännu mera sorgfällighet bevakad? Hvem är benägnare att gå utöfver sin gräns och att sträcka sin styrelseåtgärd äfven till sådane saker, som i positif me-ning icke ligga eller borde ligga derunder; han som förval-tar egna rättigheter, och i dem alltid finner dels en natur-lig gräns för sin magt, dels ock en lika naturlig för sin ön-skan; eller han, som i öfvertagandet af oändliga plikter fin-ner ett behof af eller åtminstone en förevändning för oänd-liga rättigheter? han, som i sina undersåter ser natur-liga vänner, naturliga anhängare, hvilka stå till honom i kända, ärfda eller sjelfvalda förbindelser, och hvilka dessutom i det hela icke kunna, utan ett skadan skul-

le drabba honom sjelf, af honom skadas; eller han, som utrustad med en borgad magt och stundeligen af misstroendet retad finner bördan oläglig och på ena sidan vet, att till all verksamhet fordras en påstötande kraft, och att all påstötande kraft måste vara en och ifrån en utgången, antingen drifhjulen för öfrigt äro ett eller flere, och i det sednare fallet, antingen de äro enige eller oenige; men på den andra sidan i ganska många fall icke vet eller kan veta, om han skall sjelf gifva eller emottaga och afbida denna påstötande kraft; med andra ord, om han är Herre eller Embetsman, efter han i sjelfva verket är båda delarne d)? Sådane frågor kunde göras i oändlighet: de vore åtminstone tvistige: den patrimonieella styrelsegestalten vore, historiskt upfattad, mera trång än förkastelig, och efter olika samhällstillstånd olika förkastelig: frågorne hafva ock i sjelfva verket endast ett moraliskt eller psykologiskt svar: alt juridiskt tvång, all juridisk beräkning är i det hela ingen ersättning för en bristande moralitet, eller ens för den tact, som i och med seden bibehåller eller förlorar sig sjelf; utan endast ett nödvärn emot bristerne i någondera. Förtroendet för den styrandes personlighet kan blifva i flere stycken bedraget,

d) In summa fortuna æquius, quod validius.

Tac.

Se vidare v. Hallers *Restauration der Statswissenschaft*. Vi frukta icke att citera denna bok. Sielvs gilla vi den icke: ännu mindre taga vi derifrån våra principer: men visserligen önska vi att den studeras, innan den förkastas. Den är, våga vi försäkra, en bland de till materialierne lärorikaste böcker, som i sednare tider utkommit.

kan i det hela mera bedragas i den ena tidepunkten än i den andra: men hvem ville derföre göra misstroendet sjelf till en grundval för statsförfattningen, såsom ensidigheten dock aldrig uphör att föreslå? Förtroendet kan tillfälligtvis straffa sig sjelf, och gör det ofta i en tid, som är full af brytningar: misstroendet gör det åter alltid och kan icke undgå att göra det. Förtroendet har i det förflutna och i tingens egen ordning en bundsförvandt. Misstroendet är i detta afseende mera vanlottadt: utom det lika olyckligt stämda sinnet och i allmänhet utom den i statens yttersta kretsar boende medborgaren räknar det ingen naturlig bundsförvandt: det har dessutom i det närvarande tidsögonblicket en outhärlig re- telse och i det tillkommande har det ett icke mindre fiendtligt än gäckande spöke att ömsom smeka och ömsom öfvervinna. Imellan dessa klippor hvälfver sig emellertid det offentliga lifvets flod: ingenting är i den svaga menskligheten beständigt, utom det, som lånar sin sammanhållningspunkt ifrån anderikets egen, eller fört sin jordiska princip, så nära möjligt är, till denna. Derföre må ock ett konstmässigt regeringssätt vara på den juridiska vågskålen så klokt afvägdt det vill: den ädle måste dock alltid önska sig ett ädlare. Han vet det — den köpslagande klokheten är ännu ingen stor karakter: deltagandet i medborgerliga ärender, ännu intet medborgerligt tänkesätt: det för ögonblicket upplammande, merändels stojande, lifvet ännu icke den varaktiga och i sin stillhet storartade verksamhet, som går igenom tiden utan att rubbas af dess skiften. Vi uprepa det; i ingen regeringsform, hvarken patrimonieell eller con-

stitutionell — ty man kunde i principen sålunda dela dem alla — kan det rättliga vara sin egen garanti: man hopar med afseende deruppå förgäfves motsatser på motsatser: cirkeln af juridiskt tvång går i sig sjelf aldrig tillbaka. Då allt i menskligheten måste vara ett halft, så synes den ena mera underordna rättigheterna under plikterna: den andra mera plikterna under rättigheterna: men ingendera saknar motvigt, liggande inom dess eget sköte; inlagde hos den ena mera af naturens, hos den andra mera af konstens hand: först då tiden borttryckt de motvigt, som den förra inom sig sjelf hyser, under det samhällsförhållandena likafullt fortfarit att allt mer och mer inveckla sig sjelfve, kan det blifva hög tid att fråga om den förras öfvergång till den sednare. Under båda kan för öfrigt den intellectuella och sedliga utvecklingen, all regerings och allt samfunds yttersta ändamål, all regerings och allt samfunds lika behöfliga garanti, trifvas och fortgå. Betraktar man regering ur synpunkten af en amma för sjelfva denna utveckling, hvilket man kan göra, utan att derföre neka bådas lika stora och ömsesidiga inflytande på hvarandra; så vore det till och med omöjligt, att i allmänhet och på förhand med säkerhet bestämma, hvilkendera formen, i sin princip och såsom lefvande tänkt, bättre eller säkrare uppfyller denna skyldighet. Företräden finnas på båda sidor: olägenheter på båda. Öfvervigten mellan dessa är icke densamma hos olika Nationer, eller hos samma Nation på olika tider. Historien förvarar stora exempel på båda sidornes resultat, om än färre på den sednares, åtminstone hos de nyare, der

denna form i det hela taget varit dels sällsyntare; dels ock yngre, följagtelligen också ännu mindre hunnit bestyrka sig sjelf. Och hvad den varagtighet angår, som historien hittils haft tillfälle att vitsorda, har den ena formen jämförelsevis ingenting ännu att frukta af den andras medtäflande. Det ingår dock, vi vete det mer än väl, såsom beståndsdel i människans lycksalighet, att i hoppet kunna hylla det närvarande såsom en morgonrådnad för ett bättre: denna lycksalighet vilje vi ej störa, mycket mindre afundas: hoppet sjelf förklara vi ock derföre ingalunda för grundlöst: men merendels har det närvarande en egen olycka med sig, kortsynt-het, ensidighet, förmäthenhet: vi önskade att hoppet vore mera än en dröm, och just derföre önskade vi att borttaga från hoppet just det samma fel, som i verkligheten vanligast och aldramest bidrager att förvandla det-samma till en tom skuggbild.

Derföre hafva vi ock, drifne af vetenskaplig öf-vertygelse och styrkte af historiens vitnesbörd, icke ens åt den nu omtalta stora åtskillnaden emellan regerings-former, hvilken i våra tider i synnerhet af det kortsynta nyhetssinnet blifvit utropad såsom den absoluta skil-jegränsen mellan mörker och ljus, kunnat medgifva au-nat värde, än ett relativt, på tid, omständigheter och förhållanden beroende. Vi hafve derigenom velat re-dan på förhand antyda, att vi för vår del ingalunda in-stämma i de skribenters larm hvilka i tid och otid poc-ka på ett ögonblickligt införande af den sednare sty-relseformen, äfven i de riken, som hittils med sin bild-

ning fortgått på den motsatta banan; och, hvad som af ett sådant ensidigt pockande är den vanliga följden, med detsamma anse alla medel likgiltiga för vinnandet af detta hufvudändamål. Vi äro stränge moraliske bedömare: och hvad vår politik angår, hafve vi bemödat oss att igenom vetenskap åtminstone utvidga vår synkrets utöfver det första färgskenets. Vi vete således eller tro oss veta, att Statsförfattning, tagen i den vidsträckta bemärkelse, att den under sig inbegriper båda de hufvudformer, som vi hittils omtalat, ingenting i det väsentliga är hvarken mer eller mindre än skepnaden (configurationen) af den slags personlighet, som i ordets vidsträcktaste bemärkelse regerar: vi vete, att denna personlighet måste i sakens natur vara en, den må för öfrigt vara antingen enkel eller sammansatt, antingen fysisk eller moralisk: vi vete, att det, i det hela taget är politiken och icke rättsläran, som skall afgöra detta sednare alternativ, och att ingen politik gifves, i ordets modernare betydelse, som kunde, såsom sådan, göra för sig sjelf anspråk på att vara strängt allmän, utan att med detsamma vara en tom abstraction: vi vete ändteligen, att politiken, såsom sådan, är och måste vara både moralens och rättslärans naturliga undersåte. Dessa äro våra axiomer: och hvad vi för öfrigt önskade, vore, att regeringen sjelf uti hvarje bildad stat, den måtte föras af en enkel eller af en sammansatt personlighet, skulle, så vidt mensklig beräkning härvid något förmår, hafva någon utsigt för sig, att endast kunna tillhöra blomman af statens egen cultur: en utsigt, hvilken sjelf borde vara så mycket mindre

hopplös, som förståndets magt öfver den blinda naturen i alla dess rigtningar sjelfmant synes gynna densamma. Det vi på sin höjd dessutom skulle kunna medgifva, vore det, att statsförfattningen, utom det göromål, hvilket vi redan tilerkänt densamma, såsom det allmänna ste, ägde, i synnerhet då den toges i den sednare hufvudformens mening, att proclamando bestämma äfven det quantum af magt och verkningsförmåga, som tillhör den väsentligen ena Stats- eller Regeringskraften. Vi säge med flit och icke utan öfverläggning, att den endast proclamando äger denna bestämningsförmåga: ty i detta afseende beror, mena vi, bestämningen sjelf i det hela tagen egentligen af samhällets bildnings- eller utvecklingsgrad. Ju mera förvecklade nämligen och i hvarandra inflätade allas enskilda förhållanden härigenom blifva, desto nödvändigare blifver, att en magt finnes, som förmår utstaka och sammanjämka dessa förhållandens lagar, samt att i enlighet dermed lösa alla upkommande collisioner. Culturens framskridande sträfvar derföre nödvändigt att öka det odeldt tänkta quantum af magt, som här omtalas. Detta är till den grad sannt, att äfven Vetenskapen, som står på den inre bildningens spets, tilltror sig äga vid denna sednare bestämning en vida mera afgörande röst, än vid den bestämning, som vi närmast förut omtalade. Med andra ord: Statsrättsläran tror sig i frågan om detta odeldt tänkta quantum stå hardt nära i samma förhållande till de verkliga Statsförfattningarne, som det, hvari den enskilda Rättsläran står till en positiv Rätts-Codex. Den sednare tillämpar, säger man vanligtvis, eller bestämmer närma-

re, men förändrar icke den förra. På samma sätt tror äfven den vetenskapliga läran sig hafva hufvudordet i bestämmandet af det här i fråga satta quantum: de verkliga constitutionerne uttala endast dels den grad af insigt de sjelfve hafva i denna vetenskapliga bestämning, dels ock, och i anledning deraf, det relativa erkännande de göra af statsändamålen egen omfattning: en insigt och ett erkännande, som vi för öfrigt, antingen det är tal om dess vidd eller dess säkerhet, redan medgifvit med sjelfva culturen fortskrida; liksom ock i all positif Rätts-Codex samma fortskridande måste i afseende på privaträttigheter medgifvas.

Lät nu således än vara, att den öfvergång, vi om-
 talat ifrån den ena styrelseformen till den andra, vore
 denna tid af mäktigare bevekelsegrunder tillstyrkt, än
 någonsin förut; bevekelsegrunder, hvilka vi i det föl-
 jande skole närmare bestämma, på det icke ens desse
 måtte ses uti ett falskt eller förbländande ljus: hvem
 ville dock förvånas deröfver, att de ännu bestående re-
 geringarne uti sådane stater, som hittills stått under
 den förra eller lösare formen, sedan de egenmäktigt,
 men utan motsägelse, eller ock efter en historice utförd
 strid, i enlighet med culturens fortskridande, stadgat bå-
 de sina pligters och sina rättigheters omkrets, nu mera
 visa någon betänklighet, innan de plötsligt inkasta sig
 sjelfve i ett motsatt och i väsendet lika relativt system,
 hvars utgång, hålst under en jäsande feberlik tidepunkt,
 ingen menniska med säkerhet kan förutse, hvartill ännu
 i localt eller historiskt afseende ingen egentelig förbere-

delse blifvit gjord, och som i alla fall måste medföra betydliga förändringar i alla förut bestående förhållanden? Hvilken opartisk skulle våga att i denna betänklighet urskilja hvad som tillhörde tröghetens eller herrskarebegärets fruktan på den ena sidan ifrån rättvisans egen nödvändighet eller vishetens vakande varsamhet på den andra? Vi vete det, i folktalarens mun har denna högre eller mångsidigare klokhet föreviselsen af egenkärlek; och denna föreviselse måste den upbära, efter den i sitt förhållande är kallad att stödja ett redan bestående. Men har tidens och opinionens hjelte, under det han uphäfver sig till straffpredikant mot en egenkärlek, den han utan bevis antager såsom afgjord, sjelf intet enskildt ändamål, intet ensidigt nyhetsinne? är det omöjligt, att det ena här kan gå i motberäkning emot det andra? och om detta än icke vore att förmoda, har han, tidens och opinionens hjelte, någon lust till eller någon förmåga utaf den omsigt, som i det offentliga lifvet intet borttager eller förändrar, utan att äga en passande länk att i dess ställe insätta? Och om en förändring måste ske, kan den, i denna viktiga angelägenhet, mera än i någon annan af mindre betydelse, ske utan den sammanstämning i vilja och insigt, som, under det den åstadkommer resultatet, med det samma är dess varagtighets enda möjliga garanti? Högljudt yttra vi derföre ock den öfvertygelse, att hvarje tvångsförsök på sådana staters Regenter i det afseende, vi här omtala, hvarje förmodan, att en sådan förändring derstädes kunde införas emot deras vilja, eller under någon annan hufvudsakelig ledning än deras egen,

måste af hvarje välsinnad, som äger det minsta förstånd uti sakens egen natur, med bestämd vedervilja förkastas. Och detta ogillande uttala vi icke blott i moralens namn, utan äfven i politikens: vi vete att dessa alldrig kunna vara söndrade: men om vi det äfven förutsatte, så stark är vår öfvertygelse i denna punkt, att vi i ingendera vishetens namn densamma återtoge.

Naturen, såsom magt, äfven såsom blott öfvervägande magt, kan icke i ett enda hugg afhuggas. Den kan icke alls; om den med den menckliga frihetens anspråk råkar i strid, afhuggas: den måste uplösas, och endast härigenom kan den sednare komma efterhand till något herravälde öfver den förre.

Men äfven under en bibehållen hufvudform, äro dock staters både skick och skickelser ifrån början och under deras hela utveckling icke mindre i hvarje ögonblick olika, än under tidsföljden i rigtningarne växlande. Någre stater hafva nemligen redan ifrån begynnelsen haft på engång en friare och en mera sammanhållen karakter: då äfven desse stater, såsom de fleste andre, utvecklats sig sjelfve under ett beständigt motvägande af politiske massor, hvilkas relativa oafhængighet kunnat i någon mån mäta sig med den högsta länkens inre sjelfbeståndsförmåga; så har derigenom händt, dels att, under den växlande utgången af en sådan strid, hufvudformen sjelf lidit betydande förändringar, dels ock att det ursprungligt jämnvägande moment, som är all

efterföljande konstmässig constitutions enda dugliga historiska basis, ofta under fortgången blifvit stördt och vacklande: men den friare och sammanhållande andan, närd af ett historiskt lif, har dock, dessa växlingar oaktadt, hos dem aldrig kunnat försvinna: den har beständigt åter upvaknat och visat sig i föryngrad gestalt. Sådane stater hafva haft, om vi ej bedrage oss, den lyckigaste upfostran för att engång få en fast monarchisk constitutionell författning. Hos andra har en renare och i det hela oblandad monarchisk form varit resultatet af dessa samma politiske elementar-massors historiskt förda strid sinsemellan; måhända ock någon gång det enda sätt att dem sluta eller bilägga. Hos några har ändteligen samma resultat upkommit af flere fulldanade eller uti daningen innebegräpne yttre Statsmassors tillfälliga förening under ett och samma hufvud. Båda dessa sednare gå med mindre lyckliga förebud det constitutionella system till mötes, som liberalismen i allmänhet i våra dagar så högt, om än ej alltid på de bäst förstådda skäl, beprisar. Vi säga med flit: liberalismen i allmänhet; ty på den ena sidan gilla vi visserligen äfven för vår del den önskan, att, ju mera statslifvet sjelf gjort sig mäktigt att genomtränga alla delar af samhället, desto mera måtte ock statsförfattningen vara eller blifva ett foster icke blott af empirien, utan äfven, så vidt rätten och rättens utveckling det någonsin tillåter, af konsten och den beräknande klokheten: men på den andra sidan och just derföre är det, som vi derutinnan klandra den falska liberalismen, att den inbillar sig, att det ögonblickliga, i hvilket tidsmoment

som hälst skedda, för öfrigt, på hvad sätt som hälst åstadkomna uprättandet af en constitution, antingen den står i öfverensstämmelse eller motsats med det lif staten redan historice lefvat, antingen den grundar sig på en negativ eller positiv åsigt af saken, antingen den radar en liflös abstraction till en lika liflös massa, eller efter naturens ledning organiskt genombildar elementerne sjelfve; redan i och för sig kunde, såsom på papperet utstakadt eller med munnen eftersvuret formulär, anses antingen såsom principen för alla statsförbättringar, eller ock såsom universal-läkemedlet för samhällets alla lidanden. Endast de stater anse vi i historiskt afseende och i riktningen på ett förflutet äga en fullare frihet, än någon af de redan nämnda, hvilkas medborgare, ifrån skötet af en redan bildad fädernestat utgångne, och ledamöter af det der med sina personer äfven som med sin egendom rörligaste tredje Ståndet, colonisationsvis, kommit till stadgande af ett eget oberoende samhällsskick. Naturen är rik på bildningar: det som i historien sjelf är natur är det icke mindre. Det tillhör vår eftertid att bedöma denna sista utvecklingsform. Men märkeligt är det, att de Nord-Americanske Staterne i våra dagar varit de moderna frihetsanspråkens historiska vagga, sedan desse anspråk likväl länge varit i theoretiske läror förebildade. Ifrån desse stater utgick nemligen icke blott anspråkens historiska impuls, utan äfven till en betydande del deras historiska form. Och detta sednare har i synnerhet granskaren, som öfverskådar tiden, utan att sittande på dess rygg derutaf bortföras, måst, i de få länkar, hvar

han sjelf varit ett lefvande vitne, djupt beklaga. En styrelsegestalt, som endast i desse stater, af redan nämnde orsaker, kunde såsom motiverad anses, blef i det hela, detta oakadt, för ett ögonblick det tysta modellet för den skarpa förändringslust, hvars fagra men bittra frukter det Europeiska moderlandet under de sednaste 3:ne decennierne sorglöst slukat. Derföre var ock denna historia, såsom ett eget inom sig rundadt helt, på en gång så kort och så rik på varningar och lärdomar för den upmärksamme. Den har tillräckligen för denne visat, att icke allt passar, icke allt bär sig på en främmande grund, som gör det på en inhemsk: visat, att ett afseende, som för den lösryckta individen kan bortfalla, för den i det hela ännu kvarstående är af oberäknelig vigt: visat, att föraktet för det historiska, äfven som föraktet för rättvisan, för den, som lefver i en historisk continuitet, och som, om han än ville, icke kan sig densamma afskudda, bittert hämnar sig sjelf: visat, att en tom, abstract juridisk form, utan inre hållning, utan historisk basis, i strid med den hela materiella omgifning, ur hvars olyckor eller uplösning den upstigit, användbar eller ursägtelig på sin höjd, der hos ett nytt slägte ännu det fysiska lifvet fordrar menniskans omsorg odelad och det moraliska är ett fragment eller en tradition ifrån fordna men nu sönderslitna samhällsförhållanden, väl kan i sin stojande, kraftlösa ansträngning blifva äfven på andra ställen ett jäsningsämne för samtid och efterverld, utur hvilket, genom Försynens ledning, till och med ett hälsosamt frö till omskapning kan komma att utbilda sig sjelf; men att den

dock detta oaktadt i och för sig alldrig annat i en redan gammal jord utsådd kan verka, än ett nytt chaos eller ock, så vidt den någon gestalt tager, annat blifva, än en försvinnande bubbla på tidens haf.

Olyckan har på den ena sidan, såsom den i menskligheten alltid är, varit ett straff för en föregående tids svaghet och missbruk; men på den andra har den, såsom upmanande till eller uttryckande sig uti handling, anspråk och på egen hand började bildningsförsök, icke mindre bestraffat sig sjelf.

Discite justitiam moniti et non temnere Divos.

Redan i Europas förutgångna hvälfningar var den rörliga och sig outhärligt tillbildande medborgareklass, som vi kalla Medelstånd eller tredje Stånd, det af utvecklingsättets egen nödvändighet inkastade outhärliga jäsningssämnet uti en styrelseform, som ursprungligen utgått utur familieförhållandets schema. I historisk mening har ett sådant stånd icke funnits, förrän i nyare tider: ty hvarken kände den äldre historien detsamma i denna motsättning; eller var det för Medeltidens egen första och herrskande anda: annat, än en främmande, om än naturligen påkallad utväxt, upkommen hufvudsakeligen genom Christendomens sunda, stilla, frihetsgörande förmåga, inom den förras sköte, och sammanfogad, så godt det historiskt kunde ske, dels med dennas egna institutioner, dels ock med de traditionella öfverlefvorne af en inom en annan historisk period ligande municipalförfattning. Jäsningarnes resultat be-

rodde ock förnämligast af denna tredje magts förening med de före densamma bestående. Lyckades det de äldre under patrimonialchefen underordnade elementar-magterne, att på ett stadigare sätt förena sina intressen med denna nyare tillkommande, emot Konungen, hvilken dock hufvudsakligen bidragit att fostra den sednare: så vanns med detsamma merendels den lyckliga historiska basis, vi redan beprisat, för en icke tom eller nivellistisk, utan innehållsrik och i sina elementariska, massor ännu jämt vägende constitution. Lyckades det åter patrimonialchefen sjelf att förena den nya tillkommande magtens intressen med sina egna, emot de magter, som genom sin första sammansättning höllo honom motvigten: så var följden derutaf ett stadgadt, båda parterne underkufvande och derigenom öfvervägande konungavälde. Härigenom blef på den ena sidan Regeringens enhet lättad och försäkrad, hvilket i och för sig måste anses som en lycka, antingen det är fråga om befordrandet och påskyndandet eller om ordnandet och samlandet af culturens välgärningar: men på den andra sidan lemnades ock visserligen derigenom ett rum öppet för denna enhets möjliga missbruk och urartande till enskildhet: en olycka, hvars motvigt sedermera endast kunde ligga antingen i kvarlevorne af de politiske eller i vidden och säkerheten af de civile rättigheter, som blefvo åt de ännu kvarstående elementar-organisationerne liksom ersättningsvis försäkrade. Den enskildhet i styrelseinteresse, som följer på ett sönderslitet eller i viktiga hufvuddelar förändradt och till chefens förmån

utvidgadt familie-herravälde, är, om än af detta sednare historiskt motiveradt, dock dermed icke enahanda. Den här i tiden föregående enheten lefver i de enstaka tingens omgifning, och är, hvad dessas utsträckning angår, mera passif än actif, mera afbidande än pådrifvande. Den i tiden efterföljande bildar sjelf sin omgifning, utvidgar outhörligen sin verksamhet i de kretsar, som den bidragit att tillskapa, men synes ofta sammankrympa inom egna intressen, i samma mån, som bildningsförmågan, under de naturlige motvigtarnes bortfallande, tilltagit. Detta fenomen har flere grunder, och räknar en hufvudsaklig uti den större växelverkan, hvarem med detsamma flere af desse statsenskildheter råkat att sinsemellan komma. Ty ingen växelverkan saknar anledning till fränstötning: och tvänne enskildheter sammanslöta i den moraliska verlden alldrig med hvarandra, utan att vid återstudningen sammanträngas uti en allt trängre och trängre krets af egenvilja. Detta bör medgifvas, om man än skulle i flere stycken kunna sätta i fråga den genomgripande karakteren af det så mycket öfverskrikna moderna enväldet, eller fråga, t. ex. om krigslusten visat sig starkare i de Cabinetter, som Regenten allsväldigt styrde, än uti dem, som sammansattes af en constitutionellt ansvarig ministere; eller om med staternes financer och de förskott, som togos på tillkommande generationers bärgningsförmåga, hushållades sämre i de förra än de sednare o. s. v. Sådane, om än mera enstaka, dock i det hela ganska viktiga frågor kunna visserligen göras: deras besvarande kan vara, såsom

allt på en öfverräkning beroende, tvifvelagtigt : ersättningar på andra håll och inifrån sökta kunna upvisas för en gemensam, för en på ytan äfven större olycka: och man skulle kunna söka bevisa, att ett visst tidsskick, en viss politisk allmänna ställning upslukar alla åtskilnader uti styrelseformer. Men med allt detta förblifver dock den enskildhet, vi här omtalat, och hvares extremum legat i nyare tiders häftigt öfverklagade såkallade Cabinetts-politik, ett ondt. Det har likväl, det måste vi icke glömma, ett annat extremum midt emot sig stående, och detta tveka vi icke att anse såsom en ännu större, en ännu vildare caricatur: det formella, negativa, larmande folkväldets. Den förra ytterligheten har åtminstone ett historiskt motif, en historisk basis: det är ett på naturliga vägar tillkommet urartande af en primitiv historisk form: den sednare sväfvat, så vidt den icke sjelf är en förbigående kris, hel och hållen i luften, har intet håll och intet substrat, är en theoretisk, abstract villfarelse, och har såsom praxis varit en lika otvifvelagtig som genomgripande olycka; en olycka, som ock derföre haft och måst hafva sin enda motvigt i kortheten af sitt i sig sjelf omöjliga herravälde. Om på ena sidan äfven en revolutionair rörelse i Försynens hand kan vara, i mån till och med af sin egen häftighet, en hälsosam väckelse af domnande politiska krafter; så förblifver det dock på den andra sidan, och till en stor del af samma orsaker, lika visst, att despotismen, så vidt den i nyare tider varit möjlig, och icke tillfälligtvis varit föranlåten af Regenternes egen osä-

kerhet om fortvarandet af sin magt, då, icke mera än förr, haft någon annan stadigvarande källa, än den den alltid i bildade stater haft; tidehvarfvets, sedernes, grundsatsernes inre slapphet eller uplösning: en olycka, som i alla tider mera framkallat despotismen, och gjort den på sätt och vis nödvändig, än sjelf af densamma blifvit framkallad. Har man något förtroende för historiens vitnesbörd, så skall man dessutom merendels finna, att i all bildad, och vi vore färdige att tillägga, äfven i all obildad stat, står regeringen, den må vara sammansatt eller icke, och mer eller mindre sammansatt, i fall den annars äger någon stadga och continuitet, på sitt tidehvarfs och på sin nations spets; denna spets må för öfrigt sjelf vara god eller ond. Vore regeringen icke sammansatt, så är i det fall, att tidehvarvet eller nationen befunne sig i ett uplösningstillstånd, föga annat åt den förras personlighet öfverlemnadt, än det alternativet att antingen samla dåligheten inom sig eller ock att ibland det dåliga jämförelsevis vara det bästa: ett alternativ, hvilket så mycket mera måste anses som en lycka, som man svårligen af en regering kan ens begära, att den skall förbättra det, hvars försämring den icke vållat utan medföljt. Också äger detta historiens vitnesbörd sin grund i sakens eget nödvändiga sammanhang: ty, såsom vi redan sagt, det juridiska bäres i ingen form af sig sjelf: det bäres af det moraliska, som ensamt bär sig sjelf och allt annat. Ingen menklig institution, vare sig större eller mindre, är sämre eller bättre, än de moraliska krafter, som ytterst

upbära densamma. Endast ytligheten talar här om ett yttre juridiskt tillstånd, som skulle i sig innehålla antingen påstötningen till eller borgen för en moralisk utveckling; eller som skulle föra det goda och dugliga ifrån det yttre till det inre, ifrån omkretsen till medelpunkten: liksom ett sådant tillstånd, så vidt det vore möjligt, vore i och för sig något annat än producten utaf denna samma utveckling, eller något, som sjelf kunde gifvas åt människan, och som hon ej, såsom allt annat, vore anvisad att både gifva sig, och att, sedan det blifvit af egna krafter åstadkommet, med de fortvarande och beständigt tilltagande uprätthålla.

I detta det Europeiska samhällets skick inbröt dock öfver detsamma, länge beredd, den falska, grundlösa liberalismens stormfackla, som, under löfte om hjälp, endast var och endast kunde vara en ny olycka, en råga på det i sina källor misskända lidandet. Sjelf det sista fostret af tidehvarfvets förslappade tänkesätt och af dess halfva eller uplösande uplysning, inbillade den sig kunna bota de sår, som dess egen moder slagit menskligheten. En grundlig botare ville den för öfrigt åtminstone i det afseendet vara, att den skulle omstöpa eller till intet göra alla hittills bestående förhållanden, och förvandla den, om än hårdnade, dock ännu articulerade statskroppen till en lös massa, öppen icke mindre i hvarje punkt än i sin hela omkrets för formighetens hela fingerklåda: den kunde liknas vid en vansinnig läkare, som ville söndertaga den menskliga or-

ganismen, för att inblåsa i densamma ett nytt lif. Sådant förmår dock den svaga människans konst lika litet med den moraliska och politiska, som med den fysiska kroppen: det är höjden, vi uprepa det, af politiskt vanvett, att tro, det en allmän förutfattad teori, abstract derföre, att den passar antingen på intet tillstånd eller på sin höjd endast på ett nytt och ungdomligt, der dessutom de fysiska behofvens tillfredsställande är omtankans medelpunkt, skulle kunna, i hvilket historiskt ögonblick af tiden som hälst, i afsigt att åter sammansätta samhället, uti en redan bildad eller växande stat införas och i verket ställas. Den hetta, denna falska liberalism i sin första genomgripande praxis införde, måste den dock snart, tvungen af sakens eviga natur, hvilken i världshändelsernas lopp icke länge dröjer att uppenbara sig, ansenligen hejda. Altaren och throner föllo för densamma genast, då den gripit tygeln, i stoftet: historiens minnen och inrättningar bortblåste i rök: och det i stycken sönderfallna närvarande, som den åtagit sig att åter sammansätta, organiserade den så, att äfven den första och enklaste af rättsvälgerningar, den privata säkerheten, vi vilje ej säga om egendom, utan om lif, blef under dess regeringstid en gunst af lyckan eller slumpen. Förmodligen har ingen osammansatt personlighet i verlden utöfvat det tyranni, som den Proteus utöfvade, hvilken först regerade i liberalismens namn. Det dröjde derföre icke heller länge, innan den måste öfverlåta sin magt åt en personlig despot, som på den banade jämlikhetsgrunden

väl uppförde ett hårdare herravälde, än det liberalismen nyss förut nedrifvit, men hvilket dock i sig sjelf var i dubbelt afseende försonande: först och främst i jämförelse med det närmast förflutna; sedan ock i jämförelse med det näst förut nedrifna samhällstillståndet: ty arfvet af den dervid skedda usurpationen qvarstannade, och kunde han, denne personlige despot, borde han kanske låta qvarstanna i de enskilda men till antalet mångdubblade personers hand, som njöto dess frukter. Det är för öfrigt en gammal erfarenhets sats, som ganska lätt står att förklara, att ingenstädes herrskar en despot lättare eller friare, än der allt förut står framför honom af sig sjelf jämnt, eller af händelsernas lopp jämnadt till jorden. Dock fann äfven denne klarseende despot, att, för att genom ärfvligheten varagtig göra sin nyvundna magt, måste de underordnade jämnheterne efter hand ojämne göras: nya elementarmassor skapas, med åtskillnad i magt, förmåga och prerogativer: med ett ord en historia skapas a priori, på eller utaf den förlidnas ruiner. Men innan detta, i det hela fåfänga och äfven för ögonblicket ovissa försök, kunde vinna någon stadga, föll han, den på tidens motsattaste vindar upburne, högt upflygande mannen, ett offer antingen för det begär all ny oerhörd magt har att blifva en verldsmagt, eller ock för de lärdomar han mottagit af sin magts närmaste liberalistiske företrädare, att universalisera ett regeringssystem, det han dock sjelf redan förut nära till motsatsen af dessas glatta yta förändrat. I från detta ögonblick återstod för det land, som spelat

denna oerhörda tragedi, endast en utväg: den att förmedla det gamla med det nyaste: det skedde genom en vis, af den återkallade konungaätten gifven constitution, som följde, så mycket möjligt var, spåren af det rivaliserande lands (Englands) constitution, hvilket verkligen sett en sådan inom sitt eget sköte utdanas, och minst måhända af alla nationer utplånat ifrån sin egen författning ett enda historiskt eller juridiskt moment, innan det utbildat det i det aldrayttersta och sökt afvinna detsamma allt det lif, som låg inom dess kärna förborgadt. Den Franska statens lefverne har sedan länge varit ett blott inre, i rörelse satt af slitningarne mellan det gamla och nya på ena sidan, och mellan detta nyas sinsemellan olika förfäktare på den andra: det nya, i liberalismens mångfärgade klädebonad upträdande, har synts efter hand, äfven i sjelfva representationen, förlora sin öfvervigt emot det gamla, och ännu mera emot det till fasthet och stadga sträfvande: i allt vidare men färre kanaler sammanflöt den omkastade privatförmögenheten, hvilken i och med detsamma antog en aristokratisk hållning: liberalismen har således i det hela blifvit satt på defensiven: den har synts, äfven såsom sådan, blifva allt svagare och svagare: man har förespått den, att den skulle hasta allt mera och mera radicalismens öde i England till mötes. Och om detta än vore i Frankrike en olycka, derföre att den sanna liberalismen derunder kunde hotas att blifva invecklad i samma katastrof med den falska, så äger den dock derföre ytterst att anklaga denna sednare, som icke blott redan

stiftat oberäknelig skada, utan ännu fortfar att väcka misstroende, ännu misstänkes att lura på alla tillfällen att förnya sina anspråk. Ty den har tillräckligt, äfven sedan den utspelt sin första handling, visat i andra länder både sina önsknings och sin förmåga. Utan afseende på medlen, utan någon ens försökt jämkning mellan det fordna och det närvarande, eller mellan detta sednare och det abstracta, formella i sjelfva begreppet; med uppenbart bortseende ifrån tid, minnen, förhållanden och folkcharakter; med ett ord, i sin vanliga uniform upträdande, och beväpnad dessutom med det soldat-majestät, som den sjelf, medan den ännu sökte materiella vapen, men inga hade, så ofta och så ifrigt fördömde: har det lyckats densamma att åstadkomma revolutioner, hvilkas följder varit antingen blotta olyckor, nu mera icke ens för fantasien ersättlige, eller ock högst ovisse, och visserligen icke utan någon slags jämkande reaction möjlige, njutbare, för lifvet tillgänglige välgärningar. Det förra blefvo desse följder i de svagare stater, der de nye constitutionernes varagthighet, af allsingen basis, icke ens af en i någon riktning böjlig massa understödd, måste redan derföre blifva lika ephemerisk, som det infall var, hvilket dem infört, eller ock som den högre politiska magts tålmod visade sig vara, hvilken ur sin synpunkt dem bedömde. Det sednare blefvo desse följder i de starkare stater, der hvälfningarne sjelfve, ännu fortgående, uti en kraftfull nation ömsom gillade, ömsom granskade, ömsom ogillade, under upväxande borgerliga krig, förtorkade inre

hjelpkällor och försvagadt yttre anseende, trösta, genom hoppets och bilornas bleka spegel, med framtida betalningar för de sår, som de redan slagit. Genom de bestående regeringarnes styrka, eller ock derigenom, att historien redan sjelf gifvit någon liknelse utaf och något samtycke till det, som denna teori utropar eller erkänner såsom sin egen grundval, har uti andra stater den falska liberalismen måst inskränka sin verksamhet eller hejda sin framfart: men borta har den ingenstädes varit: den har hängt sig vid allt och i allt funnit en förevändning: öfver allt har den ock fört samma lätt igenkänneliga tuggomål.

Derföre, finner du män, som tro sig när som hälst kunna hel och hållen söndertaga hvilken stats organism som hälst och förmå att, ifrån det yngsta ögonblicket räknadt, framgent inuti det oändliga tillkommande förvandla densamma till ett inom juridiska gränser slutet perpetuum mobile, i rörelse satt och i ordning hållet genom ett halft dussin ämbar af in- och uttrinnande evigt identiskt æquations-vatten: så har du i ett enda drag den träffande afbilden af denna, någon gång genom afsigt, ofta ock blott genom instincten sammanförda schola. Olyckan är visserligen den, att det är något lefvande, som skall construeras, och som måste i tiden konstruera sig sjelf: men denna svårighet, hvem ville begära att den ens skulle falla dessa reformatörer in? Begripa de ens den olycka, som de skulle söka att afhjelpa? Har någon sagt dem, eller hafva de kunnat säga sig sjelfve, att denna olycka, historiskt uttryckt, är den

att den strid, som förut var en yttre stid, och därför genom ett i reflexionen äfven ouptaget inre kunde förmedlas, nu sjelf blifvit genom reflexionens magt en inre strid? med andra ord, att oordningen nu inträdt inom sjelfva den region, hvarifrån fordom ordningens källa utsprang? Hafva de häraf dragit den slutsats, att en genom sjelfva erfarenheten begripen eller till begripande framställd religion ensam löser denna gåtas förvirring; att denna ensam nu, som alltid, om än med mera besvär, under en sådan i det hela nödvändig kris, förvandlar hat till kärlek, misstroende till förtroende; att den ensam, under samma förhållanden, dem den sjelf skall i vidgad enhet framställa, skingrar närvarande och förekommer tillkommande villfåelser; att den ock ensam åt den gräns, som synes inskränka, ger gestalten af en i och för ordningen sönrande verksamhet, och åt gestalten väsendet af ett inre mått; att den följakteligen ock ensam åt staten förlänar en icke inskränkande, utan befriande, icke mechanisk, utan organiserande, icke död, utan lefvande, och inom sina gränser sig sjelf med glädje utvecklande karakter? Sådant är för kännaren problemet: en yttre construction betyder för kännaren intet eller något, allt efter som han finner eller ock icke finner, det en lefvande eller lifvet underhållande princip varit constructionens anledning och rättesnöre. Men derom bekymra sig icke våra förbättrare: det yttre skall hos dem vara principen, vara garantien för det inre: för något annat inre, än för tankens och tankeväxlingens friska omlopp sakna de allt

sinne: derföre skall ock det yttre när som hälst och huru som hälst kunna i lifvet införas: och detta yttre skall hafva, i hvad fall som hälst, en bestämd form, eller åtminstone ett bestämdt schema. Detta schema är åter i korthet följande: Först och främst skall den lagstiftande magten med så mycken skärpa, som möjligt, söndras ifrån den handhafvande eller egentligen regerande: sedermera skall ock denna sednare söndras i tvänne delar, af hvilka den ena skall, åtminstone i den falska liberalismens uttydning, föreställa den heliga och oklanderliga moraliska marionetten sjelf; den andra åter den konstens skiftande färgor outhärligt underkastade, egentligen personliga spelare-hierarchien, hvilken och derföre i hvarje ögonblick skall kunna dragas till rätta både för åskådarena sjelfve i allmänhet och för dessas i lagstiftande mening periodiskt utsatta församlingar i synnerhet. Detta schema, såsom skelett betraktadt, ogilla vi visserligen icke: det är oss en gammal politisk bekantskap. Men det kan uttydas väl eller illa: det kan hafva lif eller icke lif: det kan vara användbart eller oanvändbart eller missanvändbart; derföre kunna vi ock ej förr af hjertat fägna oss deråt, innan det samma lif, som inom denna construction skall samlas, haft en historisk upfostran, innan det vunnit en historisk stadga och en historisk hållning. Har detta varit händelsen och är skepnadens egen uprinnelse denna; så skall den sjelf begripa, hvad den falska liberalismen aldrig förstår, att det, som i denna mening är en helig doc-

ka, d. v. s. en i orden ofrivilligt gifven, men hycklande gärd åt det lefvande i ideen; i den sanna liberalismens munn och i dess oförstådda mening är en verkelig, en högre, en sjelf lefvande personlighet, samt att denna personlighet lika litet kan lefva i en andelig, som i en timelig fångenskap. Med andra ord: den skall veta att det gifves en trängsel mellan juridiske och moraliske contróler, som måste vara skarp, måste vara oundvikelig öfver allt, der detta schema är en tom, efterapad form, men kan vara mild och sammanflytande, der det är en historisk och folkenlig product: ty i detta fall, men ock i detta enda, är det en lika glädje för gränsen, att vara ett mått för en verkelig och för en lefvande energie, som det är för denna sednare att äga en osökt och i principen redan uptagen måttbegränsning. Därföre kan ock ingen constitution något lif väcka, utan att sjelf vara på livets väg född: ingen kan vara en orsak till verkningar, utan att sjelf vara en verkan af krafter, som stå i släktskap med dem, som den vill framkalla: med ett ord, all constitution skall vara det nationella livets förkroppsligade ordning. Ensidigheten är i alla hithörande omdömen lika oförmögen att åtskilja, som vanmäktig att sammansätta: begrepen af gemensamhet, ömsesidighet och växelverkan fela den samma alldeles: och skilja förmår den icke ens mellan en orsak och en anledning, en orsak och en verkan; ännu mindre mellan det döda och det lefvande, eller mellan det sjelf lefvande och det lif emottagande. Lik en blek och stel hamn, men butter och fräsande i hvar-

je ögonblick, står der nu det juridiska; ville gerna härma ljuden af det moraliska, men kan lika litet förtränga detsamma, som dermed sammansmälta. Det är ej nog, att på jorden intet himmelrike kan eller skall vara: jorden skall äfven vara ett helfvete i smått, som i gränande calculer lånar gestalten af de förklarades boning. Calculi, det veta vi alle, träffar säkrast det döda, dernäst det lif emottagande, och alldraminst det sjelf lefvande: derföre beräknas och uttömmas aldrig af mänsklig konst hvarken anledningarne eller drifhjulen till det moraliskt lefvande. Det som här icke kan ske i det privata, sker ännu mindre i det offentliga: det som der är omöjligt redan i det liktidiga, är ännu mera omöjligt i det successift handlande. Behöfves derföre, fråga vi icke utan någon ängslan, något mera än de förväxlingar, dem vi redan antydt, för att förvandla det som är och måste vara ett sakta forlgående, det, som under sjelfva utseendet af stillestånd, dock är växt, till en ryckning eller en paroxysm, som kunde blifva återgångens eller sjelfva uplösningens förebud? Fine, granssedde; skonsamhet, hushållning, ordning och människokonst underlydande äro icke mindre de politiske krafterne än de fysiske. Det gifves ett slöseri, en bullrande verksamhet, som kan dem förspilla: det gifves en klok verksamhet, som kan dem uprätthålla och befordra; om än i det hela af den andeliga naturen dessutom äfven finnes en hälsoförmåga, hvilken för de förra icke genast svigtar, eller för den sednare någon rigtning behöfver förändra. Det gifves ock, vi veta det, ingen ensidig-

het, som ej bär en relativ sanning inom sitt sköte: vi tro oss begripa på engång detta rätta och dess relativitet: vi ifra ej mot det förra, utan mot den förfäktare deraf, som ville förvandla ett relativt till ett allmänt och absolut, som ville slå allt lif under en form och som ville göra denna form till ett ögonblicks product. Han borde dock veta, denne hjertnupne älskare af den första tanke han råkat tänka, eller råkat i andras sällskap af en, om än glädjande, dock bestämd och concret erfarenhet abstrahera; att färgen väl har en realitet, jämförelsevis emot den vattenbubbla, som bär den, men att den dock i sin ordning är blott ett fenomen utaf det ljus, som sjelf måhända icke engång, utan att af högre, dunklare, i naturens eget sköte hvilande krafter vara framkalladt, blifvit hvad det är: källan till det yttre lifvets rörliga skepnader.

Kanske skall man säga oss, att vi hittills icke strängt bevisat den historiska continuitetens nödvändighet eller moraliska vigt i alla politiska förändringar. Vi erkänna det: må hända har den bevisning, vi sökt åstadkomma, sjelf mera varit historisk än vetenskaplig: och i den del, hvori den lånat vetenskapens språk, har den måhända mera åsyftat att upplysa frågans vidd och natur, än tjent att afgöra densamma eller att freda den ifrån invändningar. Den afsigt, som fört oss att utsäga våra tankar, har dock gjort det förra åtminstone lika nödvändigt som det sednare. För tänkaren är det här möjliga, på engång allmänna och stränga, beviset dessutom

lätt utfördt: det är ock ej ens hos våra motståndare okunnigheten, som vi tadla: det är det instinctlika undanhållandet af sanningen; och hos våra läsare vore det på sin höjd en lika afsigtlös som ofrivillig glömska, hvilken vi skulle önska oss kunna till någon del undanrödja. Tänkaren vet, såsom sådan, att vi i hela denna fråga vistas inom det andeliga, inom de moraliska krafternes gebit: han vet, att det andeliga, trots sin öfriga olikhet med det physiska, dock derutinnan är dermed fullkomligen lika, att det både står under allmänna, eviga lagar och är beräknadt på en utveckling, hvilken sjelf är dessa lagars närmaste ämne och föremål: han vet, att den märkeliga och utmärkande omständighet, det dessa resultatens vinnande här är åt den menskligen friheten, såsom högre verktyg, öfverlåtet, väl gör, för att menskligen tala, vägen längre, de synbare mot- och tillböjningarne flere till antalet och för den menskligen kortsyntheten mera vacklande i sin betydelse; men derföre ingalunda rubbar eller antastar dessa lagar sjelfve: han vet ändteligen, att, om icke ens de physiske lagarnes täckelse snart eller långt kan uplyftas, så är ett dylikt hopp i afseende på de andelige krafternes lagar i sig sjelf ännu aflägsnare och mera långsträckt. Allt praktiskt vetandes ära måste det dock vara att småningom undanlyfta äfven denna slöja: och menniskoandan har under detta bemödande en hjälp, som hon icke ens har i de physiska lagarnes undersökande: hon har i det djupaste af hjertat en moralisk lag inskrifven, inseglet af sin värdighet, den förutfat-

tade idén af anderikets innersta sammanhållning, den hon ovillkorligen måste värda, om hon än icke eller endast endels begrepe den samna i dess rot och i dess djup. Till theoretiska forskningar i de andeliga krafternes sammanhang, utveckling och utvecklingsförhållanden, kan, det är sannt, icke denna lag egentligen i positiv mening, såsom ock sjelf varande en anticipation, tjena; men den är dock, äfven under denna forskning, ett mäktigt tillbakahåll; en tygel på förirringar; en varning emot all förmäten kortsynthet: och i detta afseende är verkan af detta synglas, så ofta det än under politiska discussioner föraktas eller bespottas, för tänkaren sjelf vida viktigare, än den ensidiga världsmenniskan det någonsin förmodar. Och derföre hafva vi ock kallat det allmänna bevis för lätt utfördt, som, för att inses, endast behöfver detta stöd: och vi hafva icke ens trott att lättheten uti dess utförande skulle ligga i vägen för dess stränghet. Det är nemligen, måste härunder äfven den politiske tänkaren säga sig sjelf, omöjligt, att rättvisans heliga lag och ett historiskt resultat af andeliga krafter utveckling kan sinsemellan stå uti verklig motsägelse; det är omöjligt, att en lycklig eller fortväxande frukt utaf denna utveckling kan i positiv mening vara beräknad på ett våldförande af denna eviga sammanhållningslag; endast det är möjligt, då Försynens beräkning icke är vår beräkning, då vi skåda delar, der Försynen sett ett helt, vi ögonblick, der Försynen omfattar evigheten; att det enskildta onda vändes i Försynens hand till en medelbar länk uti det godas oändliga kedja. Men intet

endt kan såsom sådant bestå: det innehåller inom sitt eget sköte, af en evig nödvändighet, fröet till sin egen uplösning: endast det goda är seger och frö till seger: endast det goda består, efter det är grundkraften för allt bestånd. I den Alsvåldiges ögon är derföre ock människofriheten sjelf visserligen af oändligt värde, tecknet till skapelsens fullbordan och dess slut minut: men betraktad i sitt yttrande och jämförd dels med sin verkan dels ock med sin utvecklings stora ändamål, är den icke annat än en länk, ett redskap i en tingens högre ordning. Det passar, mena vi, den vise att göra detta erkännande, och ingen är vis, som ej detta erkännande gjort. Gudsfruktan, hafve vi tänkt, är all moralisk, d. v. s. all i sig sjelf bestående handlings källa; all vishets begynnelse, all andelig forsknings närmaste och omedelbara kontroll. Redan ur denna synpunkt, hvad är, hafve vi frågat oss sjelfve, aktning för den historiska continuiteten i det moraliska och politiska lifvets utveckling annat, än religion och rättvisa förenade? hvad är dess motsats annat, än dessas motsats; lättfärdigt, orättvist och gudlöst öfverdåd? Eller om en stat först och främst i sin egen natur är den högsta och mest sammansatta af menskliga anstalter, der enskille arbeta för generationer, och det enstaka godtycket försvinner under Försyneus egen ledning uti den beständigt blifvande producten, liksom en droppa uti hafvet; och om för det andra staten uti sin utbildning följt en bestämd, för menniskoöogat öfverskådlig rigtning; varit uti ett gifvet utvecklingssystem innebegripen, utarbetat en gifven form, uti bestämda organiska skapelser uttalat sitt eget lif: hvilket lättinnigt öfvermod hos den svag

ga, i ett ögonblick lefvande tidsmenniskan, och vi tillägga, hvilket hädiskt fuskande i Försynens egen stora verkstad, att vilja eller tilltro sig kunna på en gång i ett givet tidsmoment sönderbryta dessa former, förstöra dessa långsamma skapelser, förändra denna riktning, bit för bit söndertaga maskinen, för att åter samman-sätta den efter former; hvilka med den förras intet sammanhang äga; hvilka måste söka sig ett ämne, det de skola uppfylla, då i den föregående skapelsen form och ämne vänligt mötte hvarandra; hvilka måhända intet sådant kunna eller skola finna, efter de sjelfve äro en tom ram, en ingenstädes passande andelös skepnad? Hvem vågar, hafva vi vidare frågat oss, säga om seklers arbete: det har till intet båtut: det allt hade, i afseende på det närvarande, varit bättre ogjort: det är icke ens en länk i den framgående kedjan: här måste hon, sådan hon är, sönderbrytas och ringlas å nyo: icke ens en öfvergång ifrån den förra modellen till den sednare skall sökas, skall förmedlas: det vore att dagtinga med sanningen, hvilken, ifrån detta närvarande ögonblick, genom blotta böjningen af statshjulets figur, skall segrande inträda i världen, skall underkasta sig allt ämne, skall kunna till och med lefva utan allt ämne, med punkter i stället för organiska massor, med sentenser i stället för atmospher, med de kortsynta människofundernes enhet i stället för Guds lag och plan? Uti ett sådant tal, — och skulle den falska liberalismen öppet utsäga sin innersta tanka, så vore det denna, — är det svårt att säga, hvilken som mera smädas, Gud sjelf eller människofriheten, såsom verktyget för Guds

högsta afsigter: och hvilken sanning som djerfvare förnekas, den att all andelig skapelse står under en utveckling, eller den, att denna utveckling sjelf följer stadiga lagar. Derföre tro vi ock religionen ensam kunna vederlägga detta lättsinniga foster af tidens uplysning: och vi hafva ingalunda blygts att såsom sjelfva kärnan af vårt bevis bruka denna vederläggning: ty religionens ståndpunkt, veta vi, på den ena sidan, vara på engång den djupaste och allmännaste af alla: på den andra, passas ock falsk blygsel ingen mindre, än bekännaren af den högsta sanning. Blott i ett afseende står den moraliska vederläggningen här under den religiösa: ty för öfrigt är ingen moralitet sann, som ej utgått ifrån religionen: de stå eller falla således i det hela med hvarandra. Klart är nemligen, att de organiska gestalter, vi hitils omtalat, såsom utur tidens sköte genom historisk utveckling framgångne, icke kunnat framträda, utan att hafva efter sig och sin form bildat och bestämt rättsförhållandena sjelfve mellan de sammanlevande, både i deras ämne och i deras proportion. Dessa gestalter kunna ej sönderbrytas, utan att med det samma rubba och förstöra dessa rättsförhållanden för det tidsögonblick sönderbrytandet sker. Att denna betänklighet när som helst är af en betydande vikt, är lätt att finna: och det är denna som här närmast påkallar moralens särskildta upmärksamhet. Den är stor, säga vi, denna betänklighet: den blir så mycket större, ju djupare man är öfvertygad derom, att intet bestående resultat af den menskliga frihetens egen utveckling kan stå i motsägelse emot rättvisans heliga

lag: den fogar sig således ock vänligen intill den religiösa betänkligheten: men den står i det afseende inunder denna sednare, att den endast darrar för den närvarande generationen, då den sednare tillika ser generationernes och utvecklingens egen continuitet genom det enstaka menliga öfverdådet sättas i våda. Denna djupare ögonblickliga skälfning har dock, vi erkänna det, den religiösa ståndpunkten tillräckligen betalad genom sin högre säkerhet. Den mäter tillika företagets egen fåvitskhet: den moraliska synpunkten kan, för sig tagen, endast svida vid de sår, dem ett ögonblick slår, men, såsom det synes, intet blott ögonblick kan läka.

Vi vänta oss den invändning, eller, rättare sagdt, den beskyllning, att vi under religionens egen mantel vilja införa en politisk fatalism, som skall motsätta sig alla genom vishet och människoberäkning åstadkomna förändringar i statens form och organiska skapelser. Detta har så mycket mindre varit vår mening, som vi i detta fall bort vända vårt tal emot utvecklingen sjelf, och det redskap, som skall den utföra. Derföre förmoda vi icke heller, att det är tänkaren, som skall göra oss denna förebråelse: skrikarens akta vi åter icke; redan af den orsak, att den minsta vändning i talet är på hans sida oss förut väl bekant och beräknad. Det är ej de historiska formernas böjningar och utvexling; det är det lättfärdiga förakt, som i hvarje punkt af tiden är benägen och tror sig kunna dem krossa, hvilket vi afråda och ogilla: det är ej deras evighet i och för sig; det är nödvändigheten af saktare öfvergångar ifrån

den ena till den andra: det är med ett ord aktningen för historisk continuitet, som vi predika. Lemnas, under dessa nu nämnda vilkor, en form åt sin egen utdanning, sedan den sjelf så tillkommit, att ämnet och formen äro liktidige, eller att det förra föranledt den sednare och den sednare endast sammanhållit det förra: så försvinner, mena vi, icke formen, utan att hafva utvecklat allt det lif, som kunnat under dess föstrande skugga trifyas: den vidgas, så länge den kan vidgas utan att brista, om det lefvande ämne, som inom densamma omslutas, sjelf genom sin tilltagande kraft det fordrar: den inskränkes, om detta lefvande ämne sjelf förminskas eller ock söker sig med en ny riktning äfven en annan omgränsning: med andra ord; den följer i alla sina förändringar detta ämnes skiften; och den dör icke, utan att ämnet öfverväxt densamma: i detta sista fall behöfver den åter sällan af menniskohand krossas; innan detta behof uppkommer, har det öfverflödande ämnets lif merändels redan valt sig sjelf eller ock redan färdig för sig funnit en ny bostad. Sådan är naturens gång: sådan ordningen för både kroppsliga och andeliga krafterns utveckling: ostraffad sårar man den alldrig: man bestormar den förgäfves: man larmar ett ögonblick, och måste tvungen af de laggar, man i sin yrsla misskánt, åter söka sig en väg för att på den gamla banan ånyo inkomma. Tiden, hvilken, redan såsom närvarande, desse vise pockande påstått hafva på förhand afgjort deras lärors sanning, skall derföre ock sjelf i ett nytt ögonblick blifva deras första, deras bittraste tuktomästare: leende i sin varning skall han icke länge dröja, innan han störta lärorne och de-

ras predikanter i den glömskas afgränd tillbaka, utur hvilken de sjelfve förtidigt eller uproriskt upstego.

Dessutom, hvad är all, äfven i stort tagen, statsforms förhållande till statslifvet sjelf? Ingen form lefver af sig sjelf: ingen form har skapat sitt eget lif: ingen meddelar ens, såsom sådan, lif: den mottager sitt lif af ett annat, af en inneboende anda, och lefver med sitt ämne, men icke utom detsamma: den är sjelf en product, en sammansmältning på den ena sidan af jämnade och i ordning bragta rättsanspråk, och på den andra en ännu innerligare sammansmältning af juridiske och moraliske elementer. Det är en frihet, som inom denna ram sammanhålles: det är en annan, som sjelf bildat den: den förra är en frihet, som behöfver förmedlas, den sednare den frihet, som sjelf förmedlar: och denna är åter intet yttre, icke heller en blott beräkning, en prutande eller contröler afvägande fyndighet: den kunde intet inskränka, utan att hafva inskränkt sig sjelf, intet bilda, utan att vara sjelf bildad: den är slägtets i nationerne, nationernes i sina natur-ombud samlade, men för öfrigt i alla delar spridda, i alla ordningar fortlevande moralitet. Inser man ej detta allmänna förhållande, erkänner man ej det sammanhängande i denna växelverkan, eller erkänner man det i orden, utan att förstå det i dess grund och i dess följder; huru skall man i någon statsform se annat än en yttre infattning för ett yttre? huru skall man med oväld kunna sinsemellan jämföra de i tiden växlande eller de i rummet olikartade? huru skall man utan vidskepelse

på den ena sidan, utan köld och likgiltighet på den andra kunna bedöma en enda? eller huru skall man i denna punkt veta att lasta med måtta och att berömma med förstånd? Har man blott yttre mått att anlägga, så är all olikhet redan ett fel, och det enda fel: all likhet genast förtjenst, och den enda förtjenst: det gifves ett lif och en form, och båda äro toma abstractioner: berömmet är icke mindre ytligt än tadellet, och, om möjligt vore, i det afseende ännu ytligare, efter själen i det värde, som verkligen tillhör den statsform, som uphöjes såsom den enda och normala och ojämförliga, i samma mån, som det är en bättre själ, redan derföre måste för desse berömmare vara af allt det aldraminst förstådda. De, som åter så dömma, hvart leda de dem de ville föra? Föröka de eller minska de deras lycka: minska eller föröka de deras olyckor: föröka de eller minska de känslan af båda delarne? upbygga de eller nedrifva? förbättra de eller oroa? upfriska de, gifva de stadga åt den sundare kärna af nationen, som, i samma mån den själf är sund, lockar allt flere och flere till delagtighet i sitt lif; eller förleda de de lemmar, som ännu vandra i lösare flockar uti granskapet af statens peripherie, att vilja lika obehörigt som otidigt förtränga den förra och sätta sig i dess ställe? Vi måste icke misskänna det: intet individuum i staten finnes, som icke, med eller utan särskildt medvetande utaf själfva processen, är invecklad i den outhärligen fortlöpande förmedling mellan allmän och enskild frihet, hvilken, såsom förmedling, förkunnar sig i hvad vi kalla allmän och enskild rätt. Och

det medborgerliga lifvet betyder, i sin ädla och menskliga bemärkelse, sjelfva medvetandet af demua inveckling. Ty människans ära är det att känna sitt lif och att åtminstone ana dess betydelse. Hon skall ej vara en medvetlös länk i den kedja, som på alla sidor omslutar henne: ej heller blott mottagande ett lif, utan äfven gifvande, och känna det hon är båda delarne. Med ett ord, det hela skall ej blott sjelf vara ett lif, det skall ock kännas såsom lif i alla sina delar. Men därför måste ock detta lif långsamt utbildas, långsamt sprida sig sjelf i sammanlöpare, om än mångfaldige och på olika tider sig ringlande kretsar: därför är för olika nationer icke heller utvecklingsbanan den samma: därför förvarar ock historien minnet af stora periodiska omväxlingar; sjunkningar och höjningar i sjelfva det intensiva och simultana af detta lif hos samma nation eller hos flere liktidige. Det finnas olyckliga perioder i historien, då detta inre lif synes vara i det närmaste utdödt. Men då synas alla former med det samma döda, och den ena lika död som den andra: till tecken deraf, att från formen sjelf intet lif utgick; att all form var hvarken mer eller mindre än den rörliga andans bädd. Tag i detta olyckliga ögonblick en ny form, och sätt den i stället för den andra synbart utlevade; låna den äfven ifrån en nation, som blommat eller ännu blommar: denna nya form, skall visa sig i sin födelsetima död. Hvarför? ty ingen inre kraft hade framkallat eller kunde uprätthålla densamma: det var qvacksalvaren, som föreslagit och infört den: och det sönderfallande liffsämnet kunde nu i sin uplösning

mottaga hvilken skenbar gestalt som hälst: äfven den inre reactionen hade försvunnit: endast en yttre återstod; eller ock måste man afbida det motstånd, som utgår omärkligt, men i detta fall ganska hastigt, ifrån tingens eviga ordning. Måhända skall ock den nya formen endast förvirra och ännu mera plåga den döende kraftens sista ryckningar: endast genom olyckans pinsamma närvaro skulle den sjelf kunna åstadkomma något lif. Det gifvas andra perioder, då lifvet ännu friskt och växande söker sig, med mer eller mindre oro, under saktare eller hastigare böjningar, nya vägar och nya ändamål. Mildra, så vidt du kan, denna oro, och, forssar floden för starkt, sök att genom sidoleddningar sakta dess gång: den skall småningom finna sig sjelf sin brädd: och denna skall vara så mycket varagtigare, ju långsammare det arbete varit, som gräft densamma, och ju mera parallel dess närvarande riktning löper med den föregående. Det gifvas ändteligen ännu andra perioder, då det lif, som varit, visar de första symptomerna till aftagande, eller det lif, som flyktat, förebådar ett åter upvaknande. I det förra fallet, huru skulle man benämna det företag, som plötsligt ledde det på en ny, ännu oförsökt bana och med detsamma entledigade det antingen ifrån all uppsigt, eller ifrån den det vant sig att hörsamma? I det sednare, hvem ville välja just denna epok af ett återkommande lif, hvilket, liksom allt nytt lif, är svagt och måste sakta stärkas, välja den, säga vi, för att rubbande experimentera på lifvets egen lag: d. v. s. för att försöka, om icke nu me-

ra än förut, en konstform kunde framkalla ett lif eller uprätthålla detsamma, sedan det hvarken sjelf framkallat formen eller kunnat af denna framkallas? Ett språng, som den friska menniskan alldrig behöfver göra, och hvilket man i alla fall borde afråda henne, skulle man tillstyrka att det gjordes af den ur dödsdvalan upvaknande människokraften? Och är språnget icke ens ett språng; är det en mekanisk lyftning af en död eller döende materia ifrån den bostad, den innehade, såsom lefvande, till en annan: måste man ej åtminstone fördöma den gycklare, som ville inbilla någon, att detta vore antingen sjelf ett lifsyttrande eller kunde föra till ett sådant?

Sådant är i allt stats-lif förhållandet mellan orsak och verkan, mellan form och ämne, mellan garantien sjelf och det, som en så dan behöfver eller kan emottaga. För våra påståenden hafva vi tingens natur till grund och historien till vitnesbörd. Vi upmana tänkaren att ifrån någondera gensäga oss. Ingen blott form, påstodo vi, förmår framkalla ett lif. Är den medborgerliga andan åter i sin egen utvecklingsgång lefvande, så skapar den sjelf sin form: all konstinblandning, som ej har ett historiskt lif till sin grundval, är i detta fall en förvirring eller en skenbarhet. Är denna anda ändtligen döende eller död, så är samma inblandning, genom sin fruktlöshet, å nyo endast en källa till alternativiske skenbarheter; bedräglige, som förut, för öfrigt med eller utan afsigt att bedraga på skådeplatsen införde. Förstår man dessa sanningar, och vet man dessutom, att hvad man här vanligen prisat, om än un-

der den ärbara titeln af en blott anledning, icke ens detta är för dem, som ej sjelfve skapat denna anledning, ej förstå dess mening, ej äro efter det stycke af utbildning som de genomvandrat, i stånd att derutaf manas: med ett ord: känner man all utvecklings psykiska lag; känner man, att menniskan icke är bestämd att blifva fri utan att göra sig fri: så kan man ock med detsamma begripa värdet af det försök, som vill med konst och beräkning skapa statsformer och institutioner efter en abstract bild, hvilken sjelf i nationens lif ingen motsvarighet äger. Ingenstädes äro nemligen, såsom här, och i den innerlighet som här, existens och bestånd, det innehållande och det innehållna, värde och grad af värde, skick och anda ett och uti ett sammanlöppande. Formen, som består, har endast en borgen; den gemensamma anda, som bildat densamma: den, som växlar, åter en enda; denna andas inre och successiva utveckling: continuiteten är bådas vilkor, bådas band och bådas enhet. Den plötsliga öfvergången vore här sjelf ett störande, om den än blifvit af inre orsaker framkallad: ännu mindre värde har den, om den af en främmande kraft åstadkommes: den vore ock då för ögonblicket vådligare, så vidt icke vådan sjelf funne en naturlig gräns i den här ännu snarare vundna ärfarenheten af försökets egen fruktlöshet. Med andra ord: ingen annan åsigt tillbjuder sig i det politiska, än i det moraliska och juridiska: andeliga lagar kunna ej, det vete vi redan på förhand, motsäga hvarandra: de stå

alle sinsemellan i ett evigt förbund: alle stå de ock uti religionens underdånighet.

”Staten, säger ADAM MÜLLER, är ett continuum i tid”. Ingen nekar, vid minsta eftersinnande, att så verklig är; men ofta nekar man, eller underlåter åtminstone att påyrka, det denna karakter tillhör sjelfva statens väsende. ”Derföre beklagar jag ock, fortfar han, att denna sanning så sällan och så litet behjertas. Vanligen tänker man, att begrepet om en stat är uttömdt, då den tänkes såsom en genom rätt sammanhållen mängd af liktidigt på ett rum sammanvarande menliga individer, hvilka för ett allmänt ändamål, så eller så bestämdt eller bestämbar, blifvit förenade: utan att man tillägger, det denna förenings lif i sitt innersta sammanhäng med de generationers lif, som före de nu varande utgjort samma stat, och med deras, som efteråt skola utgöra densamma. Hade man om denna sednare sanning så djup öfvertygelse, som vederborde; kunde väl då någon tilltro sig sjelf eller en annan inom samhället lefvande ledamot förmågan att begifva sig liksom på ett ställe utom staten, der han kunde stå, protesterande emot ett sammanhängande verk af årtusenden, och företecknande statskroppen en ny bana, hvilken den, med rakt lemnande af den gamla, borde gå för att vinna en i den abstracta tanken funnen fullkomlighet? Med andra ord: skulle han, utan att ana, det han företoge sig ett fåfängt göromål, kunna ställa sig liksom vid början af all tid, menande, att

det nu först komme an på att upprätta en stat; att hans byggnads-ämne vore ett blott virke, hvilket han kunde gifva hvad förm som hälst; att allt föregånget vore endast en kedja af försök, som för honom utpekade hvad som mer eller mindre nalkades hans eget ideal? Eller skulle han tilltro sig äga förmåga att ställa sig vid slutet af all tid, för att sjelf undervist af alla föregångna generationers vishet och erfarenhet så i sin person begränsa denna sednare, såsom vore intet nytt lif, som återstode att utveckla, och såsom kunde nu mera en absolut lagstifning göras, den de efterkommande, vid vite af sitt förnufts karakter, måste hylla och aldrig kunde, utan till sin skada, förändra?" MÜLLER målade på sin tid sitt lands publicister. Är det annat än ett echo af dessa, som vi hos oss ännu höra? Med samma ljumhet eller med samma räddhåga antaga vi ännu samma sanning. Vi skulle kunna erkänna, att det förflutna och det tillkommande måste i någon mån på våra beslut inflyta: men den storartigare och fordom icke sällsporda predikan, att de hafva äfven en gifven rättighet att såsom röstägande vid våra öfverläggningar höras, skulle vi nu mera icke utan med löje eller förvåning emottaga.

Folket, säger man sig sjelf beständigt, är icke blott den högsta och ursprungliga, utan äfven den allestädes och i all tid närvarande souverainen. Derföre, menar man, kan ock på dess befallning, eller, hvad som ofast varit detsamma, efter ett infall af dess tysta, än i

mörkret smygande, än i ljuset vandrande pådrifvare, när som hälst, all historia, all bestående rätt försvinna och staten följagteligen med detsamma constituera sig till en enstaka punkt i tiden. Detta sista påståendes egen och inneboende orimlighet, äfven när det klädes i sin mildaste drägt, hafve vi bemödat oss i det föregående att ifrån de allmännaste sidor uppvisa. Till undersökningens fullständighet skulle nu ock höra att granska den förstnämnda satsen om folkets egen högsta och ursprungliga souverainitet: en sats, hvilken af den redan vederlagda orimligheten förutsättes, men hvilken, äfven antagen, sjelf icke nödvändigt leder till de slutsatser, som vi nyss ogillat. Vi måste fatta oss i korthet: ty icke engång de allmänna principier, som vi omfattat, eller de allmänna påståenden, som vi göra, kunna vi vid detta tillfälle närmare tillämpa. Hvad den sistnämnda satsen åter angår, blefve vi måhända, äfven vid dess allmänna granskning, alltför vidlöftige, om vi tillika skulle upptaga alla de vändningar, som begagnas för att öfverskylla eller undandölja dess antagande. Den falskhets-princip, som ligger i denna mer eller mindre förklädda premiss, måste vi dock åtaga oss att utpeka, på det att det sanna eller oskadliga åtminstone för begrepet måtte äga något skiljemärke.

Vi hafve redan anmärkt, att många stater, utan att derföre i rättsgiltighet brista, ännu icke kommit till något sådant genomgripande allmänt fördrag, som i laggar uttalat regeringsmagnens vidd och skaplymne. Att folket i sådana stater, hvarken factu eller jure, i något

det minsta afseende är souveraint, hoppas vi oss, efter den särskiljning vi nyss gjort af de båda till granskning uppkastade frågorne, icke ens behöfva bevisa. Utur det rättstillstånd, som härunder råder, kunna icke heller sådana stater komma; utan antingen igenom en revolution, hvilkens rättsgiltighet i och för sig endast kan factiskt bedömas, och hvilken i allmänhet sjelf endast af en öfver hufvud hängande nöd kan ursäktas; eller ock igenom ett ordentligt af den verklige souverainen sjelf inledt statsfördrag. Men äfven i de stater, där ett sådant allmänt statsfördrag finnes, torde man hafva svårt, vid ringaste eftersinnande, att tilldela folket, i någon lämpelig mening, den ringaste grad eller art af souverainitet, såsom ursprungligen ägd eller bibehållen eller förvärfvad; om man med souverainitet annars det minsta mera menar, än statens egen slutenhet eller yttre oafhängighet. Det olycksaliga half-begrep, som till alla sådana, mer eller mindre skumma, föreställningar sjelf förledt eller till förledande varit brukadt, ligger i det schema af en uppdragen, de legerad magt, som man tänkt sig uttrycka väsendet och resultatet af ett sådant i idéen fattadt eller i verkligheten afslutadt fördrag. Detta privat-rätliga delegationsbegrep påstå vi åter i ett ganska hufvudsakeligt afseende vara högst oskickligt att uttrycka det offentliga förhållande, hvarom i denna punkt är fråga: och i samma grad, som det är oskickligt, mena vi det ock vara förvillande. Man uppdrager nemligen, man delegerar en magt, som man sjelf förut haft: men absolute ingen annan: begrepet är således falskt och falskt användt, så snart det är fråga om någon magt af annan beskaf-

fenhet än denna. Men af denna beskaffenhet kan regeringsmagten, om man tager densamma i lika vidsträckt bemärkelse med statsmagten sjelf, aldrig vara: tänker man åter denna i sin fullhet betraktade statsmagt fördelad, d. v. s. sammansatt, så att den, så kallade regeringsmagten sjelf skulle deraf endast bilda en särskild function; så är det, om denna del af statsmagten lika falskt, som om hvarje annan del deraf, och om hvarje annan del, lika falskt som om denna, och i allmänhet lika falskt om det hela, som om delarne, att säga, det den tillhört, innan den så kallade delegationen skedde, folket sjelf. Hade folket åter ingen sådan magt att i sin helhet eller i sina delar bortlemna, så är bibehållelsebegreppet af det hela eller af en del lika falskt, och om möjligt vore, ännu falskare än begreppet af ett ursprungligt ägande. Det man ej ens i en del äger, det kan man icke heller i någon del bortlemna: och det man ej ens i någon del kan bortlemna, det kan man ännu mindre i en annan del behålla. Statsmagten är, fördelad eller icke fördelad, en på engång sammanhållande och sammanhållen, en concentrisk magt, som nödvändigt står gent emot det materiale, hvars i strid råkande eller utan strid sig utvecklande krafter den åtagit sig att styra eller förmedla. Är den odelad, så står den i motsats emot dem, öfver hvilka den upkommit: är den delad, så står den det icke mindre i hvarje sin del, än i sitt hela. Med det samma folket constituerar sig till folk, constituerar den ifrån folket väsentligen åtskilda statsmagten: utan det förra vore lika litet det sednare möjligt, som det sednare utan det förra. Folket

skulle såsom folk ingen enhet hafva utan i och igenom statsmagten. Statsmagten sjelf skulle åter ingen statsmagt vara, utan att för sin del hafva folket, såsom aggregat betraktadt, till ett gent emot sig stående. Sön- dringen är här enhet och tecken till enhet. Motsatsen är nödvändig för tanken: i verkligheten är den genom sjelfva den enhet, som vi kalla statsmagt, och endast genom denna, uphäfven. Den, som ville tilldela folket karakteren af souverainitet, skulle således ock i och med detsamma påkläda det anarchiens bojur: ty genom motsatsen, tänkt såsom verkelig och upphäfven, vore folket allt lif, all enhet beröfvadt: uplösningens vilda krafter skulle i samma ögonblick återtaga sitt herravälde. Den som i dessa påståenden ville försöka att gensäga oss, skulle således behöfva bevisa, antingen, att något sådant, som här tänkes delegeras, nemligen en concentrisk, allmän och dock i personlighet klädd magt, sjelf i någon minsta del af sig förut legat på den andra sidan; ett bevis, som vore en orimlighet redan att företaga: eller ock skulle han bevisa, det den efteråt visserligen tänkbara fördelningen af den concentriska magten på flere personligheter, hvilka tillsammans utgjorde en moralisk person, ägde något sammanhang med eller någon förmåga att förändra naturen utaf det, som likaväl förut var som efteråt fortfar att vara ett aggregat, samt endast uti sjelfva statsmagten finner sin enhet: ett bevis, hvilket vore lika omöjligt; efter denna fördelning endast och allenast afser skaplynnets af den i alla sina elementer efter begrepet nya statsmagtens personlighet, och detta skaplynnets sjelf kan vara ganska

mångfaldigt, utan att rubba den enhet, hvarigenom denna constituerade magt är på engång ett concentriskt och med det samma ett all magt inom sig bärande gent emot stående. Det fördrag, som här tänkes, måste således ock, så vidt det med någon reda eller sanning skall tänkas, i alla afseenden tänkas såsom constitutift och icke såsom translatift. Endast fragmenterne af den fysiska magt, hvilken sjelf till en enhet sammansatt utgör verktyget för statsmagten, kunna tänkas förut hafva legat på den andra sidan. Utom detta fysiska bidrag låfvas ock på den andra sidan åt statsmagten intet annat än det negativa af undergifvenhet: och det enda förbehåll, som kan göras, jemte eller utom fastställandet af statsmagtens personliga skaplynne, är uttalandet af statsmagtens eget quantum, jemförelsevis med den vidd, hvarunder statsändamålet sjelft är af folket känt eller ärkänt. Skiljer man åter, såsom någre gjort, för begrepet, uti statsfördraget, mellan ett så kalladt subjectionsfördrag och ett annat så kalladt constitutionsfördrag, så är lätt, af redan nämnda orsaker, att finna, hvarföre det sednare för reflexionen nödvändigt lånar formen af ett i sin art och beskaffenhet tillfälligt fördrag; då det förra åter, såsom uttryckande sjelfva väsendet af föreningen har ingenting af denna tillfällighet; är ett allmänt och nödvändigt, både till form och innehåll, hvilka här sjelfve sammanfalla: hvarföre ock det förra förutsätter det sednare, på samma sätt, som all fråga om huru något skall ske förutsätter den frågan, såsom förut afgjord, att detta något skall ske: subjectionsfördraget förutsätter åter aldrig constitutionsför-

draget, utan framkallar det endast, såsom all erkänd nödvändighet deraf, att något skall ske, framkallar en individuell fullbordan derutaf, sedan det är gifvet, att det, som skall ske, kan på flere sätt verkställas. Sådant är förhållandet; då detta fördrag tänkes, och så vidt det kan tänkas, såsom man vanligen säger, i ideen eller in abstracto. Icke en gång efter denna idé kan folket, såsom folk, sägas någonsin hafva haft eller behållit den minsta del af souverainitet: hvarföre ock redan härvid delegationsbegreppet är ett falskt och förvillande begrep. I verkligheten åter motsvarar i någorlunda rättlig fullständighet icke något enda concret fall det abstracta i begreppet, utom måhända det sällsynta, då en redan bildad mängd af medborgare, utgående utur skötet af en redan danad, den de lemna, komma i tillfälle att skapa en ny stat. I alla andra fall, finnas, såsom redan är tillkännagifvet, då man bortser ifrån en våldsam omstörtning, hvarvid det rättliga sjelf intet gehör eger, äfven äldre fullt rättliga förhållanden, som ovilkorligen fordra att respecteras. Har t. ex. förut en ren, i sin uppkomst-timma, såsom i sitt hela fortvarande, patrimoniegt gestaltad Monarchie existerat, hvilken äfven i magt kan vara ganska begränsad, utan att vara det genom allmänna hela statslifvet omfattande fördrag: och Monarchen här sjelf inledt och samtyckt till ett allmänt statsfördrag, hvarigenom hans förra magt antingen bestämes eller inskränkes eller förändras; så blir delegationsbegreppet för den sålunda förändrade och i vissa delar alltid kvarstående magten tydligen så mycket mindre

passande, jemförelsevis mot hvad det var redan för abstractionen, som magtens grundval nu både varit och ännu fortfar att vara en egen rätt, hvilkens icke upphäfvande och åter emottagande, utan blotta inskränkning eller bestämning eller förändring Regenten sjelf bifallit. Men inskränkingen eller förändringen kan åter sjelf i intet annat bestå, än antingen i förvandlingen af en sammansatt statsmagt till en sammansatt eller i förvandlingen af en så sammansatt till en annorlunda sammansatt: och vi hafve redan visat att denna olika figur uti statsmagten icke föranleder det aldraminstä anspråk hos folket, såsom folk, på egen souverainitet: ty folket förblifver i alla fall, och i det ena fallet lika mycket som i det andra, ett gent emot souverainiteten stående materiale.

Ett enda allmänt, väl icke strängt rättligt, men likväl politiskt och historiskt skäl till den förvandling eller inskränking, vi här omtalat, kan anföras: och ropar den så kallade tidsandan på constitutionella författningar uti monarchiska stater; så har den, mena vi, till detta rop ett enda lika allmänt som viktigt skäl. De patrimonielle, i Europeisk stil uppförde, Monarchierne hade nemligen en gräns för sin magt i sin egen historiska basis. Då de uppkommo och började sin utbildning, hade hvarken statens lif och sammanhang, eller dess sig derefter vidgande ändamål den utsträckning, som båda delarne igenom samhällslifvets stigande utveckling sedermera undfingo. All högsta statsmagt har åter en

naturlig gräns just uti gränsen för denna omfattning. Då dessutom patrimonialchefen sjelf, såsom den relativt mäst oafhängige, endast stod, för att så säga, på den pyramids spets, hvars stigande ordningar i jemförelse med hans egen, utgjorde en kedja af intensift mindre oafhängigheter, men detta oaktadt voro i grad beständigt uppåt växande: så låg i sjelfva denna organisations gestalt en icke mindre betydande gräns för chefens egen magt. Jämnade nu på den ena sidan samhällets egen utbildning dessa underordnade förhållanden; eller fick patrimonialmagten, som måste följa samma impuls, ett stöd uti en ny magt, hvars sträfvande var att till denna jämnad bidra; och var på den andra sidan en högsta afgörande magt lika nödvändig, då statsändamålet och samhällslifvet fick en större omkrets, som då den slutat sig innom en trängre; och kunde ändteligen denna högsta magt ingen annan tillfalle, än den, som redan under det inskränktere statslifvet densamma innehade: så finner man lätteligen härutaf, huru, äfven utan egentlige usurpationer — ty sällan omfattar en usurpation det allmänna — Konungamagten kunde eller måste, genom blotta de naturliga gränsornas successiva bortfallande, med statslifvets egen utbildning i grad tillväxa. Emot den våda, som igenom denna naturliga utsträckning skulle kunna auses uppkomma, äro i vår tanka de genom ordentliga statsfördrag införda constitutioner den enda naturliga motvigt: de införa en konstgräns, der den naturliga sjelf historiskt bortfallit: de fördela, genom införande af det ifrån republikanska statsinrättningar lånade sammansättnings-begreppet, en

total magt, som på bredden af sig sjelf tillväxt. Det, som var lämpeligt för staten såsom en lösare massa, är det icke längre för staten såsom system. Det, som var en fysisk enhet, såsom det relativt högsta, måste blifva en moralisk enhet, såsom det absolut högsta. Ju mera i lifvet ingripande, ju vidsträcktare regeringsfunctionerne blifvit; desto betänkligare måste ock beständigt beslutet och beslutens normer blifva: en endas privata insigt är till den öfverblick, som härtill erfordras, icke längre tillräckelig: och den samvetsgranne Fursten måste vara intresserad derutinnan, att hafva sjelfva det moraliska ansvaret deladt emellan flere. Detta hufvudskäl skall i våra för samhällsbildningen känsliga dagar alltid tala för den önskan, att Regeringarne måtte, så vidt som med deras lika nödvändiga kraft och enhet kan bestå, blifva constitutionella. Men aldrig skall det tala för en våldsam statsförändring eller för en sådan, den Regenten sjelf ej inledt: aldrig skall det heller tala för någon mer eller mindre gömd förmodan om folkets egen antingen högre eller ock i bredd med statsmagtens stående souverainitet. Om nu ock äfven af folkets medel den corps tages, hvilken, såsom i lagstiftningen ingående, härigenom med detsamma förvandlar statsmagten sjelf till sammansatt; om vidare ock folket, såsom folk, eller i den mera framstående delen af sig sjelf väljer sina ombud, så ligger icke ens i denna verksamhet den minsta del af souverainitet förborgad: ty endast den verkliga beslutsrätten är en del derutaf: och man har i alla constitutionella stater, som haft den klokheden att sträfva till eget bestånd, insett och erkänt den nöd-

vändighet att göra desse folkets fullnägtige fullkomli-
gen oberoende af instructioner ifrån committenterne
sjelfve.

Vi tro oss kunna efter denna förklaring med till-
försigt fråga, om, under bibehållande af den minsta
noggrannhet för tanken, det olycksaliga begreppet af
en magtdelegation bordt i dessa frågors utredda förhål-
lande eller ännu kan af tänkaren begagnas? Olycks-
ligt hafve vi kallat detta begrep, och, såsom vi förmo-
da, med rätta: ty det har i våra sednare tider tjenat,
såsom tyst grundval, till förevändning för alla slags re-
volutionnära företag: det har varit, mer eller mindre
uppsatt, favoritschemat för den falska liberalismens
påståenden, hvilken, såsom all i grumlet fiskande lära,
mer än väl vetat, att till sin förmån använda obestämda,
tvetydiga, halfsanna eller helfalska begrepp: det har
gäckt den tanklösa mängden med den förmodan, som
skulle samma fictiva personlighet, som en gång, efter
denna läras förebärande, uppdragit sin egen magt åt
en annan, äfven i hvad ögonblick som hälst, kunna å-
tertaga den, för att sedermera behålla eller under be-
ständigt förändrade vilkor åter bortgifva densamma.
Med andra ord: det har bidragit, mera, än man nå-
gonsin förmodar, att undergräfvat icke blott all Rege-
rings bestånd, utan ock all stats väsende och idéer. Och
ännu i dag, ehuru besinningens period så vida synes
hafva återkommit, som äfven skrikaren tyckes anse sig
behöfva något utseende af lärdom och granskning; lig-
ger dock denna tanke i bakgrunden för många raison-

nementer, beräknad såsom en förstärkning för premisen eller såsom en tyst lucka mellan denna och conclusionen. Vägen till det rätta är en: det rättas följder äro enahanda: endast det falska är i båda rigtningarne ett oändeligt. Vi hafva bjudit till att anvisa det rättas väg, att klart utpeka det falskas hufvudkällor. Vi kunna ej åtaga oss att tillika följa detta sednares oändliga utgreningar. Men så sanne, så allmänne och så nödvändige äro här de principer, hvaruppå vi byggt, att de, ehuru i exemplet närmast lämpade på de monar-chiske författningarne, dock i grunden och väsendet äga samma karakter äfven i afseende på de republikanske: ett bevis, som lätt vore gifvet, i fall ej tänkaren här-tinnan redan hade förekommit oss.

Vi hafva klagat öfver den falska liberalismens idéelöshet och öfver dess benägenhet att i idéens ställe inskjuta ensidiga begrep, eller, hvilket är det samma, öfver dess raskhet att construera ideen uti halfva och genom sin fattigdom högst tvetydiga begrep. Och i sanning, hvad kan vara på en gång idéelösare och begrepsfattigare, än att i det stora offentliga endast se ett enskildt; uti det långa sammanhängande frihetsarbetet för generationer, endast ett närvarande, en punkt i tiden? Och kan den förmäthenhet, som åtföljer all storordig inre tomhet, tydligare i dagen lägga sig sjelf, än då den försöker att utgifva sådane constructioner för statsvishetens krona; då den vill beprisa dem, såsom den välgörande, evigt flytande källan till Nationernes upplysning och förbättring?

Men med detta redan beskrifna begrepsarmod är ännu icke på långt när nog. Man skulle kunna, om det gäfves äfven för tanken ett ädelmod, förlåta den kortsynte, att han ville förvandla staten till en konstproduct i och för det närvarande ögonblicket; i fall han ägde någon förmåga att ens i denna inskränkta åsigt upkasta en verkelig konstbild. Väl är här just denna inskränkthet sjelf af den djupt gående art, som förstör den inre möjligheten af det återstående problemets tillfridsställande upplösning: ty man kan lika litet här, som i något annat, och i allmänhet lika litet i lifvet, som i vetenskapen, halfvera ett sammanhängande problem; eller lösa dess hälft, sedan man förnekat dess ena del, och således icke ens begriper att det är en hälft. Vi vilja dock för vår del icke begagna oss af denna stränghet i raisonnementet: man skulle kunna säga oss att den vore en blott förevändning för att undvika granskningen af allt det öfriga. Också hafva vi sjelfve ett skäl för det vidare inlåtaudet. Det närvarande, hafva vi sagt oss, är åtminstone en del af all tid: på alla ställen är väl icke detta närvarande af samma art, men på alla ställen finnes dock ett närvarande: konstbilden sjelf borde åtminstone passa in på någon tid, och han borde passa in på en i civilisationen framskriden tid; ty detta predikat gifves åtminstone alltid den närvarande. Låtom oss se, huru statens konstbild, under denna åsigt, uppgöres af den falska liberalismen. Såsom den, under den förra aspecten, sammankrympte till en punkt i tiden, så sammankrymper den ock, frukta vi, och

hafve redan påstått det, under denna sednare, ännu ytterligare till ett aggregat af punkter i rum.

Man har i alla tider liknat staten med en lefvande organism: och det med rätta, om staten än på olika ställen och tider med olika fullkomlighet uppfyllt denna bilds motsvarande idé. Man har därför ock räknat graden af denna motsvarighet såsom ett mått på statens egen fullkomlighet. All organism åter, fysisk eller andelig, är bunden vid en allmän lag: organisationen sker nemligen närmast uti och består äfven genom elementariska massor, hvilka sjelfva utgöra olika organiserade gestalter: smärre Hela, som förmedla och uppgöra den totala enheten. Men ingalunda sker den uti eller består den igenom organiska punkter; ehuru det visserligen på den andra sidan ingen punkt är eller bör gifvas uti hela organisationen, dit ej, genom denna i kedja gående anstalt, det organiska lifvet inträngt. Antingen tror nu den falska liberalismen, det ingen organisation alls behöfves, eller ock tilltror den sig äga en förmåga, den icke ens naturen sjelf äger, att genast organisera ett lefvande helt uti och utaf blotta punkter: en vishet och ett försök, som just därför ock blir i utgången med det förra ibland dessa alternativet ett identiskt, efter detta resultat aldrig kan sluta sig i en organisk, utan uti en mekanisk enhet; hvilken, sedan den sjelf gäckat naturen, icke heller bör misstyc-ka det naturliga straff, att af henne ännu grymmare blifva gäckad tillbaka.

För tänkaren, som själf vet, att ett djupt sammanhang råder i all både fysisk och andelig naturs väsende och utveckling, och som går icke med en ytlig eller yrvaken, utan med en ödmjuk, stilla och öfivad blick att uti detta sammanhangs lagar forska, visar sig härvid ett i sanning märkeligt skådespel. Låt det andeliga och politiska, som, trots alla den enskilda frihetens yttringar, likafullt äger en Natur, utan politiske konstlars åtgärd, framgå sin naturliga bana; låt de förhållanden, som naturen själf här bildar, synbarligen vara blotta aggregater; låt de förhållanden, som enstaka, men i naturlig ordning föranledda menskliga fördrag bilda, liksom deras närmaste anledningar, icke heller för den enstaka synbarheten utgå utur aggregaternes kedja: så är dock naturen själf här så mächtig, att den i tänkarens öga redan skapat ett system, der den menskliga kortsyntheten såg endast en tillfällig hopfogning; en tidsenlig och frön till högre organisationer bärande sammanhållning, der denna ännu intel sådant försporde. Men på den andra sidan: låt en politisk konstlare, eller en sammansättning af sådana, komma och våldsamt i tiden ingripa; på ruinerna af den historiska continuiteten bygga en egen byggnad, med ämnesvirken, efter deras egen vishet sammanfogade, nytillagde eller omkastade eller i bitar brutne: detta i människoskaparens ögon visa, måhända äfven organiska system; hvad är det i den högre, af dem föraktade, Verkmästarens ögon, som tillika skapade Naturen och gaf all slags natur sina lagar, annat än en tom mechanism, som af tiden med samma hastighet

bortföres, som det bildades; beräknadt, i fall det tillläts att komma till ett ögonblicks bestånd, af Försynen sjelf, mera må hända på nödvändigheten, att lära människorna ödmjukhet, än såsom en uppmuntran till egenvillig verksamhet; mindre följakteligen, såsom en retelse till skyndsamhet —, ty i det hela skyndar intet —, än såsom en länk i den uppfostran, som liktidigt med verksamheten inskräper dess gräns och mått. Och i sanning, den Schola, som skall lära människan verksamhetens mått och gräns, är en viktigare, en nödvändigare, en långsammare, en mera djupt påkostande schola, än den, som blott uppmanar den menckliga kraften till rörelse. Den närvarande tiden uppfyller merändels ensam tillräckligt detta sednare kraf. En insigt i all tid, en reflecterad jämförelse emellan hvarje af dess stationer, behöfves åter, så vidt på människans egen verksamhet aukommer, för det förra: och är denna insigt icke vunnin, innan verksamheten börjas, så lär man sig den endast genom den oklokt började eller oklokt styrda handlingslustens eget tillbakaslag uti sina frukter. Naturen har, jämte visheten, förordnat erfarenheten att vara människoslägtets ledsagarinna: bindas före handlingen icke båda tillsammans uti mencklighetens företag, så rubbar den förra icke derföre sin lag: den bevarar, liksom i bakhåll, en ny erfarenhet i verksamhetens egen verkan, och den har gifvit åt denna nya erfarenhet det updrag att vara en ömsom varnande, ömsom straffande, ömsom lugnande, men alltid på sin egen väg menckligheten förande eller återförande läromästarinna.

Derföre är det ock ingalunda, för att insöfva det

medborgerliga sinnet uti vecklighet och tålfärdighet, utan för att uppmana detsamma till ett på en gång stilla och grundeligt arbete, som vi här förutskickat denna anmärkning. Den larmande verksamheten är merändels med det sanna ytelig: äfven välmeningen kan emot sin afsigt göra ett ondt. Naturen belade den sjelf, sedan den försummat förståndsbyggnaden, med detta straff. Vi kunna för vår del ej med den bästa vilja mildra detta naturstraff. Det gifves i statens stora verkstad, såsom öfver allt, ett fuskeri, som tror sin egen litenhet mera än naturens storhet. Vi vilja, med allt möjligt undseende för den välmenande litenheten, gå att granska den konstfärdighet, som i densamma hittills uppenbarat sig.

All stat har, såsom sådan, ett gemensamt, ett i någon medelpunkt sammandraget interesse. Men detta interesse är sjelf intet abstract interesse: d. v. s. hvarken blott formelt, utan innehåll, utan rikedom i innehållet; icke heller ett enda bestämdt och enstaka ändamål, som af ensidigheten blifvit uphöjdt till ett allmänt och uteslutande. Den enhet, den gemensamhet, det centrala skick som här omtalas och åsyftas, bör ej heller tänkas negativt utan positivt: det vill säga, den är ingalunda en genom liktidig nedtryckning eller liktidig försummelse åstadkommen likartighet emellan de menliga interessen, dem staten annars skulle tänkas vårda eller besörja: utan den är en sammansmältning igenom förmedlande konst, ett fredligt sammanbestående af dem

alla i deras högsta utveckling, och ett, genom den hjälp, alle kunna gifva en och en alle, åstadkommet positift underlättande och uppstegrande af dem alle. Uppgiften är således visserligen oändelig: och det inuti hvartannat gripande, som här bildar sig sjelf, ett icke mindre oändeligt: redan derföre är ock gränsen mellan negation och position här i hvarje enstaka fall utsättelig; efter verkan och orsak, i en stor sammanlänkad kedja, så snart denna är en organism eller dertill syftar, såsom sjelfve i alla punkter sammanflytande, icke längre kunna, icke heller behöfva ifrån hvarandra åtskiljas: det, som här i ett afseende är verkan, är i en annan orsak, och tvertom: det, som för begreppet och såsom enstaka visar sig såsom orsak kan vara ett positift, utan att det, som i samma jemförelse visar sig såsom verkan, kan tänkas annorlunda, än som negativt, och tvertom. På samma sätt, som, inom det sköna gebit, det sköna sjelf icke kan mätas genom blotta enheten, såsom på hvad sätt som helst åstadkommen; utan allmännast, under förutsättningen af ett andeförmöget innehåll, genom enhetens intension uti det mångfaldigas extension; så kan ock i statens natur och fullkomlighets grad icke det förra måttet användas, utan endast det sednare. Och i den människokonst, som i båda dessa regioner visar sig såsom productif, hvad har väl, fråga vi alla tiders erfarenhet, varit stymparens allmännaste karakter? Den, svara vi, att söka enheten på mångfaldens bekostnad. Det gifves, vi erkänna det, visserligen äfven ett motsatt fel: men dels

är detta sällsyntare; dels ock ligger det i sjelfva utvecklingens natur, att småningom afhjelpa delsamma; dels ock ändtligen är det, för att menskligen tala, i många afseenden ett vida förlätligare fel. Ty skulle ock båda felen vara och visa sig i formen utaf försök, så innebär dock det ena vanligen en glömska af sjelfva problemets natur: det andra åter ett blott missförhållande mellan förmåga och afsigt: ett missförhållande, som på engång är människobemödandets vanliga lott och äggelsen till ett högre; medan glömskan åter både sjelf är ett tillbakafällande och såsom om sig gripande, i fall verkan annars skall motsvara sin orsak, eller konstbildens sin modell, till intet annat, än en allt fullständigare och fullständigare nullitet kan leda. Det är ock just detta svårare och mindre ursägeliga fel, som vi hos den falska liberalismen klandra. Statens interessen kunna ej vara hvarken flere eller färre, än människans egne. De måste alla i statens förenas: intetdera får för det andra uppoffras: allas nedstämning skall ej heller köpa allas sammanbestånd. Men derföre måste ock hvarje stort interesse hafva sin särskilta organisation, och icke allas kunna sammansättas eller enformas med allas. Och det är, hade vi hittills menat, dessa i jemförelsen med det hela smärre, men i jemförelse med hvarje enskild människas sjelfve i classer sammanslagna interessen tillräckligen stora organisationer, hvilkas hvarandra mötande och på hvarandra beräknade förening utgör statens egen organism. Fåfängt skulle man, hade vi ock hittills tänkt, försöka, att utan sådane intermediära, det helas

begreps elementer sammanlänkande, skapelser omedelbart sammanfläta hvarje enstaka, punktvis tänkt och uti individuerne updeladt, interesse till ett enda organiskt, hvilket i sammanbeståndet af sina delar bure en borgen för sin egen.

Redan i subjectift afseende har naturen genom olika anlag utdelat mensklighetens mer eller mindre sammansatta interessen på olika personer att vårdas och ombesörjas. Är menniskan samhällig, så har hon ock intet enskildt, som ej står i någon vidrörelse med ett samhälligt. Genom dessa olika anlag gaf således ock naturen en vink till förening mellan alla i anlagen likartade menniskor att gemensamt sköta de interessen, som närmast uppbyro eller starkast lockade hvarandra. Saken sjelf, såsom redan erkändt föremål för verksamheten, förenade ännu närmare det naturen först förenat: och konsten, mensklighetens ensak, drifven genom gemensamt bemödande, befästade genom reglor föreningens varagtighet. Staten uptog villigt i sitt sköte dessa börjande organisationer; ty alla mensklighetens interessen vårdade staten, i mån af sin egen utveckling, liktidigt: den fann sig behöfva och fann sitt bestånd bero på dem alla. Ju omslutsammare åter staten sig dem tillegnade, desto mera var den mån att afhålla dem ifrån att störande infalla på hvarandras gebit: desto mera var den angelägen om deras fredliga sammanvaro med hvarandra; desto grannlagare var den ock i följe häraf att bibehålla hvarje serskildt organisation vid dess egna och af sakens natur merendels beroende bildnings och ord-

nings lagar. Under skuggan af samma fostrande träd växte de småningom hvar och en efter sina lagar till mognad: medborgares interessen stodo för staten i massor närvarande: det var lätt att öfverse dem: lätt att bringa dem alla till en gemensam medverkan, för statens högsta ändamål: och växlade än detta ändamål efter olika tiders behof och förstånd, så var den liktidiga impulsen till det, som för hvarje tid öfvervägde i nödvändighet, under en sådan bildningsmethod, lika lätt gifven på den ena, som mottagen på den andra sidan. Och i sanning, en anordning, som icke ens den enskilt styresmannen af människokrafter, hvilka i ett enda enartadt yrke skola förenas, kan umbära, skulle denna ej för staten sjelf, d. v. s. för den i magt och förmåga beständigt tilväxande medlaren och befordraren af alla menskliga interessen sammantagna, vara i ett ännu mycket högre mått nödvändig? Så hade man ock i forntiden tänkt: ingen satte sig emot hvad människokrafternas andeliga utvecklingsätt sjelfmant medförde. Staten hade ock egentligen intet skapat; den hade endast med sin vård omfattat och under sin öfversigt tagit det, som bildat sig sjelft: de bildningsband, som hvarje skapelse följt eller uttalat, aktade ock derföre staten, så länge derigenom intet annat interesse orättnätigt skadades, eller intet annat lika nödvändigt interesses-skydds-lag antastades. Ett medlare-kall mellan dem alla skulle staten visserligen företräda: den skulle ock gifva dem alla den böjelse, som förde dem att sammanverka till ett ändamål: men groft oskickligt, och, vi tillägga det, ganska lättjefullt skulle den hafva upfyllt dessa tvenne sistnämnde åligganden, om den

tilltrott sig genom en så våldsamt enkel utväg kunna dem uppfylla, som den, att binda alla interesserna och alla interessens-sjelfbildade organisationer genom samma i form och materia likställda lagar. Det finnes, påstodo vi nyss, en enhet, som är konstnärns: det finnes en annan, som är stymparens, och den våldsamme, bullrande, opåkallade reformatorns; den ene samlar i ett konstverk naturens anda och känner i hvad ögonblick han bör ingripa i naturens långsammare gång: den andre känner endast enhetens stela form, och jemnar derföre utan tvekan allt framför sig: men tror sig dock i denna knapphändig vishet vara mångfaldigt visare än naturen sjelf. Sitt problems natur har han likväl ännu ingalunda begripit: de quantiteter, hvilkas æquation han söker, förutsätter han såsom likartade, det de ej äro: då han söker en form, vårdar han ej att fråga, hvilka ämnen han har att sammanbinda: det blott vet han, att det är ett ämne, som han skulle binda; och att allt ämne har samma form, det tror han i sitt hjertas enfald eller grämelse: hvad under, om han nu igenom en æquation ville lösa det, som endast genom flere æquationers æquation kan vinnas? eller, hvad som här är det samma, om han på problemets lösning bortfuskar den tid, han bort använda för att lära sig hafva derföre någon aktning?

Man hade ej föreställt sig, under den anspråkslösa-re tid, som, uti aktningen för utvecklingens egen både mångfald och lag, dolt så mycken naturlig vishet; att en annan tid skulle komma, då, i anledning af de jemk-

ningar mellan alla dessa ordningars lagar inbördes, dem dels samhällets med tidsföljden närmare till en medelpunkt sammanlöpare skick, dels ock dessa ordningars eget växande myndighets-tillstånd, dels ock ändteligen de inre af utvecklingen följande förändringarna i deras förhållanden till hvarandra sjelfmante påkallade, den stormande lära skulle, under den kala förevändningen af alla människors lika rättigheter, blifva predikad: att organisationerna sjelfva, med alla de band, som gjorde dem till för sig bestående länkar af det hela och bestämde deras inbördes ingripande uti hvarandra, kunde rent af bortsopas ifrån den civiliserade statens område, för att lemna plats åt ett nytt, det hela omfattande, men i punkter construeradt och efter den blotta juridiska enhetsformen fortlöpande sammanhang. Detta är dock den inre tanken uti det skri, som i våra dagar uphöjt sig emot allt, hvad man i en ädlare stil kallat Stånd, men hvad man vanligast, för att gifva saken en, som man trott, genast i namnet förhatelig stämpel, fört under rubriken af Corporationer och Privilegier. Med andra ord: riktningen af dessa organisationer må vara mera allmän eller mera enskild; de invecklas, såsom sinsemellan åtskilde gestalter, uti samma fördömelse. Hafva de i sin uppfostran utgjort särskilda scholor, så betyder allas myndighets-tillstånd frånvaron icke blott af all öfveruppsigt, utan äfven af all inre olikhet, af all olika ordningslag: det gifves ett chaos, utur hvilket de alla utgått; det gifves ett annat, i väsendet lika, knappast ens på ytan poleradt, dit de skola återvända: och detta återvändande är allas högsta fullkomlighets-punkt.

Så, för detta lätta köp, på denna alla svårigheter icke lösande, men omgående eller förnekande väg, har det ena här tillvällat sig karaktern af ett helt: den släta ytan skall ej blott fördölja; den skall äfven borttaga den inre olikheten: väsendet, som sjelft är mångfaldigt, skall i denna yta uppgå, och ytan skall man prisa såsom rätts-likhetens egen triumf. Det var en tid, då man på sjelfva de inre väggarna uti våra hus kunde upptäcka konstbilder och en sammansättning af konstbilder: nu skola dessa af nymodets enfärg öfverstrykas: och öfverstrykningen skall man anföra såsom beviset af vår smaks öfverlägsenhet.

Vi vilja ej här uppehålla oss med att särskilt angifva eller upmäta de förvaringsrum, som dessa organisationer innehålla för ett omedelbart moraliskt, ifrån den uppfostran, som tillhör hela menskligheten, i alla tider oskiljaktigt lifsämne. Lyckligare pennor e) hafva dem redan aftecknat: ledigare skulle efter en sådan anvisning kunna med mindre möda fullfölja teckningen. Vi vilja för vår del icke heller i det yttersta drifva våra fördelar: vi taga staten såsom uppförd på moralitetens grund: vi veta, att endast den ylligaste tänkare föreställer sig alla dess former, såsom redan i väsendet juridiska: vi veta, att med ett blott juridiskt ägde organisationen sjelf dels ingen grund, dels ock ingen tillräcklighet. Men om vi äfven glömde, hvad vi härutinnan veta, skulle vi dock derföre icke upphöra att kalla de påståenden,

e) Svensk Litt. Tidning. 1822. N:o 47.

vi i dessa punkter dagligen höra göras, för ett skri, för en lika grundlös, som stormande lära: och vi skulle såsom försvar för denna benämning knappast tro oss behöfva mera än aktgifvandet på eller åberopandet utaf den närmaste erfarenheten. Ty har den åtnöjt sig, fråga vi, denna lika tröttande som skriande jemlikhetslära, med de jemkningar, äfven konsten och regeringsvisheten, i anledning af de naturliga förändringar, hvilkas källor vi nyss angåfvo, mellan dessa ordningars lagar inbördes och i afseende på det hela kunde åvägabringa? har den med någon tacksamhet hyllat eller med något förtroende emottett de frivilliga medgifvanden, som desse ordningar sjelfve, bragte genom utvecklingens egen gång i ett gifvet läge, lätteligen göra och ofta gjort hvarandra eller det hela? Den åtnöjer sig, hafve vi fruktat, med ingenting mindre, än med ordningarnes eget fullkomliga försvinnande, såsom sådana, och i egenskap af organisationer betraktade. Denna fruktan, vi bekänna det öppenhjertigt, hafva vi icke haft, utan fått; icke intalat oss sjelfve, utan funnit genom aktgifvande på skrikets egen beskaffenhet beständigt bestyrkt: och vi upmana härigenom hvarje tänkare, som af detta rop något erfarit eller granskat, att döma, om vi i denna beskyllning göra de konstfärdiga rösterna någon orättvisa. Om vi i öppenhet kunde någon slags motsvarighet vänta, så skulle vi säga oss sjelfve och andre, att vi härigenom endast förhjelpa dem till ett allvarligt ut-sägande utaf den tanka, som icke blott ligger i deras egen innersta önskan innesluten, utan är äfven den enda möjliga grundvalen för deras läras bestånd och sam-

manhang. Vi vilja ej ens roparen någon orättvisa göra: men, begriper han ej sjelf saken, så skulle vi åtminstone önska oss kunna göra det för hans åhörare begripligt, det man icke af ljuden bör döma till tingen; icke af tingens yta till deras beskaffenhet; icke af tingens först i ögonen fallande verkningar till deras väsende; att man ändtligen icke ens af de i naturens tjänst gående människomedlens svaghet bör sluta till den föras missvisningslust eller till de sednares umbärlighet. Vi välja ett exempel i det ligkiltigaste måhända af alla, för att vara den slags liberalism, som vi bestrida, så mycket gynnsammare: ty det är klart, att ju mera ett visst specifiskt interesse sjelf är enskildt, underordnad, mekaniskt och genom mekanismen enartadt, desto mindre nödvändigt är det anspråk det gör att bilda en egen sammansluten och under nya underdelningar tillsammanslänkad organisation: derföre har ock, hvad man icke bör undra på, detta anspråk varit det mest omtvistade af alla, så gifvet det ock på den andra sidan varit, att det historice både behöft och haft samma uppfostrings-lag, som allt annat mera andeligt interesse. Tiden fordrade således ock visserligen, om något, äfven dessa såkallade skrå-lagars reformation. Vår regering gjorde den ock i den visaste anda: och höll den medelväg, som här både i historisk och juridisk mening borde hållas, mellan bibehållande af saken och den billigaste förändring af formen. Huru bedömdes denna vishet af dagbladsropet? Föll någon af dess hjeltar ens på den idéen, att en sådan reform kunde vara åtminstone ett historist steg till framdeles vinnande af

något, som i den liberalistiska teoriens tanka vore ett ännu bättre; så problematiskt än detta ännu bättre kunde vara för andra ljusare hufvuden, hvilka lärt sig att här tänka ett ögonblick utom det närvarande, eller vant sig att se sakerna i stort? Åtnöjde man sig med något mindre, än med hela sakens ögonblickliga upphäfvande? Ytrade man något begrepp om de få redan kända, men ock redan betänkeliga följder, som ett sådant upphäfvande i andra länder haft, och af hvilka tiden måste utveckla ännu flere, dem en filosofisk statskunskap utan synnerlig möda kan förutsäga? Ändtilligen, har man tänkt på något politiskt sammanhang mellan denna fråga och de högre, med hvilka denna sammanbinder sig sjelf? Allt eller intet, var här det ropande oraklets, är måhända ännu dagens språk. Och i alla högre, ännu viktigare, men under samma andeliga begrepps lagsaga lydande frågor, har man ej visat samma ensidiga öfverdrift; så vidt man ej tillbakahållits att den yltra af den kunskap, man icke kunde undgå att äga, det redan grundlagen lagt vissa bomnar för det sjelffrådiga, alla interesserna mekaniskt behandlande, alla qualiteter, såsom voro de blotta quantiteter, till marken nedjemnande enhets-systemet? Och då förslag icke heller kunnat uteblifva för denna grundlags förändring; inom hvilket gebit, fråga vi, hafva de af dessa samma predikanter beprisade förändringar med så märkeligt sjelfbehag dröjt, som inom det hjertligen efterönskade resultatet af alla till politisk betydighet uppstågrade organisationers försvinnande, såsom sådana?

Har man öfvervägat, fråga vi således ännu engång, då man gör dessa stormande förslag; att staten är en idé: att intet uttryck af en idé gifves, utan i en totalitet; och att åter ingen lefvande totalitet gifves, der ej det i idéen inneboende lif söndrar sig såsom af sig sjelft i massor af likartade, kvalitetsvis fördelade, elementer? Har man öfvervägat, att just derföre ock dessa massor icke blott måste hafva sin egen utbildning, utan äfven för organisationens eget bestånd måste behålla densamma, så länge det hela sjelf lefver? Ty just härutinnan ligger den oklarhet eller halfhet i föreställningen, som ingen falsk liberalism öfvervinner, att den icke begriper eller vill begripa, det söndring och sammanstämning icke blott på en viss tid äro, utan ock för all tid förblifva lika nödvändiga begreps-enheter af organisationen sjelf. Den, som ej detta förstår, måste med detsamma oförmärkt ledas till den inbillning, att söndringen kan bortfalla, och bildningen eller lifvet ändå icke blott fortgå, utan äfven stiga i fullkomlighet. Hvad är söndring annat, än massornes isärhållande? kunde utan ett sådant isärhållande de olika lifselementerne finna egna sammanhållningspunkter? kunde utan dessa sammanhållningspunkter det lif, som skulle utvecklas, i någon ordning eller med någon samdrägt utvecklas? Eller skulle delarnas sammanbestånd kunna umbära den borgen den för sig har i den likartighetsprincip, som sammanhåller dem sjelfve? Hvad, som är sant åter om delarne i ett organiskt helt, skulle det vara osant om de särskilda i massor fördelade intressen, hvilkas organiska skick utgör samhället? Finnes

det något ibland dessa, som ej har sin egen lag och sin egen karakter? Skulle förblandningen af dessa lagar och karakterer med hvarandra, mindre här, än förväxlingen och sammanslaget af de organiska delarna uti en människokropp, åstadkomma oordning eller stillestånd i det hela? Hvad vore en organisation i sjelfva det ideal, som den beständigt söker uppfylla, om det vore en omöjlighet, att lifvet beständigt kunde inom hvarje särskild organisk del i kraft tilltaga, medan lifvet i det hela likaledes i samma grad tilltager? Kalla vi ej rubbningarne i detta sträfvandes framgång och möjlighet sjukdom eller död? och kunna ej dessa såsom sina orsaker lika väl erkänna en svaghet i den isärhållande, som i den sammanhållande, i den centrifugala, som i den centripetala kraften: d. v. s. lika väl en onaturlig öfvervigt af den sednare öfver den förra, som af den förra öfver den sednare? Vi skulle ej förvånas, om vi hörde det den halfva upplysningen kallade dessa frågor toma och ljudande phraser: men vi måste för vår del, så länge fordran af ett organiskt skick uti samhället icke kan anses sakna en mening, tro, att de äga en djup betydelse. Och derföre foga vi ock till de svar, hvilka vi i sjelfva dessa frågor inlagt, den anmärkning, att visserligen äfven en märkelig del af statsutvecklingens göromål åtgår uti att historiskt bringa dessa massor i den mer eller mindre skarpa formen af sanna motsatser: ett resultat, hvilket, med eller utan all regeringsåtgärd, mer eller mindre fullkomligen kan lyckas, och hvilket det kan vara just den tidsandas inre mening att

åvägabringa, som för den yllige tänkaren synes vilja förstöra motsatserna själfva. Derföre hafva vi ock påstått, det den lära, vi här antastat, i det hela och vidt omgripande af sina följder, skulle, om den kunde lyckas att i sina fordringar göra sig gällande, innesluta i sitt sköte det förtviflade försök, att under namnet af enhet i ett chaos återstörta den samhälliga andenaturens mödosamt bildade och beständigt sig själf ännu tillbildande ordningsproduct. Visserligen är ock allt chaos en enhet: men hvarken var det denna enhet, som frambragte en organisation, eller var det organisationens afsigt att frambringa en sådan: det var tvertom den enhet, som organisationen öfvervunnit: och det skall alltid blifva den, som den sträfvar att öfvervinna. På andans språk åter och inom andans gebit är all platthet en miniaturbild utaf denna enhet.

Vi känna det lockande eller trängande uti ögonblickens behof: vi förstå det besvärande i flera intressens sammanstötning, då de med större ytor eller periodisk hetta resa sig emot hvarandra. Men intet ögonblick omfattar det hela: intet ögonblicks behof är vist; ännu mindre är det allena vist. För att förekomma massornas sammanstötning, för att undvika de alltid återkommande jemkningsbesvären, vore det, om än möjligt, dock otvifvelaktigt en dårskap att vilja söndermala måssorna till atomer. I den tomta rymden vore dessa sednares rifning ännu mångfaldigare, ännu betydligare. Den värld, som redan hunnit ett stycke på

sin bildningsbana, skulle man härigenom våldsamt kasta i sin bildnings begynnelsepunkt tillbaka. Uti en stat, som igenomgått en historisk bildningscykel, förmoda vi således icke, och önska icke heller, det de söndrade gestalter, uti hvilka olika delar af dess lif sammanflutit, någonsin skola antingen alldeles upphöra, eller, utan allt reallt fäste, fortfara såsom blott ideala begrepsåtskillnader. Vi hafva härigenom utsagt vår hufvudtan- ka om stånds och corporations afdelningar, tagne på en gång i en moralisk, politisk och intellectuell betydelse: väl vetande för öfrigt detta begreps mångsidighet; kän- nande äfven dessa sidors väsendteliga rigtningar, och att intet af all denna mångfald borttager begrepets enhet eller bryter dess nödvändighet. Det är ej det Euro- peiska barbariet, som påfunnit; det är naturen, som ut- stakat; och alla i en egen och ursprunglig bildning in- nebegripne nationers erfarenhet, som bestyrkt denna nödvändighet. Lyckligare eller mindre lycklig har den i sådan ordning fortgående utveckling varit: åtskillna- derne hafva äfven sjelfve varit skarpare eller mindre skarpe. Men olycklig har denna utveckling på intet ställe varit, der ej söndringarne hårdnat till kaster: en olycka, hvilken på ena sidan i den vestra verlden all- drig behöft befaras, der sphererne alltid varit öppne och aldrig tillslutne; men hvilken på den andra sidan, der den inträffat, om än af den inre bildningens gång aldrig ensam motiverad, dock för hufvudsakens egen allmän- na nödvändighet sjelf gifver ett icke ringa eller lätt af-

vadt vitnesbörd. Vi kunna endast tala i exempel: och exemplen taga vi ömsom af en viss tid, ömsom af alla tider: och känna äfven för de förra en regel. På alla ställen finnes ett stånd, som närmast sysselsätter sig med jordens odling eller dess producters omedelbara samlande: skulle någon önska eller tro det vara möjligt att detta stånd ägde samma characters rigtning, att det följt samma bildningslagar, att det varit eller ännu vore inom samma ordningsband sammanslutet, som det, hvilket dessa producter mekaniskt förädlar; eller att dessa två hyllade samma ordningslag, som det, hvilket genom byte och handel, regerande penningen, och af penningen tillbaka regeradt, dem omsätter; eller att alla dessa tre ägde samma karakteristiska enhet och samma bestånds vehikel, som det, hvilket genom sin intellectuelitet skall leda de andra och därjemte verksamt i statens antingen regering eller förvaltning ingripa? Vi svara för vår del nekande på denna fråga och på alla i samma rigtning gjorda. Det finnas, veta vi väl, och veta vi med sjelfva barnen, gemensamma lagar för alla dessa individuer, både såsom människor betraktade, och såsom medborgare, och såsom medborgare i samma stat: men vi veta också, det de uppblåste manliga barnen icke synas veta, att det, utom dessa gemensamma, finnas och alltid funnits särskildta både bildnings och ordnings lagar för hvardera; att det finnas äfven särskildta band mellan de förra lagarne och de sednare; ändteligen att det finnas till och med särskildta böjningar af de förra, gjorda i och för characteren af de

sednare f). Och vi veta icke blott, att allt detta finnes; utan ock att det måste finnas. Vi veta, att det på en viss tid i denna del bestående kan jemkas efter förändrade tider och förändrade förhållanden; efter desse genom en följd af utvecklingen sjelf kunna och måste förändra sig: men att de i sitt begrepp och i sin nödvändighet aldrig kunna upphöra, det veta vi icke mindre. Dessutom veta vi ock, att de förra eller gemensamma lagarne icke det minsta intrång lida af de sednare eller särskildte, endast båda äro klokt afvägda emot hvarandra: men att de förras försök att för sin helgd eller allmängiltighet skull förstöra de sednare redan derföre är ett barnsligt och förhastadt försök, efter denna helgd och allmängiltighet derigenom icke det aldraminsta befordras; och dessutom i det afseendet ett förderfligt försök, efter dess innersta mening är att förstöra eller nedplatta den bildning, som redan är vunnen. Uti ett stort helt kan ordning icke tänkas, utan söndring, såsom vilkor för ordningen, på den ena sidan, och utan lag på den andra, såsom uttryck af ordningen. Står nu ock vidare denna ordning, eller någon del deraf, under den menskliga frihetens ledning, och tillhör den i detta afseende den menskliga konsten: huru skola vi annorlunda, än vi

f) Grekerne, som i sjelfva sin religion uttryckte sina politiska åsigtter, såde att hvardera af dessa stånd dyrkade särskildte Gudar, men att alle dyrkade de allmänna. Skulle de med uttrycket Gudomlighet vid sådane tillfällen hafva menat ett blott juridiskt likformighets band? Vi hafve ingen anledning funnit att detta förmoda. Och hade vi det funnit, så hade ock detta bestyrkt vår mening.

redan gjort det, benämna den svartkonst, som antingen lemnar de materiella elementerne i det individuelt söndrade skick, som naturen ger dem, utan att ens vilja bringa dem i klasser, och ändå tror sig emellan dessa elementer kunna åvägabringa en ordning; eller ock mottager dem i det skick, hvori en redan införd ordning bringat dem, deruppå borttager sjelfva ordningen, och tror sig detta oakadt kunna bibehålla dess verkan? Nu skola desse elementer, utan allt mellanband, genast kunna sammanhålla sig sjelfve, genom den allmänna rätts-ordning, som icke rörde, icke kunde röra dessa förhållanden? Och denna allmänna rättsordning, som i detta afseende allt hittils, och det med rätta, befunnits otillräcklig, skall nu, utan att sakens väsende sjelf det ringaste förändrat sig, genom ett magtspråk blifva såsom tillräcklig förklarad? Ordningens verkan vill man hafva kvar: men ordningen sjelf och ordningens lag vill man undanrödja: vill man undanrödja, säga vi, i hvilken jemkad och förändrad, d. v. s. i hvilken, uti den vundna utvecklingens spår fortgående, form den än uppställes? Vore icke, efter vår fulla öfvertygelse, hela denna åsigt af ett ibland de viktigaste statsproblemers lösning, sjelf en återstod eller en fortsättning af den ytliga och halfva upplysning, som ifrån den Franska Encyclopedismens tid oupphörligen, med förkastande af all idé, upplöst alla real-förhållanden i de tomaste allmänna begrepp; så skulle vi, måhända med något hopp om framgång, hvilket nu måste uteblifva, kunna hänvisa denna nyaste liberalistiska vishets anhängare till

en vishet, gamlare både än denna och än de missbruk; uti hvilka den funnit en förevändning — till de statsidealer, som forntidens i de friaste författningar lefvande Philosopher, en PLATO och ARISTOTELES, uppkastat för folkorganisationen. Dessa idealer stå dock i en alltför märkbar, och i denna punkt rakt emotsatt afvikelse ifrån våra liberalistiske hjeltars yngsta statsvishet. Vi skulle önska att kunna fråga dessa sistnämnde, hvilken orsak de ville angifva till ett resultat, så snörrett stridande mot deras eget? Sannolikt skulle de yngre af våra dagars vise misstänka, de aldrayngste åter med full säkerhet veta; det orsaken härtill låge antingen i en hos dessa forntidens tänkare fördunklad eller icke ännu uppvaknad aktning för yttre rätt, eller i en oförmåga att omfatta sitt ämne, eller i en allmän dessa tider rådande tanke-svaghet, eller ändteligen i en för nära anslutenhet till det för dem sjelfve närmast närvarande. Sjelfve försäkrade desse dock mer än engång, att de uppställt ett konstideal, hvilket de så fattat, att de icke ens hoppades dess realisation. Vi skulle tro det vara en måttelig möda att vederlägga dessa misstankar, om vi finge använda mödan för kunnige eller sanningsälskande män. Men nu felas oss äfven tillfället dertill: och derföre måste vi ock åtnöja oss med att uppmåna tänkaren, innan han försöker på egen hand att i dylika ämnen raisonnera, att, åtminstone på försök, uppslå de tvåtusend-åriga skrifterne. Kanske skulle han, om än rodnande på egne eller andras vägnar, här kunna lära sig, hvad idé vore, jemförd med tom be-

grepsform; hvad en i sjelfva väsendet moralisk organisation är, jemförd med desorganisation; hvad det upphöjande är, jemfördt med det nedtryckande, eller hvad skapelse är, jemförd med ett mekaniskt skenlif.

Vi hafva tyckt oss blifva varse vissa allmänna skäl, dem den falska liberalismen, hvars hufvudtendens vi hittils, utan att kunna i dess särskildta tillämpningar ingå, sökt att i denna punkt göra kännbar, vanligast åberopar, för att försvara eller beprisa sin lära. För att icke betala våre motståndare i deras eget mynt, d. v. s. för att icke uttrötta dem med ett evigt detsamma; vilja vi ej särskildt ibland dessa skäl upptaga den förevändning de för sin tanka ideligen låna af det missförstådda eller snedt tillämpade rättsaxiomet om alla människors likhet inför lagen: ty denna förevändning försvinner redan genom hvad vi sjelfve nyss nämnt, att de gemensamma lagarne hvarken förträngas genom de särskildte organiske, eller göra desse sednare umbärlige. Och går man ännu ett stycke vidare, måste det för tänkaren icke blifva mödosamt att finna, det våra dagars vanlige frihetsvänner, i all den declamation, som i den här omtalade rigtning stödjer sig på denna förevändning, beständigt förväxla gudomlig och naturlig lag med den, som af mensklige behof påkallas och derföre ock med ingen annan, än en blott mensklig sanction kan utrustas. För öfrigt är förevändningen lika lätt funnen, som allmän och vidsträckt: den låter sig till allt tillämpas, redan derföre att den intet särskildt angår: den är ock

af samma orsak väl beräknad för att fånga den svage men i sin svaghet lätt uppblössande tankebegynnaren: liksom ock frihets och jemlikhets skriket, hvilket grundade sig på samma förväxlingar, under den Franska revolutionen, var ett väl beräknadt rop för att fånga pöbeln. Hela detta raisonnement kunna vi således med trygghet öfverlemnna åt den säkra fart till odödlighet, för hvilken dess egen inre styrka ger detsamma en borgen. Ty en viss odödlighet skall det alltid hafva, — den som det tagit sig sjelf genom den logiska förvridenhet, i kraft hvarutaf man vederlägger den sak, som man icke vidrör, och vidrör den, som man icke vederlägger. Det gifves en olycka för teorien; den att ej kunna upphinna lifvet. Men det gifves en annan, och ännu vådligare, för lifvet: den, att tankens skarphet eller styrka ofta står i omvändt förhållande mot dess förmåga att sätta lifvet i jäsning. Så ofta denna olycka inträffar, är det merändels endast den bittra erfarenheten, som äger någon magt att sansa det skeft upprörda tanke-sättet.

Det era af de återstående allmänne skäl, som vi ämnat i granskande mening anföra, står dock redan af sig sjelf i närmare sammanhang med den förevändning, hvars oduglighet vi tilltrott våre läsare kunna utan vår vidare åtgärd bedöma. "All sådan lägre eller privat corporation i staten, säger man, skall nödvändigt i alla sina punkter hafva en större dragningskraft till sitt eget sjelf, än till statens: den kraft, som kunde omedel-

bart till statens eget lif och båtnad användas, skall derföre igenom dessa mellanskapelser, försplittras och liksom på vägen försvinna; och en tendens i alla statens delar tillskapas, som sträfvar emot det hela, under det den upprätthåller det särskilda." Detta tal, hvilket vi för öfrigt, i likhet med en annan eller omvänd Mene-nius Agrippa, önskade oss få sätta i människokroppens mun emot dess constituerande organiske delar, skulle först i det fall kunna något betyda, att här vore antingen ett val möjligt mellan organisation och icke organisation, eller ock mellan lagar för sjelfva organisationen. Men då ingendera af dessa alternativ i den punkt vi här omtala, kan tänkas; då det, som är nödvändigt i det fysiska är det till och med ännu mera i det andeliga, som efter vårt relativa sätt att se innebär en ännu vida större inveckling; då ändteligen ock dessutom det, som här för det inskränkta enhets- eller enformighets - begrepet synes såsom blott olägenhet, i grunden icke är annat, än en lika vis, som välgörande nödvändighet: så kunna vi icke undgå att förklara detta tal för att vara sjelf lika dårligt och ovist, som det visserligen är förhastadt och omoget. Det är sannt: ingen sådan organisk massa, som vi omtalat, kan bibehålla sig sjelf, utan igenom en uti densamma boende drift till eget upprätthållande. Men utom det att detta icke kan undvikas, och att en construction uti omedelbart organiske punkter icke låter sig tänkas, måste vi här för tänkaren uppkasta följande frågor. Först och främst: skulle den här omtalade drift kunna borttänkas ifrån det, som i motsats mot den organiska massan utgör en punkt eller ett individuum?

Skulle, om man i en matematisk quantitet kunde eller ville uttrycka den kraft utaf privathet, som med det-samma här utgör frictionskraften, denna blifva mindre eller större i de tvenne här alternatift uppställde fallen, att den vore fördelad antingen på massor eller på individuer? Hvarföre ansågo vi den organiska massan sjelf nödvändig? Var det icke i den mening, att det, som i det individuella är likartadt, måtte finna ett rådrum att samla sig sjelf uti en det olikartade vuxen och motvägande spher? Och, i serien derefter, hvarföre ansågo vi det helas uppdelning uti massor sjelf nödvändig? Var det icke i den mening, att, genom de olika massornas analoga motsättning och motvägning emot hvarandra, sedermera och af samma orsaker en hel, äfven dessas olikhet inbördës vuxen och sammanfattande spher måtte uppkomma, hvilken sjelf i yttersta instansen utgjorde samhällets ordnade lif? Skulle vi således af dessa satser sluta för mycket, om vi påstode, det slitningen mellan punkterne på samma sätt uppgår och förmedlas uti massorne, som slitningen mellan desse uppgår och förmedlas i det hela? Måste det ena icke följagteligen vara ett steg till det andra? Då detta steg af naturen sjelf aldrig öfverhoppas, skulle det väl kunna öfverhoppas af den i dess band gående menniskokonsten? För vår del hafva vi nemligen aldrig i något exempel blifvit varse, det någon enda natur med ett språng gått ifrån det concreta till det aldraallmännaste, eller ifrån detta till det förra tillbaka. Vidare, och för att förstärka vigten af de redan framsatta frågor, önskade vi att påminna våre motståndare derom, att i det organiskt

lefvande icke är fråga om annat än krafter; icke heller; för att här bibehålla det måhända allmännast fattliga numeriska språket, om dessa enheters enkla summering eller subtraction, utan om en continuerlig sjelf lefvande multiplication och division; att följaktligen ock, för att fortsätta samma symbolik, här ingen blott arithmetisk proportion kan sättas i stället för en geometrisk, och i allmänhet, ingen blott quantitatif i stället för en qualitativ. Kuappast kunna vi begära det, men önskeligt vore likväl, det våra likformighets predikanter i dessa eller några andra samma mening ägande liknelser sökte uttänka för sig sjelfva det problem, hvars lösning de oupphörligen påstå sig hafva funnit; innan de brukade den begrepsfattiga enhet, som de förmå att tänka, till allmänt gällande måttstock för hvad de hälst, kallade eller opåkallade, underlägga sin lineals despotism. Skulle de det verkligen och icke i blotta orden hafva gjort; så skulle vi, i fall de dessutom fattat de svar, som i våra redan gjorda frågor äro inneslutna, icke behöfva slutligen påminna, att det icke heller är eller kan vara ett eget lif, som staten förer, åtskildt ifrån massornas, eller ens ett eget, som desse föra i motsats emot individuernas: att denna särskiljning är för betraktaren, och för saken endast igenom betraktaren: att ingen missgunst eller afund i följe härutaf bör tänkas hos det ena af dessa lifsyttranden emot det andra, eller af ordningen sjelf emot det ordnade och af det ordnade emot ordningen tillbaka: att all fruktan till och med för ett sådant missförhållande, i samma mån är otidig som organisationen nogare följer naturens egen gång, och icke

menniskohugskott, hvilka merändels lika våldsamt som fruktlöst både i tid och natur ingripa. Också lemnar, mena vi, historien i denna punkt endast ett vitnesbörd: och det är det, att staten väl trifvits i och med det samma massorna väl trifvits, och att individuernas trefnad på samma sätt varit innesluten uti massornes, som massornes i det hela. Vore en stat fullt väl ordnad — och att ett framskridande till denna ordning måste kunna tänkas, nekar väl ingen — så skulle, mena vi, i en sådan hvarken den ena klassen trifvas bättre än en annan, eller ett individuum i den ena, efter sitt förhållande, bättre än ett annat i en annan; eller ens i någöndera klassen eller i någöndera individuet, en större dragningskraft till sig sjelf än till det hela, hvarutaf klassen eller individuet utgör en del, kunna förnimmas. Ingen är så litet benägen, som vi, att förväxla ett ideal med verkligheten; men, skall man uppställa idealer, måste man väl söka undvika att i sjelfva idealet inlägga det verkligas armod: och kan man detta icke undvika, bör man åtminstone icke till verklighetens fattigdom tillägga diktens eller förblanda båda bristerna med hvarandra.

Men utom den inbillade olägenhet, som utur den nu anförda allmänna synpunkt måste bedömas och sålunda bedömd försvinner; gifves det ännu en annan, påstår denna falska liberalism, som är en lika nödvändig följd af statens construction uti massor. Likasom man nemligen, enligt hvad vi i det föregående anmärkt, användt tidehvarfvets missledda rättskänsla till

ett vapen emot all för ordningen sjelf väsendtelig construction; så har man ock genom den nya olägenhets beklagande, som vi nu ämna anföra, trott sig kunna i samma afsigt begagna sig af tidehvarfvets slappa och blindåhåga att hylla eller efterstafva all slags så kallad humanitet. "Det är således, har man påstått, en nödvändig följd af denna ordnings method, att vissa klasser eller massor af medborgare skola blifva mer eller mindre uteslutne ifrån kulturens, om ej alla fördelar, åtminstone väsende och sjelfständighet. Skall denna koncentreras i en eller flere af dessa massor, så kan det icke ske, utan genom de öfrigas uteslutande. Och denna hårda dom, frågar man ändteligen, om den än var nödvändig i människoslågtets eller det borgerliga samhällets barndom, hvilken människovän skulle väl våga att uttala den öfver det nu till myndighets tillstånd framskridna slågtet?" Vi ämna ingalunda neka denna följd, tänkt i sin reda och i sitt sammanhang: hvilket åter bör ske genom uppvisande utaf dess rot. Ty det tillhör, mena vi verkligen, all organisations väsende att kraftfullt och med den hårdhet, som sjelfva kraftfullheten fordrar, bringa den ädla människonaturens både sinliga och andeliga rigtningar, uti organiserade skapelser, genom afgjorda öfvervigtter uti hvardera skapelsen, i dagen. Kraftigt kan åter, tillägga vi, ingendera sidan utbildas, utan uti massor, d. v. s. uti framstickande öfvervigtspunkter för hvardera af massorne, åvägabragte genom söndringar, hvartill naturen sjelf gifvit anledning. Icke engång det sinliga i och för sig och det an-

deliga i och för sig kan annorlunda än i underlydande massor för sina särskildta delar construeras: en ny delning, som människobegreppet måste tänka sig såsom en underdelning, om än i verkligheten högre och högre delar beständigt löpa in i hvarandra; ty, såsom vi redan anmärkt, allt i och för sig är uti en full organisation redan sjelf ett relativt. Men allt detta, tänka vi ock just derföre ingalunda vara eller någonsin kunna blifva en olycka: vi förmoda, att följderna är en lika vis och lika välgörande nödvändighet, som constructionen det sjelf är och hitintills varit. Vi veta nemligen derjemte, hvad den icke synes veta, som missbrukar människors medlidande till falska föremål; att här, i hela ordningen, ingen sida af menniskonaturen, i massa construerad eller ock icke construerad, gifves, som har i jmförelsen emot det hela mera än en relativ ädelhet: vi veta följagteligen ock, att i jmförelsen mellan de sålunda construerade massorna inbördes, hvar och en i sannaste o- vilkorlig mening är lika ädel: vi veta, att igenom sjelfva den nödvändiga fullheten uti människoväsendet, bristen i den ena massan ersättes af en förmån, som den motstående saknar, och att förmånen i den ena upväges af en brist, som den motstående icke vidkännes: vi påstå således, att medlidandet här har intet, eller ett blott inbilladt rum. I sanning är det ock märkeligt, att det icke är kulturens fördelar, utan dess så kallade väsende och sjelfständighet, som den falske philanthropen, i fall han annars äger någon uprigtighet, här beklagar igenom organisationen hafva blifvit eller hota att blifva

uteslutande. Vi gilla, att denna åtskillnad göres: till den sak, hvarom här är fråga, hade ingen riktigare kunnat tillämpas än denna. Derföre hafve vi ock, för att vara opartiske, hälst i denna form klädt sjelfva inkastet. Men, alt detta oaktadt, är dock äfven denna åtskillnad, i den mening vi redan förklarar, hel och hållen relativ. Ty, ehuru mycket den än må innebära: hvad betyder den i sitt djup och i sin kärna annat än den åtskillnad man måste göra mellan det sannas emottagna resultat på den ena sidan, och dess i reflexionen omslutna grund på den andra? Nu fråga vi således, förutsättande att detta är åtskillnadens vanligaste och riktigaste kännemärke, om icke äfven tron och vetandet på engång omfatta och ersätta hvarandra? Af den relativitet, som finnes emellan dessa båda, må tänkaren tryggt kunna sluta till den, som alla andra åtskillnader vidkännas: ty den är sjelf visserligen en ibland de högsta. Ginge vi derifrån längre nedåt, så skulle vi vidare fråga, om en enda människa kan i anlaget och verkligheten uppfylla alla sidor af människoväsendets möjligheter och fordringar: om ett samfund af människor skulle behövas, i fall detta vore en möjlig fordran eller en rimlig önskan: om, under förutsättandet af en sådan möjlighet, någon ordnande menniskoåtgärd i samhällets utbildning alls skulle komma att påkallas? Svaret på dessa frågor måste återföra oss till dem, som vi redan flere gånger uppkastat. Ty erkännes det, att dessa krafter och riktningar redan äro af naturen fördelade, och att ingen bildning kan förstöra, att all bildning tvertom påräknar

denna fördelning; är det vidare sannt, att dessa krafter och riktningar sjelfmante söka sina föreningspunkter och utmäta sina särskildta föreningslagar, dem sedermera utvecklingen sjelf, de i utvecklingen stadde massornes fortgående inbördes verkan och motverkan, ändteligen ock människokraft och regeringsvishet sammanjämkar och förmedlar: så måste det, mena vi, visserligen blifva en alfvarsam fråga, om det våldsamma, lika ohistoriska, som orättvisa och mot det bildbara i rättens bestånd stridiga kullkastandet af dessa medelordningar icke med det samma vore ett lika fruktlöst som opolitiskt ingrepp i kulturens eget väsende? Kan kultur nemligen sjelf icke tänkas utan ordning eller utan den organiska söndring och förening, som är all ordnings närmaste vehikel; så måste det kunna gifvas och vara att befara uti sjelfva kulturen ett oväsende, som hycklar väsende, utan att äga något; en misshushållning eller missställning utaf krafter: med ett ord ett chaotiskt antingen blifvet eller fortvarande tillstånd, hvars kännemärke skulle ligga uti någotdera af dessa tvänne alternativer, att man antingen gäfvade en identisk, följagligen otillräcklig form åt all materia, likartad och olikartad, eller ock gäfvade en bestämd, d. v. s. i ett annat afseende otillräcklig form åt den obestämda materien: med andra ord; att man slösade en högre form på en lägre materia, eller underkastade en högre materia en lägre form; att man icke hoppassade båda delarne, utan genom principlösheten eller tillfälligheten i all sammanfogning åstadkomme en allmän villervalla. Försummas ordnin-

gen, eller nedbrytes han, äro följderna de samma: men svårare och kännbarare i det sednare fallet, än i det förra. Och till detta nedbrytande är det dock, som det falska medlidandet egentligen uppkallas. Skall någon bot finnas för denna ingalunda naturliga, utan väckta och tillkonstlade sjuklighet i känslan, så måste man sannolikt anlita erfarenheten eller reflexionen att densamma åstadkomma. Erfarenheten kan i denna punkt på alla de ställen ännu icke vara stor eller rätt svidande, der ordning både varit, och i regeringens egen vishet funnit et värn emot de bröstganges försökta anfallen. Likväl har man äfven på sådana ställen icke kunnat sakna all slags förkänsla af det onda, som vi nyss sökt att uti dess källor utpeka. Eller har man icke någon gång äfven der af den klokare hört ett klagomål öfver en viss allmän medelmätta, eller öfver en i somliga folkklasser till och med skadelig platthet i sjelfva kulturen? Äfven denne klokare granskare, har han icke någongång till och med i skarpare uttryck tillkännagifvit sitt missnöje öfver detta samma misshageliga fenomen? Eller hvad är meningen med hvad man i sednare tider icke så sällan hört omtalas under benämningen af ett kultiveradt pack? en benämning, den vi ingalunda gilla; tvärtom endast af bitterheten i den känsla, som skapat uttrycket, kunna ursägta: men hvars andemening vi ändå icke kunna undgå att uppmana tänkaren att utforska. Och vi fråga: i det, som är föremålet för detta bittert yttrade missnöje, skulle väl någon hafva svårt att igenkänna dragen af sjelfva det ideal, som likfor-

mighets-ropet, med eller emot sin önskan, syftar att åstadkomma? Det är lyckligt, att vi i vårt land ännu icke hafva mer än denna erfarenhet att sätta emot den känslö-vanmägt, hvilken man äfven hos oss sökt att åstadkomma, men hvilken lyckligtvis hittills, så vidt vi förmärkt, icke angripit statens egen styrelse. Måhända skulle således ock, i det närvarande ögonblicket, reflexionen vara emot det onda, som vill påtränga sig sjelf, ett säkrare förvaringsmedel än erfarenheten. Men äfven reflexionen behöfver, om den skall kunna förevarna, både lif och djuphet. Lifvet kunna vi här icke försöka väcka, utan genom en motsvarande bild: djupheten icke föranleda, utan ett emot våra redan gifna premisser svarande exempel. I den förra afsigten skulle vi kanske lämpligast uppmana tänkaren att med oss nedgå uti konstens verld, i den sednare åter uti vetenskapens. Vi fråga derföre helt alfvarsamt i det förra afseendet tänkaren, hvad han skulle döma om det cultiverade hufvuds beskaffenhet, som vid läsningen af en Pastoral-Idyll kände sitt hjerta smälta i medlidande öfver hjeltens och personernes okunnighet? Och i det sednare fråga vi honom, hvad han skulle tänka om den anklagare, som beskärmade sig deröfver, att Vetenskapsmannen trodde sig vara jämförelsevis emot andra kallad att undersöka sin tros grund, eller, hvad som är det samma, att omsluta dess innehåll inom en fast och systematisk reflexions hägnad? Skulle nu tänkaren i det ena fallet le åt misstaget, i det andra öfver sjelfva

klagomålet beklaga sig: så skulle dock, mena vi, båda delarna hafva samma grund, och anledningarna till löjet i det ena fallet och till bekagandet i det andra, vara de samma. Det kan lyckas oss eller icke lyckas att genom dylika frågor väcka hos den tänkande och i stort seende delen af allmänheten eftersinningskraften: i alla fall skola vi för vår del så mycket mindre hasta att instämma i likformighets-predikantens förvåning, om han redan i det individuella ståndsinteresseset funne ett mer eller mindre lärdt motstånd emot sin lära, ju mera detta motstånd sjelf i vår öfvertygelse är en nyttig och i det hela välgörande naturinrättning. Ännu mindre skola vi hasta att beklaga honom, om han misstagit sig i sin förmodan, att kunna, genom uppkallandet af alla folkclassers deltagande uti ämnens pröfning, dem ingalunda alle äro vuxne eller kallade att pröfva, bereda för sin enskildta öfvertygelse ett sken af allmänhet och oemotståndlighet. Ledaren sjelf, hafve vi för öfrigt märkt, åtager sig icke ogerna utseendet af att vara ledd eller hänförd; endast han kan bibehålla verkligheten af den magt han oupphörligen söker att tillvälla sig: den i sin sjelfständighet sedesamma rôlen af en enstaka tänkare, gör han, under en sådan förmodan, ingen svårighet att utbyta emot den vida osjelfständigare masken af alla tankars organ och alla tänkandes ombud. Det gifves, vet han, en intellectuell styrka, äfven så väl som en physisk: och i brist af den verkliga är äfven skenet deraf en förmån. Förvandlar han sig sjelf här-

under oförmärkt eller uppenbart ifrån tänkare till tanke-verktyg och vidare ifrån tanke-verktyg till colportör för tankar: så kan dock, tröstar han sig oupphörligen, den numeral utvidgningen, genom det förmånliga eller befallande, som ligger i ljuden af en ryktbar blifven magt, beständigt öfverväga den naturliga och i bredd dermed gående sjunkningen uti halt och grundlighet.

”Men, skall man ändteligen säga oss, alla dessa intermediära band och ordnings-lagar äro blotta chimärer för den på mensklighetens högre ståndpunkt upplyftade medborgaren. Staten har endast ett band; det är rättens: till att göra den gällande syfta alla statens anstalter. Rätten åter är väsendteligen en, och likartad för alla: och att anse densamma, som ett otillräckligt band för alla i stat förenade individuer, vore i sjelfva verket ingenting annat, än att kasta skugga på menniskonaturens egen enhet, eller på dess Skapares vishet, då han ingen annan lag gifvit oss än denna.” Att igenom detta slut-inkast vägen banas att återkomma till den första hufvudinvändningen, torde vi icke behöfva påminna läsaren. Att å nyo företaga dess vederläggning torde derföre icke heller af oss fordras. Likväl finna vi äfven sjelfmante, att det kunde tillhöra detta ställe, för att dels undvika misstydingar, dels ock angifva dessa misstydingars källor, att korteligen nämna hvad vi menat med den rättens otillräcklighet, som vi både i förra delen af vår afhandling och i denna sednare ofta och nästan

såsom premiss omtalat. I den förra delen menade vi ock sjelfve ett annat slag af otillräcklighet, än uti den sednare: och det är nyttigt att äfven åtskilja dessa meningar ifrån hvarandra: ty oredan i begreppen gör här icke blott förvillelse, utan är äfven hafvudkällan både till de falska inkasten och till den falska visheten. Den förra otillräckligheten, hvilken ock måhända är lättare insedd, visade sig och måste alltid visa sig i synnerhet uti den motsättning, reflexionen icke kan undgå att göra emellan ett juridiskt band och ett moraliskt eller religiöst. Det tillhör ej detta ställe att försvara och till sina grunder föra nödvändigheten eller gillbarheten af denna motsättning: vi kunna taga den, såsom i reflexionen gifven: och sedan detta är gjordt, är det lätt att inse, det vi, genom påståendet om alla dessa bands gemensamma behöflighet för mensklighetens sammanhållande, ingalunda gjort någon orättvisa åt ett enda enstaka, hvilket vi i och för sig såsom sådant måst förklara otillräckligt. I det föregående hafva vi dessutom icke förmodat, att någon tänkare skulle taga en motsättning i reflexionen för att vara detsamma som en motsägelse. Delar af ett större helt kunna motsättas hvarandra, utan att upphäfva hvarandra eller motsäga det hela. Tager man en del af det hela, så är det möjligt, och i all högre eller organisk sammanfattning äfven nödvändigt, att denna del icke ens skulle kunna vara en del, utan igenom tillhjälp af de öfriga, liksom desse öfriga icke heller skulle kunna vara delar, utan igenom tillhjälp af denna. Derföre, om man än här

utgår blott ifrån den förutsättning, att människans andeliga constitution är i ideen en; så är det redan deraf en naturlig slutsatts, att det juridiska, i afseende på det särskildta tvång, som det innebär, icke kan genom en fullt sluten cirkel garantera sig sjelf: en sanning, den ock alle tänkare i äldre, nyare och nyaste tider medgifvit; måhända med ett halft undantag af en enda ibland dem, FICHTE, hvilkens misstag, eller, snarare sagdt, öfver-sanguiniska förhoppning, i denna punkt, utan synnerlig möda kan ådagaläggas. De vidare slutledningar, vi af denna medgifna sanning dragit, hoppas vi ock därför vara satte öfver all betänklighet. Också känne vi inga lagstiftare i verlden, som trott sig kunna öfverse följerne af ett sådant medgifvande: inga således, som ens vågat att göra dygdens bud och religionens uppmantringar till blott underordnade juridiska eller politiska vehikel. Detta försök var, såsom mycket annat, förbehållet den Franska liberalism, hvars klokhets och djupsinnighet ännu återspökar i vår egen nyaste publicistiska vishet. Man bör härutaf ock finna, att den otillräcklighet, som vi nyss omtalat, ingalunda är någon inre bristfällighet i rätten eller rättsbegreppet sjelft, hvars grund tvertom är lika sann som orubbelig, och inom sin spher visserligen universell: att således ock endast den här kan beskyllas för felagtighet, som tillägger det samma en spher, som det icke äger, eller vill underordna de öfriga sphererne denna eller låta dem i denna uppgå. På samma sätt är det ock i detta afseende beskaffadt med den andra otillräckligheten, som vi i den sednare delen af vår afhandling synts tillägga

rätten eller rättsbegreppet: en otillräcklighet, som också endast är ställd emot en annan falsk förmodan om detta begrepps natur och vidd. Inom sjelfva den spher nemligen, der rättsbegreppet verkligen gäller och hvilken således derutaf uppfylles, är det en vida allmänare förmodan, än mången tänkare det skulle kunna föreställa sig, att rättsbegreppet sjelft skulle förmå något mera än utstaka rättsförhållandenas allmännaste form. Mången tror, att det dessutom äger förmåga att bestämma i allo deras innehåll. I sig sjelf är denna förmodan på engång en förmodan om fattigdom och rikedom: en stor bestämmingsförmåga eller inre bestämdhet innehåller nemligen med detsamma alltid en inskränkning i omfång. Sjelfva föreställningen af en sådan förmåga innehåller ock hos den, som hyser densamma ett nytt och träffande bevis på den begrepps-trängsel, och det begreppsarmod, hvaraf vi redan i det föregående sett flera motsvarande exempel. Gerna skulle våra publicister vilja inbilla oss, om det annars stode i deras förmåga, att det finnes endast ett efter rättsidé giltigt regeringssätt; och att detta enda vore det de sjelfve föreslogo, hade man sedan att, såsom samma läras tröst eller frukt eller bihang, förnimma och iakttaga. Lika gerna skulle de vilja inbilla oss, att förhållandena mellan alla medborgare inbördes måste vara ett enda och identiskt, bestämdt i alla sina stycken och delar af rättsbegreppet sjelft, både hvad form och innehåll angår: derigenom blefve man af inga medel- eller gradationsordningar, af inga så kallade corpora-

tioner och privilegier vidare besvärad: naturen, till och med den andeliga naturen, hade nu blifvit en lineal, som afveke hvarken till höger eller till venster: man kunde gifva rätten sjelf, antingen i sin allmänhet tänkt, eller i den concreta gestalt, för hvilken man sökt utpina ett utseende af allmänhet, förmåga att emot alla besvärande variationer inlägga en högljudd protest; med ett ord: man hade en allmän rätt, som antingen tilljugit eller tillstulit sig ett innehåll; och dennas anspråk skulle man sedan begagna sig utaf, icke blott för att nedslå all särskild och igenom särskildheten verkelig eller bestämd rätt, utan ock för att för den nyvundna yrka sjelfva den nedslagnas prerogativer. För vår del tacka vi naturens och människans Herre, att han oss ingen sådan rätt tilldelat: att det i det andeliga, äfven så väl och ännu mera, än i det fysiska, gifves en växling af innehåll under enahanda form, och att det gifves en växling till och med af former under högre enheter: att andans lag således icke mindre än naturens, och att andans i alla sina riktningar vänligen smyger sig intill allt detta växlande innehåll, omfattar det i alla sina delar, och binder det i en enda sammanstämning, hvilken i och för sig hvarken är blott logisk eller blott mekanisk. Allt försök till en sådan förvandling är derföre ock på engång fruktlöst och kortsynt. Menniskofriheten är väl såsom verktyg beräknad på att i denna ordning ingripa: men den vinner intet resultat, utan att vara på engång en intelligent, en ödmjuk och en laglydig organ. Endast såsom sådan har dess verkan

ock i det helas beräkning ingått. Glömmer den denna högsta anordning, vare sig af högmod eller af enfald, hvilka båda stå i uppenbar släktskap med hvarandra: sätter den sitt begrepps, sin abstractions, sin likformighets enhet emot naturens och menniskoandans objectiva och innehållsrika enhet, och vill mästra den sednare igenom den förra: tror den, att formen ensidigt bestämmer innehållet, under det att dock en och samma form vänskapsfullt möter ett mångfaldigt innehåll; eller tror den, att formernas form bestämmer den särskildta formen, då den blott vänskapsfullt sammanhåller dem alla: med ett ord, glömmer den att det gifves en allmänhet, som är fattigdom, äfven så väl som en allmänhet, som är rikedom; och vill den genom båda allmänheternas förväxling införa fattigdom i stället för rikedom: så har den alltid en Nemesis öfver och emot sig; en Nemesis, som den sjelf framskaffar och påkallar; en Nemesis, som på andans språk heter Despotism. Ty det är för Despotismens begrepp, vare det engång för alla sagdt, ett tillfälligt, hvem eller hvad som påkallar densamma: dess väsende är att nedtrycka det allmänna innehållsrika under ett enskildt eller enstaka begrepp; detta sednare må nu sjelft vara en ensidighet i materiellt eller ock i formellt hänsende.

Vi hafva för tydligheten skull i begreppen ifrån hvarandra åtskillt det dubbla misstag, som, hvad rättsbegreppets egen natur angår, beständigt göres af den falska liberalismen. För öfrigt erkänna vi, det båda

misstagen vid de flesta tillfällen förenas och spela likasom inuti hvarannan. Åger man någon vana att i orsakernes stelaste uppräning läsa följderne; så behöfdes ock ingen förklaring utom den vi redan gjort, — för att begripa den känsla af tomhet, andelöshet och själsförtryckelse, som den falska liberalismens theorie sjelf, sedan man ett ögonblick dermed uppehållit sig, väcker hos alla med eget lif begäfvade granskare. Vi anse denna känsla så naturlig och nödvändig, att den måste meddela sig äfven åt den vederläggning, som deraf göres, så snart denna sjelf tager tonen af alfvare. Det naturen skapat fullt af lif och mångfald, vill man nedtrycka under en enda allmän form; utan att betänka, det denna både har andra lika allmänna bredvid sig och dessutom många under sig, som äro speciella, utan att derföre utgå utur den allmännas lagar. Den sednare glömskan är hufvudkällan till denna theories torrhet och själlöshet: den förra bidrager; hvad den kan, att åstadkomma samma verkan, men väcker dessutom en ännu vedervärdigare känsla af moraliskt ogillande. Såsom exempel af denna äfven i våra dagar icke ovanliga liberalism, anföra vi försöket att förvandla moraliska förhållanden till rent juridiska, eller att gifva dem den föreherrskande karakteren af sådane. Anvisa barnen redan i scholan vägen att formera juridiska processer med sina lärare: utplåna idéen af det moraliska förtroende staten gifver desse sednare, genom en kedja af juridiska contröler: gif projectet om äktenskapets förvandling till ett rent borgerligt, till och med temporärt

contract g): och du har handlat i denna liberalismens smak och ändå: du skall höra dig af denna schola berömmas, medan du hos tänkaren väcker de djupaste känslor af smärta och vedervilja.

Uti statens politiska utveckling finner man sällan en station, tidigare eller sednare, hvars förmåner icke äro åtföljde utaf brister, och hvars brister icke i samma mån äro ersatte af förmåner. På engång synes meuskligheten i ingen tid kunna vinna allt: endast en öfvervigt på någondera vågskålen synes man kunna hoppas eller befara: och icke ens denna åstadkommes på olika tider genom lika orsaker eller lika inrättningar. Så mycket farligare mena vi ock redan derföre all hastig och skäraude öfvergång ifrån ett system till ett rakt emotsatt vara. Under patrimonial-magtens renaste period, hade de medel-organisationer, vi omtalat, visserligen sjelfve sin trefligaste period: och de voro under denna tid både den enda och den tillräckliga motvigten emot patrimonial-chefens eget välde: de utgjorde i den politiska ordningen hvad de efter detta systems idé skulle vara: d. v. s. de i relativ oafhængighet närmaste ringlar till chefens egen, hvilken af allas var, under samma fortsatta jmförelse, den största och fullständigaste. Rubbningen och jäsningsämnet, i sig sjelft ett helsosamt och för utvecklingen nödvändigt ämne, kom, såsom redan är anmärkt, ifrån medelståndet, hvilket, för att införlifvas, måste liksom tränga sig in uppå de

g) Ett project, om vi rätt minnas, af Courirens Redaction.

förra ordningarne. Det skedde äfven i början lyckligen och, så mycket möjligt var, i enklång med det redan bestående. Rifningarne mellan de gamla och det nya ståudet kunde dock hvarken uteblifva eller undgå att länge vara de inre förändringarnes medelpunkt. Missförhållandet var gifvet redan genom den olika tidsuppkomsten: det ökades beständigt genom den obestämbart stora mågt, hvartill genom sjelfva bildningens natur detta stånd var kalladt att stiga. Behovvet att införa ett mera centralt samhälls skick, hvilket med detsamma allt mera och mera lät sig kännas, var ömsom en ny medbidragande orsak till dessa slitningar, ömsom åter af dem en verkan. Slitningarne måste ock upphöra i samma mån, som det lyckades att få detta sista behof på hvad sätt som hälst tillfridsställt. Stridens utgång var åter, som vi redan vete, antingen en förökad och öfveherrskande, eller en reglerad och på flera sidor ordenteligen emotvägd Konungamägt. Båda alternativerne medförde ett tillfridsställande af det närmaste behovvet: båda hade ock blifvit afgjorda igenom medelståndets politiska inflytelse och genom det olika sätt, hvarpå det sig derutaf begagnat. Men den ögonblickliga hvila, som i medel-ordningarnes rifningar sinsemellan genom båda de alternativiska resultatene vanns, erböd dock icke, för båda fallen, i afseende på organisationernes egen gemensamma trefnad eller helsa, samma fördelar. I det hela voro dessa fördelar betydligen både större och visare afvägde uti det sednare alternativet, än uti det förra. Den förherrskande Konungamägten gnagde på dem alla: atvann dem alla politiska magt-

stycken, dem den lade till sin egen; och var för öfrigt icke emot, om den ena hade några borgerliga fördelar framföre den andra, endast alla hade i grunden samma politiska obetydenhet. Den jemnvägande Konungamagten förmådde mindre det förra och kunde därför icke heller åvägabringa det sednare. Prerogativerne blefvo olika, men under olikheten balancerade de dock hvarandra. Organisationens eget borgerliga bestånd och borgerliga bestånds-lagar angrepos för öfrigt af intetdera alterнатivet. Medför nu, som ingen bör neka, det sammanslutnare samhälls-skicket flera förmåner; så torde man ock böra medgifva att det medför några olägenheter, dem det lösare samhälls-skick, som gällde under patrimonial väldets renaste form, icke medförde. Måhända är den betydligaste eller kännbaraste af dessa olägenheter, den, hvaröfver man beklagar sig under namnet af för mycken regering: d. v. s. att regeringen liksom lägger sig uti allt och vill reglera allt. Detta klagomål är, som vi vete, ganska allmänt: äfven den falska liberalismen upphäufver många jemmerrop i detta afseende, under det den för öfrigt icke nog kan beprisa det centrala eller centraliserande enhets-systemet; sällan betänkande, att det man önskar undvika på den ena sidan, står i oskiljagligt sammanhang med det man upphöjer på den andra; och ännu mindre uppkastande för sig sjelf frågan: huruvidt friheten ifrån detta onda kan sammanstå med den hufvudförmån, hvars bibehållande förutsättes? Härvid är dock i historiskt afseende att anmärka, det sjelfva detta onda lindrigare varit känt uti de stater, der en af medel-organisationerne

sjelfve balancerad Konungamagt utbildats, än uti dem, der Konungamagten i politiskt afseende nedtryckt alla dessa under sitt eget herravälde. Den rest, desse organisationer uti de förra staterne bibehållit af politisk betydhet har icke blott i flera punkter afhållit regeringen, ifrån att egenmäktigt blanda sig i deras egna göromål och ömsesides förhållanden till hvarandra; utan har ock berett den ännu ytterligare välgerning, att regeringen kunnat, genom öfverlemmandet i synnerhet af flere ibland police-magtens viktigare functioner åt organisationernes egen omedelbara åtgärd, tillåta, det den för den dagliga friheten mest påkostande styrelsegrenen till en icke ringa del qvarblefve uti folkets händer. Af hvad vigt för det helas politiska frihet denna nedifrån uppåt gående och genom fria organisationer sjelfbundua folk-magt är, begripa endast de riktigt, som veta, att verklig frihet icke omedelbart, utan endast igenom de ordnade massorne, låter sig meddelas åt individuerne. Af den redan i sin natur döda tro, som är denna föreställnings motsats, kommer den orimliga förmodan, som så mången i våra på all öfverdrift rika dagar fattat; att det bästa och säkraste medlet för den allmänna friheten vore borttagandet, eller, hvad som är detsamma, nivellerandet af sjelfva de inre organisationer, hvilka dock äro enligt sakens natur och enligt all historias vittnesbörd, all lefvande frihets trappsteg eller ledningscanaler. Af blind förkärlek för en verklig agrarisk likhet och jemning i alla förhållanden, tillstånd och riktningar; af hat mot alla slags band, har man vändt

samma slags declamationer, som kunde gillas eller ursäktas, då de fördes emot godtyckliga och onyttiga inskränkningar, äfven mot de fria, sjelfbildade, organiska af sakernes natur påkallade och väsendteliga. Med andra ord; man har trott, att friheten sjelf voro af en död, abstract och negativ natur. Lossa blott, har man tänkt, alla de bestående bänden, utom de få, dem rätten sjelf bestämmer på engång i formen och innehållet; och du har hela friheten genast lifslevande för dina ögon.

Vill man hafva ett verkligi centralt samhälls- och styrelseskick — och detta synes vara ett mål för samhällets fortskridande, som det icke kan neka sig sjelf — så måste visserligen all individuell kraft uti staten ses af staten uti det helas för staten sjelf reflecterade synpunkt. Genom den oändeliga splittring, som ligger i allt strängt individuelt, vore, hafve vi påstått, redan en sådan reflexion, som denna, omöjelig för staten att för sig sjelf och för sin egen åskådning åstadkomma; om icke det individuella, uti sjelfbundna massor, grundade på likartiga interesserna och åtskillede ifrån hvarandra genom distinctiva qualiteter (ty quantitets och rums åtskillnader äro här icke tillräckliga) presenterade sig såsom ämne för denna samma allt omfattande reflexion. Man må icke här säga oss, att interesserna och qualiteternas abstracta och i sjelfva sina underdelningar abstract kännbara natur, hvilken man någon gång äfven behogat kalla *la force des choses*, vore för stats-

magtens reflexion en tillräckelig ledning. Ty, utom det att denna natur sjelf abstraherar ifrån all tid och alla tidsförhållanden, samt i allmänhet ifrån alla slags yttre tillfälligheter: så fråga vi här blott, om icke samma teori, som gör denna invändning, med detsamma önskar en representatif och sammansatt form uti statsmagtens egen bildning: och i fall detta erkännes, fråga vi vidare, om denna representation sjelf kan tänkas lefvande, utan att de abstracta interessen, de distinctiva qualiteter, som vi här omtalat, sjelfve iklädt sig en lefvande personlighet, hvilken på hvarje särskildt tid och i hvilken ställning som hälst är interessenas och qualiteternas representant och förspråkare? Hafve vi på dessa frågor fått ett tillfridsställande svar — och vi hoppas, att ingen klok liberalism, som någorlunda vet, hvad den sjelf vill, skall neka oss det — så påminna vi vidare, att det påstående, vi nyss gjorde derom, att uti allt centralt styrelseskick måste all individuell kraft uti staten ses af staten uti det helas för staten sjelf reflecterade synpunkt, ingalunda i och för sig närmast innebär något annat, än påståendet om en åskådning och om en af åskådningen föranledd beräkning och bepröfning. Detta är nemligen, såsom lätt torde inses, det allmänna uti det beslag, hvori staten tager all individuell kraft, såsom sådan. Det följer således derutaf ingalunda, att ju ej, efter denna pröfning, ganska mycket, och sannolikt äfven det aldramästa, kan fortfara att få bibehålla samma individuella rigtning, som det redan före denna beräkning ägde. I samma mån till

och med, som det individuella är i organiska massor riktigt sammanslaget, är det att förmoda, det resultatet af denna beräkning skall komma att luta just åt denna sida. Bliresultatet åter af pröfningen det emotsatta, nemligen att det individuella måste mottaga en böjning eller en inskränkning, för att ingå uti och sammanstämman med den för det hela fattade synpunkt: så måste ock detta, mena vi, tålas och villigt lydas; ehuru vi förmoda, att dessa böjningar och inskränkningar, såsom af regeringen budna, skola i samma mån blifva färre eller mera sällan påkallade, ju mindre besvär regeringarne behöfva taga sig med de organiska bandens fastställande för massorna sjelfva, och ju mera regeringarnes beräkning följagtligen får inskränka sig inom betraktandet af dessa samma bands egna förhållande till hvarandra och till det hela. Hvad lättnad både i friction och summa af göromål, genom denna liksom redan undangjordade del af regeringsmagtens åligganden, hvilken ock efter vår öfvertygelse aldrabäst både gör och bibehåller sig sjelf, måste uppkomma; det hoppas vi redan vara för det förstånd lätt begripligt, som förstår upplösa det enklaste subtractions problem. Men hvad är det, fråga vi nu vidare och sluteligen, i sjelfva verket, annat, än just denna samma rest af böjningar och inskränkningar, hvaremot den falska liberalis- men så oupphörligen declamerar? Med hvad skäl kan den neka en sådan rest, såsom möjlig och behöflig, sedan den önskat ett centralt styrelse-skick? Eller om den nu på alfvare tror en sådan rest vara både möjlig och behöflig: med hvad skäl skulle den vidare kunna

tro, att den, såsom rest, kunde blifva mindre, sedan de fritt lefvande medel-organisationerne inom sina banor upphört att verka och medla, än medan de sjelfve fortforo att i denna samma mening lefva och handla? Inom dessa frågor vänta vi den moderna liberalismens svar, i fall den annars är i stånd att gifva något.

All individuell kraft måste således visserligen af staten för staten beräknas, och i detta afseende med statens idée införlifvas och deraf genomträngas: ehuru följden af denna beräkning kan vara en antingen i sin frihet kvarlemnad eller ock en för statens ändamål modifierad individuell verksamhet. Det förra alternativet förefaller den sjelf individuella reflexionen, såsom omedelbar lycka, såsom den enda frihet: det sednare upptages med ogunstigt öga, såsom tvång; ehuru det i sjelfva verket är en välgerning, en, om än med uppoffringar köpt, dock med reell vinst återvunnen individualitet, äfven för den private sjelf. Hvad hvar och en nemligen efter ett sådant öfverslag bidragit till den allmänna kraftens förökande, förbättring eller sammanhang, det återfår han för sitt eget bästa förstärkt genom alla de öfrigas kraft och sundhet. Med alla de vackra enhets-phraser, som den theorie, vi bestrida, brukar eller efterstafvar, ser den dock just derföre, att den aldrig förmått tänka denna enhet såsom verkligen lefvande, staten endast och allenast under synpunkten af en summa eller af en summerad sammansättning utaf flere på engång varande individuer: hvarken tänker den ett lef-

vande förhållande mellan ett förflutet och ett tillkommande, genomskuret af den närvarande tidspunkten; eller kan den uttänka tanken af ett lefvande förhållande mellan enskilda, bestämdt af det helas för det hela uppfattade idéer; eller kan den urskilja uti införlifvandet sjelf dess väsende ifrån dess ena alternativiska product; eller kan den uti denna sednare product se välgerningen sjelf genom någon annan spegel, än uppoffringens. Och förmår den alls icke eller svagt göra alla dessa begrepps åtskillnader, så förmår den naturligtvis ännu mindre i ett helt åter sammansätta hvad reflexionen nödgats åtskilja. Är det beräknade införlifvandet i central mening verkligen skedd; så är med det samma ingen individuell kraft längre en blott yttre kraft: icke heller är den en blott egen kraft, om den än vore öfverlåten åt sin egen ledning. Det som sedan icke kan sägas om kraften, kan lika litet sägas om ändamålet: intet ändamål förblifver längre ett helt och hållet yttre eller eget: men hvarken behöfver staten därför leda all kraft omödelbart, eller kan den förneka sig sjelf att i sin beräkning och i sin ledning göra afseende på den materiella olikheten mellan de åtskillige grenarne af mensklig kraftanvändning. Utom denna särskiljning skulle hvarken stat eller kultur kunna bestå. Också hafva vi aldrig vågat uppmana statsmagten att på egen hand bilda dessa organiska klassificationer. Detta skulle mycket öfverstiga dess förmåga: de måste bilda sig sjelfve: de göra det ock alltid. Staten måste beskydda dem: måste öfverse de särskildte ordningarnes särskildta beståndslagar: måste jemka dem och tillåta dem jemkas dels efter idéen af ett lefvande och i sina länkar

sammangripet helt, dels efter utvecklingens ändrade och naturliga förhållanden: för öfrigt måste den låta dem sjelfve både växa och gå sina nödvändiga förvandlingar till mötes. Menar man med likhet i rätt, det den falska liberalismen dermed alltid menar, nemligen enformighet i rätt; så påstå vi, att staten igenom dennas beskyddande endast fullgör en del, och egenteligen endast en abstract del af sina skyldigheter: ty såsom concret är den ej användbar utan på de förhållanden, der ingen olikhet i rättens innehåll förefinnes. Vi kunna således icke ens för vår egen del undgå att påstå, det staten dessutom är förpliktad att åvägabringa likhet i rättigheter. Men med denna sednare mena vi ingalunda, hvad den falska liberalismen dermed menar, nemligen en likhet i rättigheternas materia, hvilket i och för sig sjelf är samma begrep, som den nyss nämnda enformighetens och dess falskt förmodade tillräcklighet: utan vi mena dermed, i negativt afseende, den fordran, att, om staten tillåter sig att bestämma, rigta eller inskränka en individuell kraft, så måste denna modification ske genom afseende på det helas idé, och icke genom afseende på en annan individualitet, såsom sådan; i positivt afseende åter mena vi dermed ett genom ett fullständigt genomfördt jemvigtssystem åstadkommet lika fullständigt som likformigt upptagande af rättigheternes hela materia uti det helas idé. Derföre kunna vi icke undgå att förklara den af oss bestridda liberalismens theorie lika falsk, som ofullständig och lika ofullständig som förvillande. Derföre kunna vi ock,

ehvad enstaka publicister än ropa, icke förmoda att staten sjelf skall låta sig förledas att förväxla en mekanisk slätstrykning med idealet af en sjelf lefvande jemvigt.

”Men, säger man oss slutligen, denna beskyllning för ofullständighet är öfverdrifven. Äfven vi, fortfar man, gilla sådana intermediära organisationer, endast vi få inrätta dem efter vår smak och efter våra principer: äfven vi påräkna sådana såsom motvigtet emot centralstyrelsens hufvud-olägenhet, all-regeringen, och bruka i detta ändamål icke sällan beprisa dem.” Vi svara för vår del, att vi hvarken derom äro okunnige, eller ens, hvad man må hända om oss skulle förmoda, derföre oerkänsamme. Vi fägn oss fast mera hjertligen öfver ett sådant medgifvande; höre gerna, att någon slags organisation anses nödvändig; och tro äfven upprigtigt att någon organisation är bättre, än allsingen. Men då detta medgifvande tager sig ett utseende af att vara ett slags undantag i den falska liberalismens allmännaste theorie, så måste vi om undantagets natur göra följande anmärkningar. Först och främst påminna vi således, att organisations-principen i denna oss väl kända, medgifna och till och med beprisade organisation är endast och allenast rums-enheten; den lösaste och tillfälligaste af alla härvid tänkbare enheter, hvilken således icke det minsta afser eller urskiljer någon inre kvalitet, utan är och förblifver helt och hållet en yttre: hvarföre vi ock ingalunda förundra oss deröfver, att den falska liberalismen så godvilligt gör detta medgifvande, efter det antingen alldeles icke eller åtminsto-

ne så litet, som möjligt är, emotstrider dess, såsom vi redan tillräckligen sett, emot allt innehåll, all inre fullhet och lif fiendtliga, formstinna principier. I enlighet med samma grundsatser är det ock, som denna samma liberalism så modigt förkastar all princip för domstolars organisation, utom den locala eller territoriala h). Dessa och dylika phenomener förvåna oss således icke: de äro i full öfverensstämmelse med teoriens grundval: och huru litet de i sjelfva verket äro inskränkningar af den allmänna theorie, eller medgifvanden gjorde för idéen af en sundare eller mera genomgripande statsbildning, skulle till öfverflöd, om vi ville taga ett historiskt exempel, kunna bevisas af det nit, sjelfva den ursinnigaste Jacobinism, i Franska revolutionens dagar, väl vetande hvad behof den sjelf för sina planers genomförande hade af sådana inrättningar, visade för in-

h) *Jfr Skrifterna i frågan om den Academiska Jurisdictionen.* Denna strid, ehuru angående blott ett special-ämne, blef märkelig genom det tillfälle den gaf att utveckla principier på båda sidor. Det var i sin ordning, att bildningens bevarare tego bildningens högre beståndslagar i sitt försvar; det var icke mindre i sin ordning att den publicistiska upplösnings-öfvern skulle omfatta den motsatta tanken. Man har på ömse sidor klagat öfver någon bitterhet i stridens utförande. Det gifves en säkerhet, som grundad på känedom och erfarenhet, antingen den tiger eller talar, måste använda någon möda för att quarhålla den ironi, som svärfvar på dess läppar: det gifves en annan, som äggas af ropet och förstärker detta tillbaka. Att den sednare kryddar sin populära vishet med det skämt och det orakelspråk, som den lärt utur samma källor, som denna, bör man icke förtänka densamma. Consequencen fordrar det. Motparten kan tåla det.

förandet af municipal och communal styrelser. För det andra anmärka vi, att det härigenom ingalunda är vår mening, att förkasta inrättningarna sjelfve eller ens på dem kasta den minsta skugga. Vi anse dem tvertom för ganska behöflige: vi tro äfven för vår del, att de i sin mån kunna bidraga både att förminska den så kallade all-regeringens tryckande börda och att borttaga ifrån regeringen besväret af flere, oftast obehaglige, styrelse-detailler: vi neka icke engång att de ju kunna utgöra en egen länk i den önskelige skapelse, som undergången nedifrån uppåt, uti det lägre och underordnade inlägger frön till det helas sundt tänkta politiska frihet. Men hvad vi påstå, är att de icke utan en viss gunst eller eftergift, åtminstone i den vetenskapliga stränghetens ögon, kunna bära namn af organisationer; efter de nemligen, såsom redan är sagdt, helt och hållet grunda sig på en yttre enhetsprincip, hvilken för det stränga organisations begreppet är främmande eller otillräcklig: att de följagteligen sjelfve åtminstone aldrig kunna anses uppfylla det här i fråga varande behof, hvilket genom ingen annan construction kan tillfridsställas, än genom en sådan, som grundar sig på inre eller väsendteliga kvaliteter: att de, såsom yttre sammanhangs-band, således ock endast kunna sammansättas med de inre och mera väsendtelige, för att med dem löpa parallele: att denna stränga parallelism här är så mycket nödvändigare, som hvardera af denna dubbla constructions-rad har särskildta afsigter, särskildta föremål och följagteligen äfven särskildta lagar, hvilka med de olika bestånds principerne stå i närmaste sammanhang: hvar-

före man ock bör tro, att desse lagar ingalunda kunna med hvarandra sammanblandas, lika litet som någöndera ordningens införande kan i och för sig göra den andras införande öfverflödig. Vår hufvudtanke är i detta ämne härigenom utsagd: vi tillägga påminnande, att staten sjelf, äfven hvad desse sednare inrättningar angår, mindre är skapande, än tillåtande, uppmuntrande, öfverseende och beskyddande: att den likväl må hända, i samma mån här kunde åtaga sig en activare lagstiftnings-rôle, ju mera yttre och tillfällig bildningsprincipen sjelf visar sig att vara: att rättens egen allmänna beskaffenhet och den yttre naturens indelning båda gå dessa inrättningar lika frivilligt som förtroget till mötes: att de i anledning af allt detta i samma mån måste visa sig såsom välgörande, som de på ena sidan äro vist afvägda emot och combinerade med de inre och mera väsendteliga, och på den andra mera äro framkallade af sakens natur och en frivillig medborgerlig drift, än af en på egen hand reglerande och nybildande regeringskonst.

Vi hafva icke i alla, men i de allmännaste och djupast liggande, samt i följe härutaf äfven de mäst gynnade och ifrigast försvarade, af denna theories grundsatser, med vår granskning nedstigit. Någon afsigt att vilja förleda hafva vi icke, såsom blott theorie, tillskrifvit densamma: men att den har en icke obetydande förmåga att det göra, hafve vi måst erkänna. Vi hafva funnit den till tid och rum sätta samma jemnskärn-

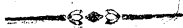
de hyfvel: funnit den upplösa statens sammansättning i båda dessa hänseenden uti homogena punkter: ändteligen funnit den åter sammanordna dessa punkter genom en öfverstruken fernissa af missförstådd juridisk abstraction. Den har vändt en fiendtlig panna emot den form af lif, som bildar sig sjelf efter sitt innehåll och därför är mångfaldig, efter detta innehåll sjelf är mångfaldigt: den har icke begripit att all denna mångfald sjelf står med den rätt tänkta juridiska enheten i vänligaste förbund: mot det ännu högre och stillare lif, som genom tids-sammanhanget omgriper sjelfva släktet, har den varit, om möjligt, ännu mera oförsonligt sinnad. Derföre har ock den enliet, som den sjelf omfattat, varit en liflös vålnad, ett mekaniskt skelett. En sådan enhet måste, såsom den enda återstående, omfattas och hjertinnerligt vårdas af hvarje raisonnör, som intet begrepp har om, ingen aktning hyser för dynamiska krafter eller dynamiska lagar; som ur denna synpunkt icke ens förmår att tänka det menskligheten sjelf karakteriserande ethiska, intellectuella och politiska: för allt andeligt och dynamiskt äger denne och kan han icke äga mer än en enda ersättning; den allmänna tröstlösa juridiska enform, hvilken lika falskt förmodas kunna bilda åt sig sjelf en materia, som den förutsättes ensam förmå i ett organiskt sammanhang binda all den materia, som förefinnes. Derföre har ock denna lära allsintet förstånd om en allmänna historisk eller om en speciellare statisk organisation: den förkastar båda dessa ideer i sitt hela hjertas vrede såsom vederstyggliga eller ömkliga chimerer, hållne emot den juridiska allfärgens bränn-

spegel. Några goda declamationer erkänne vi denna theorie tidtals hafva hållit, då det aldraelmännaste uti mänskliga rättsförhållanden, hvarom ock nästan alldrig en allvarsam eller filosofisk disput kan emellan tänkare uppkomma, synts råka att komma i någon våda: och detta oakadt har den just igenom det bemödande, den beständigt visat, att använda detta negativa såsom motstånd emot allt innehåll, mot allt lif, mot all mångfald i lif, mot allt positift, och mot all dynamisk organisation, visat sig äga en vida större förmåga att upplösa, än att uppbygga och konstruera. Till detta sednare göromål saknar den all inre kraft: det ämne, de medel, som dertill redan finnas, förkastar den. Sedan dessa äro förkastade, skaffar den också inga å nyo: dels anar den sjelf att den ingen skapelseförmåga äger, och i denna punkt anar den rätt icke blott om sig, utan, i de flesta stycken, äfven om sin egen motpart: dels uppsväljer den allt ämne i den juridiska brunn, hvarutur ingen ting kan åter uppkomma, sedan allt närvarande och allt innehåll redan derutinnan blifvit nedstörtadt. Den i tid och otid uppmanande, den, i fall af framgång, förstörande rölen måste den således hafva åt sig sjelf förbehållen: den bibehållande, frälsande och långsamt men grundeligt förbättrande måste den öfverlåta åt sin vederpart, eller, om här en ordstrid skulle uppstå, åt den lära, som håller medelvägen emellan dem båda.

Vi vilja ej qvälja denna theorie med högre samvetsfrågor, om de än sjelfve vore af theoretisk natur.

Dels behöfde den ej svara oss derpå: dels skulle den utlåta sig beklagande öfver afsigten med dessa frågor, och hänvisa oss på de många patriotiska predikningar den sjelf hållit, eller ock på den aktning den alltid yrkat böra hembäras åt den allmänna opinionen. För denna sednare idöl skulle vi sjelfve böja andaktsfullare knän, om vi visste hvar vi skulle finna honom, eller ock om vi kunde engång för alla rätt lära oss begripa, huru en Gudomlighet kunde uppkomma genom en blott yttre sammanläggning af delar. Just därför, efter opinionen sjelf oupphörigen behöfver att både ledas och upplysas, hafve vi, hvad det tänkta och slutledda angår, aldrig trott den kunna blifva en styrande eller upplysande princip. Åt sig sjelf lemnad hafve vi ej heller någonsin funnit den tillvälla sig en sådan magt: den gör det icke förr, än den, af den falska liberalismen i samma ögonblick smekad, som förledd, hunnit inbilla sig, det all fråga om hvad andeligt eller politiskt ämne som häldst låter reducera sig till en privaträtlig eller på sin höjd abstract rättsfråga. Principier, som vi ej känne eller erkänne, kunna vi åter ej företaga oss att granska eller följa. Derfor spara vi ock, häldst vid detta tillfälle, alla sådana högre eller mera om sig gripande frågor, hvilka fåfängt skulle för det närvarande vänta sig andra svar, än de redan angifna. Vi göra det dock oger-na, häldst det visserligen kunde vara i flere afseenden interessant att inhämta denna liberalismens tankar dels om all stats ändamål och ethiska rum i allmänhet, dels ock om allt majestäts verkliga mening uti staten. Må-

hända vore det ock för oss sjelfve håtande att i denna liberalismens sällskap undersöka, huru vidt dessa stora begrepp kunna anses uttömda genom de bestämningar, som i dess mun hittills vanligast blifvit dem gifne. De förberedande betraktelser, vi redan anställt, öfverlåta vi emellertid för vår del med lugn, äfven åt den af oss bestridda theories skärskådning. Vi äro förut beredda på alla svar, utom dem måhända en grundligare eftertänka på våra motståndares sida kunde åvägbringa: af alla öfrige skall intet enda förefalla oss främmande eller oförmodadt; det må spela på hvilken sträng som hälst, genom alla föraktets eller declamationens eller förebråelsens oss redan väl kända toner. Utaf sådane svar kunna vi således, då de mindre skära våra öron, äu man i allmänhet är van att låta sig af dem skäras, icke heller lofva att göra något annat bruk, än att uppteckna dem i den bok, vi för oss sjelfve hålla om tidens tecken, böjelser och symptom. Skulle dock emot vår förmodan de anmärkningar, vi redan gjort, hos den hittills toma och ropande liberalismen, väcka något eftersinnande eller någon lust till grundelig undersökning; så äro vi beredde, att broderligen med vetenskapens och historiens fackla gå den redliga afsigten till mötes.

OM
FÖRBEREDELSENA
TILL
CORPUS JURIS ANTIQUI SVEGOTHORUM
ELLER
EN SAMLING AF SVERIGES ÄLDRE LAGAR.

BERÅPTELSE TILL HANS EXC. JUSTITIE-STATSMINISTERN.

Då Kongl. Maj:t, på sätt Dess till Eders Excellence under d. 29 Augusti förledet år aflåtna Nåd. Skrifvelse innehåller, uppå E. Exc:s derom gjorda underdåniga hemställan, i Nåder förordnat, att undertecknade, hvilka åtagit sig att anställa alla nödiga undersökningar och forskningar i afseende på Sveriges fordna Lagar, skulle af Statsmedlen erhålla en anslagen summa, hvilken under tre års tid komme att kvartalsvis af oss uppbäras, så är det vår pligt att lemna E. Exc. underrättelse om fortgången af det arbete vi oss åtagit.

Högstberörde Kongl. Maj:ts Nåd. Bref, hvaraf E. Exc. täckts lemna oss del, skulle väl kunna synas utmärka ett så vidsträckt omfång för de forskningar, hvilka vi oss åtagit, att desamma hvarken af vissa bestämda personer, eller inom en bestämd tid möjligen kunde fulländas, utan i sjelfva sin natur inneburo en oändelig uppgift; men då E. Exc., hvars underdåniga hem-

ställan i det Kongl. Brevet är återopad, nogsamnt har sig bekant så väl det ändamål Kongl. Maj:t genom det oss i Nåder beviljade anslag velat befrämja, som hvad vi oss i detta hänseende åtagit, nemligen att fråga nu endast är om utarbetandet och utgifvandet af en ny upplaga af Sveriges fordna lagar, så är det endast för vårt arbete till detta ändamål som någon redovisning kan äga rum.

Det var i Mars månad förledet år, som, genom Herr Förste ExpeditionsSecreteraren och Ledamoten af Kongl. LagComitéen J. G. Richert, vi blefvo tillfrågade, huruvida vi skulle vilja åtaga oss nämnde arbete. Då under den tid vi, handledde af Juris Professorn i Lund, Herr Doctor Joh. Holmbergson, studerat Lagfarenheten, studium af Fäderneslandets äldre lagar varit vår käraste sysselsättning, och då vi dervid, lika med alla andra, som önskat att vinna en mer än ytlig kännedom af denna del af vårt Fäderneslands Lagfarenhet och Historia, måst erfara det nästan oöfvervinnerliga hinder som möter detta studium, så länge ej pålitligare editioner af nämnde lagar finnas, än de hittills utkomna, voro vi, lika mycket som någon annan, intresserade deraf, att detta både af Svenskar och utländningar så länge och så lifligt efterlängtade verk måtte kunna bringas till fullbordan, och vi förklarade derföre, att vi, utan att tillbakahållas af ett billigt mistroende till vår skicklighet, utan att afskräckas af de oss väl bekanta mödor och svårigheter, som med ett

sådant företag voro förknippade, med nöje skulle åtaga oss detta arbete, endast vi erhöles ett sådant understöd, att vi, fredade från nödvändigheten att genom annat arbete förvärfva vårt uppehälle, kunde åt det ifrågavarande uppoffra vår tid, och äfven företaga de resor till in- eller utrikes orter, som kunde blifva nödvändiga. Efter någon tids förlopp erhöles vi underrättelse, att Hans Maj:st Konungen behagat yttra Sin benägenhet att genom anslag af Statsmedlen befordra ett för det allmänna så viktigt verk. Då vi således ansågo saken såsom nästan afgjord, voro vi genast betänkte att sätta vårt arbete i gång.

Vid de gamla lagarnes utgifvande anse vi den grundsats böra följas, att dervid begagnas, ej några få utvalda, utan alla manuscripter, som finnas i behåll, äldre och yngre, bättre och sämre. Bland alla dessa utväljes det, som synes äldst eller felfriast, och lägges till grund för texten; olikheterna i de öfriga anmärkas i noter, på vanligt sätt. Det är således nödvändigt, ej blott innan en lag utgifves, utan ock innan ens texten kan bestämmas, att hafva jemnfört alla i behåll varande manuscripter af samma lag, så vida det är möjligt att om dem erhålla kunskap, för att utröna, hvilket af dem bör läggas till grund för texten. Det första, som sålunda är att göra, är att förskaffa sig en, så vidt möjligt är, fullständig kännedom om alla de mscpter, som ännu kunna vara att tillgå. Det är ock åt detta mål, som vårt bemödande till en början har varit rigadt.

Vi hade oss bekant, att utom den å Kongl. Bibliotheket i Stockholm varande, i synnerhet på mscpter af land-skapslagar rika samlingen, mscpter af äldre Svenska lagar finnas, ej blott å de Akademiska Bibliothekerna i Upsala och Lund, utan äfven i Köpenhamn. Vi ansågo oss därför böra, i så god tid som möjligt, begifva oss till sistnämnda ställe, för att undersöka det dervarande mscpt-förrådet. Ehuru frågan om anslag af Statsmedlen ännu icke var afgjord, begåfvö vi oss d. 5 Jun. sjöledes på ångfartyget till Ystad, hvarvid tillfället begagnades att besöka Gymnasii-Bibliotheket i Calmar, hvarest dock ej fanns något mscpt af det slag vi eftersökte, — och anlände den 12:te i s. m. till Lund, der vi blott ämnade afbida Kongl. Maj:ts Nådiga beslut i omförmälta fråga, för att genast begifva oss till Köpenhamn. Emellertid samlades underrättelser om de på särskildta ställen i Fäderneslandet varande mscpt-samlingar och de på Akad. Bibliotheket i Lund varande handskrifter granskades. På detta Bibliothek finnes en codex membran. af Konung Magni Erikssons lag (Bibl. Nov. 4:o N:o 58). En codex chartaceus af Stadslagen (Bibl. Nov. 4:to. N:o 29), fem codices af Landslagen (Bibl. Nov. fol. N:o 7., 4:o. N:o 31., 8:o N:o 2. samt 2:ne, på ingen catalog upptagne, i fol.), alla chartacei, utom den i 8:o, som är en membran; hvartill kommer en Dansk öfversättning af samma lag, äfven på papper (Bibl. Meck. fol. N:o 4) samt fem codd. chart. af Skånelagen öfversatt på nyare Danska (Bibl. Nov. 4:o. N:o 30 och 46., Bibl. Meck. 4:o. N:o 11. E Rec. Bibl.

4:o. N:o 8, och en, som hade nyligen blifvit skänkt till Bibliotheket af Rådmannen Chr. Segerström, men ännu ej i catalog upptagen). Af dessa mscpter är endast det förstnämnda, som troligen är skrifvet i 14:de århundradet, af synnerligt värde; alla de öfriga äro af 16:de århundradet.

D. 15 Junii underrättade vi genom bref den för sin edition af Siellandslagen och flera andra skrifter berömde Juris Professorn i Köpenhamn D:r J. L. A. Kolderup Rosenvinge, om vårt förehafvande samt vår tillämnade resa till nämnde stad, och begärde några preliminära underrättelser om de derstädes befintliga codices af Svenska lagar. Härpå erhöilo vi d. 14 Julii ett svar, hvarigenom vi befastades i öfvertygelsen om nödvändigheten af den tillämnade Köpenhamns-resan, hvilken vi dock nu, äfven sedan vi d. 21 Julii från Stockholm erhållit sådana underrättelser att vi med trygghet kunnat resa, måste uppskjuta, i anseende till de vid Universitetet i Köpenhamn inträffade ferierne, under hvilka de offentliga Bibliothekerna äro tillslutna. Emedlertid låto vi, uti de i Lund, Malmö och Christianstad utkommande Tidningar för d. 24 och 27 i nyssnämnde månad införa en kungörelse om vårt förehafvande, med anhöllan till dem af ortens innevånare, som kunde innehafva mscpter af Svenska lagar, att derom meddela oss underrättelse. I anledning häraf erhöills från HofRätts-Fiscalen C. Schmidt i Christianstad underrättelse om ett honom tillhörigt mscpt af Landsla-

gen från 16:de århundradet, äfvensom Herr General-Lieutenanten m. m. Grefve Jacob De la Gardie behagade låta, genom en vid dess Bibliothek på Löberöd anställd Student, meddela oss underrättelse om de på detta Bibliothek varande juridiska mscpter. I detta dyrbara, af Herr Grefven sjelf samlade Bibliothek, fanns väl blott ett mscpt af det slag, som nu var egentliga föremålet för våra forskningar, nemligen en cod. chart. af Stadslagen, skrifven i början af 17:de århundradet; men vi kunde ej försaka den hedern att, till följe af Herr Grefven och Generalens förut oss gifna gunstiga invitation, d. 8 Aug. infinna oss på Löberöd och taga kännedom af stället åtskilliga märkvärdigheter.

Sedan lästerminen vid Köpenhamns Universitet åter börjats, begåfvo vi oss den 20 i samma månad till nämnde stad. Efter ankomsten blefvo vi genom Hr Professorn Kolderup Rosenvinge införde uti de tvenne offentliga Bibliotheker, hvarest mscpter af Svenska lagar voro att finna, nemligen det stora Kongl. och UniversitetsBibliotheket. Förste Secreteraren vid Kongl. Bibliotheket, Herr JustitiæRådet E. Chr. Werlauff och Universitets-Bibliothekarien Herr Professor R. Chr. Nyerup behagade med den mest förekommande godhet och beredvillighet gå våra önskningar till möte, och för oss öppna tillgången till de i dessa dyrbara samlingar förvarade skatter. Vi träffade här ett antal af ej mindre än sextiofem codices af Svenska lagar, Skånelagen

inberäknad, af hvilka fyratio funnos på Kongl. och tjugufem på Universitets-Bibliotheket. På Kongl. Bibliotheket äro flera särskildta samlingar af mscpter, öfver hvilka ingen gemensam catalog finnes. Öfver den ursprungliga Kongl. Samlingen finnes en skrifven catalog, hvilken vi, genom Herr JustitiæRådet Werlauffs godhet fingo se; öfver Thottska samlingen är catalogen tryckt; men öfver den äfven till Kongl. Bibliotheket inköpta Suhmska Boksamlingen, åtminstone de der befintliga mscpter, skall ej finnas någon ordentlig catalog; hvarföre, och då det ej är främmande personer tillåtet att i själva mscpt-rummen anställa några undersökningar, vi måste åtnöja oss med Herr Werlauffs försäkran att i sistnämnde samling ej funnos flera Svenska lagar, än de som blifvit oss till granskning meddelade, äfvensom att sådana mscpter endast funnos i de trenne anförda samlingarna. Hvad vi sålunda på Kongl. Bibliotheket funno, var: En codex membr. af Södermannalagen (Suhmska Saml. 4:o N:o 73), i flera afseenden bättre än det enda hittills kända, på Kongl. Bibliotheket i Stockholm förvarade mscpt af denna lag, hvilket Åkerman i sin år 1666 utgifna edition följt; hvarförutan KyrkoBalkar af denna lag funnos i åtskilliga mscpter af Skånelagen och Konung Magni Erikssons lag; vidare en i sednare tider gjord afskrift af Gotlandslagen (Kongl. Saml. 4:o N:o 3363), hvartill en i UniversitetsBibliotheket förvarad äldre afskrift slutligen befanns vara originalet; Tre exemplar af Wisby Sjörätt: alla afskrifna tillsammans med Skånelagen (Kongl. Saml. 4:o N:o 3123 och 3125

samt Thottska Saml. 4:o N:o 1977). Tjuguen codices af sistnämnde lag, hvaraf tre membran. (Kongl. Saml. 4:o N:o 3121-2 och -3) och aderton chartacei (Kongl. Saml. fol. N:o 1119, 4:o N:o 3124, -25, -26, -27, 28, -29, -37; Thottska Saml. fol. N:o 1160; 4:o N:o 1977, -78, -79, -80, -81, 82, -83, -84, 2125); endast de tre förstnämnde syntes vara från 15:de århundradet; alla de öfriga äro yngre afskrifter i öfversättning på nyare Danska; N:o 3125 innehåller äfven en latinsk öfversättning. Vidare sex codices af Kon. Magni Erikssons lag, fyra membran. (Suhmska Saml. 4:o N:o 136, 137. Thottska Saml. 4:o N:o 2196, 2198), en membr. en chart. (Thottska Saml. 4:o N:o 2199), och en chart. (Kongl. Saml. 4:o N:o 3137); af hvilka dock ingen syntes äldre än ifrån 15:de århundradet; fyra codices af Stadslagen, två membr. (Suhmska Saml. 4:o N:o 74, Thottska Saml. 4:o N:o 2197) och två chartac. (Kongl. Saml. fol. N:o 1210. och Thottska Saml. 4:o N:o 2203) jemte en i ofvannämnde cod. af K. Magni Erikssons lag N:o 136 befintlig afskrift af SkipmalaBalken; af dessa syntes de tvenne förstnämnde vara från 15:de århundradet; N:o 74 hade genom ett missförstånd blifvit ansedd att vara en Trosaby Stadslag, till dess vi, som redan förut miss-tänkt oriktigheten af denna uppgift, upptäckte misstaget. I Catalogen öfver Kongl. Saml. är under N:o 3362 upptagen ännu en codex af Stadslagen, hvilken numera ej finnes. Slutligen sju codices af Landslagen, två membran. (Kongl. Saml. fol. N:o 1209, Suhmska Saml. 4:o N:o 135), och fem chart. (Kongl. Saml. 4:o N:o 3361;

Thottska Saml. (4:o N:o 2200, 2201, - 2, - 4.). Af dessa har den förstnämnde en hög grad af märkvärdighet, emedan den icke allenast, såsom man kan finna af stilen, är skrifven vid samma tid som Landslagen utgafs, utan ock har tillhört då varande Riksmarsken och UpplandsLagmannen sedermera Riksföreståndaren Bengt Jönsson Oxenstjerna till Salestad, hvars vapen här äfven finnes måladt; hvaraf anledning är till den förmodan, att detta msc. är det ursprungliga autentiska exemplar, hvarifrån alla öfriga msc. af Landslagen i flera eller färre led, härstamma.

På Universitets-Biblioteket finnes i den allmänna mscpt-samlingen blott (under N:o 136 4:o.) en membran af Skåne-lagen, eller den af Kofod Ancher så kallade Rantzouska handskriften (beskrifven i dess Lov-Historie I. D. p. 60. o. f.); men Arnæ-Magnæanska legatet är vida rikare på Svenska lagar. Utom en af Arne-Magnusson sjelf gjord afskrift af nyssnämnda Rantzouska codex (4:o N:o 27), finnas här Nio codices af Skånelagen; fem membr. (4:o N:o 37, 39, 40, 41, 8:o N:o 28), af hvilka N:o 37, som innehåller Andreæ Sunonis latinska så kallade paraphras och N:o 41 synas vara från 14:de århundradet om icke äldre; N:o 28 är den med Runor skrifna, af Kofod Ancher så kallade Wormska Handskriften, hvars ålder är ganska tvistig; och fyra chart. (4:o N:o 35, 36, 42, 43), af hvilka N:o 43 är en afskrift af den Wormska Handskriften. Utom dessa, skulle enligt catalogen, under N:o 54 4:o, finnas en membran af Skånelagen, men denna saknades redan i

Kofod Anchers tid (Lov-Hist. I. D. p. 62). Särskildt finnas (under N:o 58 a, b, 4:o) tvenne afskrifter af den Skånska KyrkoRätten. — Af Gotlandslagen finnes här en år 1587 gjord afskrift (4:o N:o 54) efter en år 1470 skrifven codex, hvilken betydligt afviker från den Stockholmska af Hadorph utgifna. Efter denna här befintliga afskrift är det som, efter hvad vi genom jemnförelse kunde finna, den förut omtalade, i Kongl. Bibliotheket varande afskriften är tagen, äfvensom en annan likadan, hvilken fanns i framlidne ÉtatsRådet A. Kalls Bibliothek, och hvarom vi i det följande få nämna. Äfven finnes här en Dansk öfversättning af Gotlandslagen (4:o N:o 55), öfverensstämmande med den å Kongl. Bibliotheket i Stockholm varande Danska öfversättning. Vidare fem Codices af K. Magni Erikssons lag, tre membran. (4:o N:o 51, 52, 53), en membr. en chart. (4:o N:o 49) och en chart. (4:o N:o 46). — Af dessa synas N:o 51 och 53 vara från 14:de århundradet; i den förra upptäcktes en KyrkoBalk öfverensstämmande med den på Skokloster befintliga, hvilken i Acta Litter. Sueciæ blifvit tryckt med Titel: Fragmentum legis Smolandicæ, och hvaraf hittills endast nämnda msc. varit känt. Af Stadslagen tvenne codices chart. från 16:de århundradet (4:o N:o 44, 45), och dessutom Skipm. och Rådst.Balkarne, såsom tillägg i den förut nämnda Cod. N:o 46 af K. Magui Erikssons Lag. Slutligen af Landslagen tre codices chart. (4:o N:o 47, 48, 50). alla från 16:de århundradet. Utom dessa i de offentliga Bibliothekerne förvarade msc. fingo vi, genom

Herr Etats-Rådet B. Thorlacii ynnest, tillfälle att se några codices, som funnos i framledne Etats-Rådet A. Kalls efterlemnade Boksamling, hvilken nu mera lär hafva blifvit köpt af en Bokhandlare i Hamburg. Dessa voro tre afskrifter af Skânelagen (4:o N:o 548, 549, 550), hvaribland N:o 549, som var den äldsta, syntes vara från slutet af 16:de århundradet, och N:o 550 var en af Kofod Ancher egenhändigt gjord afskrift efter den förut nämnda cod. N:o 37 i Universitets Bibliotheket, samt efter ett så kalladt jus ecclesiasticum Scanorum inter clericum et laicos, i N:o 5124 på Kongl. Bibliotheket, hvilket är en Dansk öfversättning af Kyrko-Balken i Södermanna-Lagen, — samt (under N:o 650) en afskrift af Gotlands-Lagen efter N:o 54 i Univ. Bibliotheket af samma hand som N:o 3363 på Kongl. Bibliotheket.

Sedan vi så noga granskat och genomgått dessa msc. och öfver dem uppsatt sådana beskrifningar, att vi ägde en tillförlitlig kännedom om deras allmänna beskaffenhet, återstod här för det närvarande ej mera för oss att göra. Innan vi reste, föreställde vi vederbörande den ömsesidiga nyttan deraf, att de i Danmark varande msc. af Svenska lagar kunde lånas öfver till Sverige medan de här begagnades vid en under arbete varande ny redaktion, mot det villkor att samma förmån från Svenska sidan beviljades. De Danske Lärde, hvilka samselsätta sig med dylika arbeten, gillade detta förslag, af hvars verkställighet de hade samma intresse som vi, ehuru de, lika med oss, insågo de svårigheter som dervid kunde möta. De förberedelser till en ministeriel

underhandling i detta ämne, som sedermera ägt rum, lära ligga utom gränsen för denna berättelse.

Den 7:de Sept. återkommo vi till Lund, hvarifrån vi den 19:de i samma månad anträdde återresan till Stockholm landvägen, i afsigt att under denna resa besöka de Bibliotheker, der vi visste eller förmodade något för oss vara att finna. Den 20:de kommo vi till Strö, en nära Christianstad belägen Sätessgård, tillhörande Herr Baron A. S. Rålamb, hvars fordom på Högsjö förvarade utmärkt dyrbara Boksamling numera blifvit flyttad till förstnämnde gård. I detta Bibliothek finnes en af Herr Baronens Farfar, Presidenten Baron Gustaf Rålamb, år 1732 egenhändigt gjord afskrift af det på Skokloster förvarade mscpt af en KyrkoBalk, hvarom vi i det följande få nämna (4:o N:o 17), — en cod. membr. af K. Magni Erikssons lag, från 15:de århundradet (4:o N:o 14), hvilken äfven innehåller fyra Balkar af Stadslagen; två fullständiga codices chart. af sistnämnde lag från 16:de århundradet (4:o N:o 77 och 145) samt tre codices chart. af Landslagen från samma tid fol. N:o 126, 151, 4:o N:o 99).

På GymnasiiBibliotheket i Wexiö, hvilket den 22 September besöktes, funno vi emot förmodan, emedan sådant ej är tillkännagifvet uti det i Handlingar hörande till Skandinaviens historia tryckta Utdrag af Catalogen, en codex af Skånelagen (4:o N:o 80), en af K. Magni Erikssons lag (4:o N:o 51), en af Stadslagen (Fol. N:o 53) och en af Landslagen (4:o N:o 120), alla, utom den förstnämnde som är ännu yngre, från 16:de århundr.

Den 24:de i samma månad kommo vi till Linköping, och använde följande dagen på dervarande Gymnasii Bibliotheket, att sammanleta de uti de betydliga msept-samlingarne, öfver hvilka ingen fullständig catalog finnes, då kringspredda lagcodices, granska desamma, och öfver dem uppräta en catalog, hvaraf ett exemplar på Bibliotheket qvarlemnades. Bland de sjutton der befintliga codices, af hvilka de tio första N:rna tillhöra Bibliothekets allmänna msept-samling, och de sju öfriga, det så kallade Gahmska legatet, voro fem af K. Magni Erikssons lag, tre membr. (N:o 4, 11, 17, denna sistnämnda tillsammans med Stadslagen), och två chart. (N:o 1, 8); af dessa var N:o 11 af högt värde och sannolikt från medlet af 14:de århundradet, N:o 4 och 17 syntes vara från 15:de århundradet, samt de båda papperscodices från det 16:de; sex af Stadslagen, två membr. från 15:de århundradet (N:o 12 och den ofvan nämnda N:o 17) och fyra chart. från 16:de århundradet N:o 2, 9, 10, 14) samt åtta af Landslagen, alla chartacei och ingen äldre än från 16:de århundradet (N:o 3, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 16). Sistnämnda band innehåller äfven Ragvald Ingemundssons bekanta Latinska öfversättning af Landslagen.

Under resan genom Södermanland hade vi ämnat att besöka det i grannskapet af Strengnäs belägna Bergshammar, tillhörigt Herr Baron J. G. Sack, äfvensom det ej långt från Nyköping belägna Torp, hvarest finnes det af framlidne StatsSecreteraren Baron Schering Rosenhane efterlemnade betydliga Bibliothek, numera dess

Syster samt Svåger, Herr HofMarskalken J. Jennings tillhörigt. Men då enskildta angelägenheter gjorde det för oss nödvändigt att före September månads slut vara i Stockholm, måste vi till en annan gång uppskjuta resan till Bergshammar; och som vi under resan erhöillo underrättelse att Herr HofMarskalken Jennings för det närvarande vore boende på Täckhammar, beläget nära Nyköping, begåfvö vi oss den 27:de i nämnde månad till Täckhammar, hvarest vi af Herr HofMarskalken erhöillo det besked, att för det närvarande ingen person funnes på Torp, som kunde för oss öppna dervarande Bibliothek och måste således besöket äfven på detta ställe uppskjutas till nästa sommar. Följande dagen anlände vi till Stockholm.

Då vi i början af October månad hade äran att upvakta E. Exc., täcktes E. Exc. lemna oss del af K:gl. Maj:sts förberörde Nåd. skrifvelse jemte befallning att till E. Exc. tid efter annan afgifva berättelser om fortgången af vårt arbete. Vi begynte nu att noga genomgå och granska den å Kongl. Bibliotheket härstädes varande samling af Lag-codices, om hvilka vi förut endast hunnit taga en yllig kännedom. Det allmänna resultatet af denna, först i dessa dagar fulländade granskning få vi i det följande omtala. Derjemte har den sedermera förflutna tiden blifvit använd dels att ställa i ordning de under resan gjorde anteckningar, dels att taga kännedom om de i Stockholm i enskilt ägo varande Lag-codices, dels hafva vi ock i sistl. November månad företagit en resa

till Skökloster och Upsala. På förstnämnda ställe, dit vi den 6:te November ankommo, finnas numera tvenne Bibliotheker, det Wrangelska och Braheska, hvilket af ålder varit här förvaradt, samt det Bjelkeska, hvilket af nuvarande ägaren, Hans Exc. Herr Grefve M. F. Brahe blifvit hitflyttadt från Salstad. Här mötte oss det hinder för vårt förehafvande, att nycklarna till de till sistnämnda Bibliothek hörande mscpt-skåp ej funnos på stället, utan, enligt uppgift, särskildt förvarades af ägaren som bodde på Salstad. Vi måste således nöja oss med att genomgå det till Wrangelska och Braheska Bibliotheket hörande mscpt-skåpet, hvartill nyckeln var tillstädes. Öfver de tryckta böckerna i dessa Bibliotheker funnos på stället Cataloger, af hvilka den öfver Bjelkeska Bibliotheket är af H. Exc. Herr Grefve Brahe egenhändigt skrifven; men dessa cataloger sträcka sig ej till mscpterna. De codices vi i Wrangelska och Braheska Bibliotheket funno, voro: en i 17:de århundradet gjord afskrift af WestgötaLagen, hvilken, ehuru främmande den ock syntes oss, vi dock, under granskningen af mscpterne å Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sedermera funnit hafva till original den Stjernhjelmiska codex (N:o 59 å Kongl. Bibl.), hvilken visserligen med den af Stjernhjelms utgifna upplagan ej eger mycken likhet; tre codices af K. Magni Erikssons lag, två membr., båda från 14:de århundradet, den ena i folio och den andra i quart, och en chart. från 16:de århundradet i 4:o., i den förstnämnda af dessa codices (den i folio) finnes den KyrkoBalk, som, under titel:

"Fragmentum legis Smolandicæ, Tit. de jure Ecclesiastico continens", blifvit utgifven af M. Celsius och tryckt i 3:dje Bandet af Acta Litter. et Scientiarum Sueciæ, och hvaraf vi förut omtalat så väl den af Baron G. Rålamb gjorda, nu på Strö varande afskrift, som ett annat, å Universitets-Bibliotheket i Köpenhamn funnet gammalt mscpt; två cōdices af Stadslagen, en membr. från 15:de århundradet och en chart. från det 17:de; samt sju codices af Landslagen, en membr. från 15:de århundradet och sex chart., alla skrifne omkring slutet af det 16:de. — Den 7 November fortsattes resan till Upsala, der vi följande dagen begynte våra undersökningar på Akademiska Bibliotheket. Uti fyra särskilda samlingar finnas här mscpter af Sveriges äldre lagar, nemligen i Akademiens allmänna mscpt-samling, i den så kallade Gustavianska Donationen, eller Riksrådet Grefve Jac. Cronstedts Bibliothek, som af Riksens Ständer år 1757 inköptes för KronPrinsen Gustafs räkning, och af Honom såsom Cancellor tio år derefter skänktes till Akademien, samt i Celsiska och Nordiska Samlingarne. Öfver de trenne sistnämnde samlingarna funnos cataloger, men ej öfver den första, hvarföre vi, på Bibliothekariens Herr Prof. P. F. Auriwillij anmodan, öfver alla mscpterne af Svenska lagar upprättade en särskildt catalog, hvaraf ett exemplar på stället lemnades. I dessa samlingar funnos tillsammans fyratio cōdices, förutan några stycken af tvenne särskilda cōdices membr. af Östgötalagen, hvilka fordom varit limmade vid permarne af andra böcker, och genom E. O. Ama-

nuensen Mag. C. E. Aurivillii berömvärda omsorg blifvit derifrån skiljde och förvarade. Bland dessa codices voro: en membran af Upplandslagen (Allm. Saml. N:o 12); skrifven, efter utseendet, ej långt efter det denna lag blifvit författad; af Westgötalagen en i 17:de århundradet gjord afskrift, lik den vi funnit på Skokloster, och hvartill den Stjernhjelmiska codex är originalet (Allm. Saml. N:o 5), samt fyra särskildta Balkar på pergament, i sammanhang med K. Magni Erikssons lag (Allm. Saml. N:o 20); af Skånelagen en Dansk öfversättning från 16:de århundradet (Allm. Saml. N:o 11); af K. Magni Erikssons lag tretton codices, hvaraf blott en chartac. från 16:de århundradet (Nordiska Saml. 4:o N:o 998), och alla de andra membr., dels från 14:de århundradet (Allm. Saml. N:o 6 och 10, uti hvilken sistnämnde finnes en KyrkoBalk af Westmannalagen, Gustavianska Donat. 1:sta Skåpet N:o 49, och Nordiska Saml. 4:o N:o 658), dels från det 15:de (Allm. Saml. N:o 7, 9, 18 och 20, uti hvilken sistnämnde äfven finnas de ofvanomförmälte fyra Balkarne af Westgötalagen; Gust. Donat. N:o 55 och 59 samt Nord. Saml. 4:o N:o 851 och 977); af Stadslagen åtta codices, en membr. (Gust. Don. N:o 58), och de öfrige chart. (Allm. Saml. N:o 4, 19, och 21; Gust. Don. N:o 57, Nord. Saml. 4:o N:o 664 och 749 samt Celsiska Saml. N:o 15), hvaribland N:o 21, 58, 664 och 749 syntes vara från 15:de århundradet men de öfrige yngre; samt af Landslagen femton codices, fem membr. (Allm. Saml. N:o 5, 8, 15 och Gust. Donat. N:o 52, 60) och tio chart. (Allm. Saml.

N:o 1, 2, 14, 15, 16, 17, och Nord. Saml. fol. N:o 13, 90, 257, 4:o N:o 968); bland dessa syntes N:o 5 och 13 vara från 15:de århundradet, alla de öfriga äro från det 16:de och 17:de. Nordiska Catalogen upptager dessutom under N:o 518 i 4:o en Landslag skrifven år 1533, hvilken dock nu ej kunde igenfinnas *). Utom nämnde, Akademiska Bibliotheket tillhöriga mscpter, finngo vi se en cod. chart. af Landslagen från 16:de århundradet, tillhörande Biblioth. Amanuensen Mag. Doc. J. H. Schröder.

Sedan vi slutat våra undersökningar i Upsala, återvände vi den 22 November till Stockholm, der vi sedan oafbrutet oss uppehållit. Jemte det vi här fortsatt vårt förut påbegynta arbete på Kongl. Bibliotheket, hafva vi sökt göra oss underrättade om de enskildta Boksamlingar i hufvudstaden hvarest lagcodices kunde finnas. Hvad vi sålunda hittills fått tillfälle att se är: i Hans Excellence Herr StatsMinistern m. m. Grefve L. v. Engeströms Bibliothek, tvenne Danska öfversättningar af Skånelagen från 17:de århundradet; en membr. af K. Magni Erikssons lag från 15:de århundradet; fem codices chart. af Stadslagen från 16:de århundradet, och fyra codices chart. af Landslagen, från samma århundrade; i Herr ÖfverKammarherren Baron A. L. Stjernelds Bibliothek, hvilken äfven täckts lemna oss del af de i dess förvar varande mscpt-cataloger, en cod. chart. af Landslagen, från 16:de århundradet (fol. N:o 16); i Herr KammarRådet L. O. Fäger-

*) Sedermera återfunnen.

stens Boksamling, tvenne codices chart., den ene i fol. innehållande Landslagen, den andra i 4:o innehållande både Lands- och Stadslagen, båda från 16:de århundradet; samt hos Herr KrigsJustitiarien C. Livijn en codex membr. en chart. af Landslagen från 15:de århundradet.

I dessa dagar hafva vi ändteligen slutat den förberedande granskningen af mscpterne å Kongl. Bibliotheket härstädes. Alla mscpter af Svenska lagar finnas å detta Bibliothek i skåpet 26, nedersta Galleriet under Litt. B. (Litt. A. i samma skåp innefattar andeliga böcker och kyrkohandlingar). Denna oskattbara samling innehåller, utom åtskilliga ej hit hörande mscpter, åttatiosju codices af äldre Svenska lagböcker, nemligen en cod. membr. af Upplandslagen, efter utseendet yngre, än den som finnes i Upsala (N:o 52); en d:o af Södermannalagen (N:o 53), hvilken, såsom bekant är, är oläslig på några ställen i KöpmalaBalken, och äfven i andra afseenden synes vara af mindre värde än den som, enligt hvad ofvanförmäldt är, finnes å Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn, ehuru bådas ålder tyckes vara lika; tre codices membr. af Westmannalagen (N:o 55, 56, 57) alla, efter utseendet, från förra hälften af 14:de århundradet: N:o 56 synes hafva blifvit följd af Åkerman vid dess år 1666 utgifna upplaga; en d:o af Dalelagen, från 14:de århundradet, utgifven af Hadorph (N:o 54.); en d:o af Björköa Rätten, från 14:de århundr. (N:o 58 efter Westgöotalagen), äfven utgifven af Hadorph; två

codices af Östgötalagen, en membr. från 14:de århund-
 dr. (N:o 50) och en chart. från det 16:de (N:o 51), hvar-
 förutan lemningar af en membran af denna lag finnas
 på permen till en cod. af Landslagen (N:o 24); tven-
 ne codices membr. af Westgötalagen, af hvilka den ena
 (N:o 59) som, efter utseendet, är skrifven i 14:de år-
 hundr., och hvaraf tvenne i 17:de århundr. gjorda af-
 skrifter finnas under N:o 60 och 62, på visst sätt blifvit
 följd af Stjernhjem uti dess år 1663 utgifna uppla-
 ga, som dock, i anseende till de förvånande friheter
 Utgifvaren tagit sig att omflytta och ändra, är u-
 tan värde, och äger föga likhet med originalet; den
 andra åter (N:o 58), troligen något yngre än den
 förra, och hvaraf äfven en i 17:de århundradet gjord
 afskrift finnes (under N:o 61), hvarefter en af Herr
 Professorn Dr. Holmbergson gjord afskrift, blifvit till
 en del utgifven af numera Philos. Professorn Herr E. S.
 Bring; hvarjemte, för att här icke nämna KyrkoBalkar,
 eller mindre stycken, hvilka af Westgöta lagen, så väl
 som af andra Landskapslagar, blifvit intagna i sednare
 lagar, under N:o 6 finnes en sammansättning af Westgö-
 talagen och K. Magni Erikssons lag, med några Balkar af
 den förra jemte de flesta Balkarne af den sednare; —
 Trenne codices af Gotlandslagen, hvaraf tvenne membr.,
 en på landets gamla språk, möjligtvis från 13:de århundr.
 (N:o 64) utgifven af Hadorph, hvars edition blifvit ny-
 ligen omtryckt af Professorn Dr. C. Schildener i Greifs-
 wald, och en Platttysk öfversättning (N:o 65), skrifven

år 1401 och jemte den omtryckta Gotländska Texten af Dr. Schildener; samt en chartac. (N:o 68), en Dansk öfversättning, hvilken ej öfverensstämmer med den här varande Gotländska texten; men väl med den å Universitets Bibliotheket i Köpenhamn befinthliga Danska öfversättning; — tvenne codices af Wisby StadsRätt på Tyska, en membr., skrifven i 14:de århundr. och utgifven af Hadorph (N:o 63) och en chart. från 16:de århundradet (N:o 67); — en Dansk öfversättning af Wisby Sjörätt från 16:de århundradet (N:o 66) samt ett fragment af samma lag, på Tyska, efter Skånelagen i nedannämde cod. N:o 74; tjugu codices af Skånelagen, elfva membr. hvaraf tvenne synas vara från 14:de århundr. (N:o 69, 76) och de öfriga från det 15:de århundr. (N:o 70-75, 77-79) samt nio chart., Danska öfversättningar alla från 16:de århundr. (N:o 80-84, 86-89); Tjugotvå codices af K. Magni Erikssons Lag, sexton membr. (N:o 1-4, 5 a och b., 6-15) och sex chart. 16-20, 55), hvar till komma några Balkar, hvilka i N:o 40, som det synes, af misstag blifvit sammanblandade med Landslagen. Af dessa synas N:o 5 b, 6 (hvilken innehåller ofvan nämnde sammansättning af K. Magni Erikssons lag och Westgöotalagen) 9, 10 och 12 vara från 14:de århundr., de öfriga äro dels från 15:de dels från 16:de århundradet. Uti N:o 1 finnes en del af KyrkoBalken i Östgötalagen, och i N:o 10 KyrkoBalken af Westgöotalagen. Vidare elfva codices af Stadslagen, sju membr., hvaraf fyra äro tillsammans med K. Magni Erikssons lag (N:o 1, 2, 4, 5 b,) och tre för sig sjelfva (N:o 44, 45, 46) samt

fyra chartac. (N:o 45, 47, 48, 49); bland dessa synas N:o 56 vara från 14:de århundradet, N:o 1, 4, 44-48 från det 15:de, och de öfriga yngre. Slutligen nitton codices af Landslagen, hvaraf tre membr. (N:o 22, 23 och 25,) fem chartac, ett membr. (N:o 21, 24, 26, 34, 35, hvilken sistnämnde har KyrkoBalk af Westgöta-lagen), och elfva chart. (N:o 27, 28, 31, 32, 36-42); af dessa synas N:o 22, 23 och 35 vara från 15:de århundr., och alla de öfriga från det 16:de. Det torde äfven böra nämnas, att under N:o 96, 97 och 98. finnas Finska öfversättningar af Landslagen och Stads-lagen.

Sedan vi nu framställt de allmänna resultaterne af de förberedande undersökningar, hvilka vi hittills hunnit anställa, angående de ännu i behåll varande mscpter, af Sveriges äldre lagar; torde det tillåtas oss att från en annan synpunkt meddela en öfversigt af de Mscpter hvilka vi hittills haft tillfälle att granska. Af Uplands-lagen hafva vi sett tvenne Codices, en i Stockholm och en i Upsala, hvaraf den sednare syntas vara äldst. Särskilta Flockar af denna lag hafva dessutom funnits i åtskilliga codices af sednare lagar. Af Södermannalagen tvenne Codices, en i Stockholm och en i Köpenhamn, af hvilka den sednare både är fullständig, och i andra afseenden bättre än den förra. Dessutom har ett betydligt antal af KyrkoBalkar, hörande till denna lag, funnits i mscpt, särdeles af K. Magni Ericssons lag, i

Stockholm, Upsala, på Skokloster och i Köpenhamn. Af Westmannalagen tre codices i Stockholm, samt en Kyrkobalk uti ett mscpt af K. Magni Ericssons lag i Upsala; af Dalelagen och BjörköaRätten hvardera en codex i Stockholm; af Helsingelagen har deremot ej något mscpt blifvit funnet; af Östgöotalagen två codices, jemte en Kyrkobalk uti ett mscpt af K. Magni Erikssons lag i Stockholm, jemte några mindre stycken i Stockholm och Upsala; af den så kallade Småländska Kyrkobalken, tvenne gamla mscpter, ett på Skokloster och ett i Köpenhamn, samt en afskrift af det förra på Strö; af Westgöotalagen två gamla codices i Stockholm, samt fem särskilda afskrifter af desamma i Stockholm, Upsala och på Skokloster; flera Balkar tillsammans med K. Magni Erikssons lag i 2:ne mscpt af denna lag i Stockholm och Upsala, samt Kyrkobalkar och andra mindre stycken, i åtskilliga sednare lagar; af Gothlandslagen tvenne gamla codices, den ena innehållande Gothländska texten, den andra en Tysk öfversättning, i Stockholm; en afskrift af en annan Gothländsk text, samt tvenne derefter tagne ännu sednare afskrifter i Köpenhamn, samt tvenne mscpter af en Dansk öfversättning, det ena i Stockholm, det andra i Köpenhamn; af Wisby StadsRätt på Tyska tvenne Codd. i Stockholm; af Wisby SjöRätt sju afskrifter på Tyska, Svenska eller Danska i Stockholm, Upsala, på Strö och i Köpenhamn; af Skånelagen; dels på gamla språket, dels öfversatt på nyare Danska, dels i Andreae Sunonis latinska så kallade paraphras, sextiofyra mscpter, hvaraf tjugutvå

i Stockholm, ett i Upsala, fem i Lund, ett i Wexiö, och trettiofem, utom tvenne särskilta afgifter af KyrkoRätten, i Köpenhamn; Af K. Magni Erikssons lag femtioåtta msc., hvaraf tjugotre i Stockholm, tretton i Upsala, ett i Lund, fem i Linköping, ett i Wexiö tre på Skokloster, ett på Strö och elfva i Köpenhamn; Af Stads-lagen fyratiofyra cod., hvaraf sexton i Stockholm, åtta i Upsala, en i Lund, sex i Linköping, en i Wexiö, två på Skokloster, tre på Strö, en på Löberöd och sex i Köpenhamn samt af Landslagen siuttioåtta codd. hvaraf tjugosju i Stockholm, sexton i Upsala, sex i Lund, åtta i Linköping, en i Wexiö, sju på Skokloster, tre på Strö och tio i Köpenhamn.

Utom dessa nära Trehundrade msc., hvilka vi alla granskat, hafva vi erhållit kunskap om en cod. membr. af Östgötalagen, hvilken Herr Lieutnanten B. Rosenblad köpt på auctionen efter framlidne HofIntendenten P. Tham, ett mspt. af Landslagen tillhörigt HofRätts-Fiskalen C. Schmidt i Christianstad; fyra codd. af Lands-och Stadslagen, som skola finnas å Gymnasii Bibliotheket i Skara; en codex af Westgötalagen, en af Stadslagen, och en ej namngifven lagbok på Torp, samt en cod. af Landslagen och fyra ej namngifna laggar på Bergshammar.

Då vi nu sålunda, så vidt det hittills varit oss möjligt, fulländat den förberedande granskningen af de ännu i behåll varande mscpter af Sveriges äldre lagar, hafva vi måst vara betänkta på att företaga redactio-

nen af någondera af dessa lagar. På grund af den kändedom om mscpt:ne vi hunnit inhämta, hafva vi för det närvarande, då vi ej äga tillgång till några andra än de å Kongl. Bibliotheket härstädes varande codices, ej funnit oss kunna företaga någon annan än Westgöta-lagen, hvaraf de vigtigaste codices utan tvifvel äro de å Kongl. Bibliotheket härstädes, under N:o 58 och 59, befintliga; och är till den ändan afskrifning af N:o 59, eller den Stjernhjelmiska codex, redan begynd.

Vi hysa det hopp att Eders Excellence af denna berättelse, ehuru den ej kunnat upptaga mer än de allmänna resultatene af våra undersökningar, likväl torde kunna inhämta, att vårt bemödande går derpå ut att kunna utföra det oss Nådigt anförtrodda värf på ett sätt, som, om möjligt vore, svarade både emot den Konungs väntan, som genom Sin Nådiga omsorg befordrat verkställigheten af detta företag, det Folks heder, hvilket det både i afseende på dess föremål, och medlen till dess utförande tillhör, och den Vettenskaps stränga fordringar, åt hvilken vi hafva uppoffrat vårt lif och våra ringa krafter. Om vi ej kunna annat än finna detta mål, i jemförelse med vår förmåga oupphinneligt, så torde åtminstone denna insigt i förening med vår kärlek för sjelfva saken, kunna vara en borgen derföre, att vi ej skola spara hvarken möda eller något annat som står i vår förmåga, för att komma målet så nära som möjligt. Och då vi troget göra hvad vi förmå våga vi äfven hoppas, att å det Allmännas sida, hvars sak detta företag är, det ytterligare blir gjordt, som

som vi, såsom enskilda, ej kunna åstadkomma, och utan hvilket det oss anförtrodda verk, huru mycket vi sjelfve skulle beklaga det, blott högst ofullkomligt skulle kunna utföras. I detta hänseende torde oss tillåtas anföra följande: Innan vi kunna anse någon lagbok såsom redigerad till utgifvande, är det nödigt — vi åberopa hela denna berättelsen såsom bevis härpå — att vi haft tillfälle att noga granska alla msc. som finnas i behåll af alla de äldre lagarne, och emellan dem anställa sådana jemförelser, som ej äro möjliga, utan att man har dem samlade på ett ställe. Det blir således nödvändigt att erhålla en, så vidt möjligt är, fullständig kännedom om alla codices som numera finnas, och att förskaffa oss en sådan kännedom, dertill äro de medel vi såsom enskilte hafva i vår magt, ensamma ej tillräckeliga. Vidare blir det nödvändigt att få alla dessa codd. samlade på ett ställe. Hvad de i publik ego varande msc. beträffar, lär ingen enskildt härutinnan kunna något uträtta. Hvad åter angår de enskilte personer tillhörande msc., kan naturligtvis något tvångsmedel i afseende på dessa msc:s utlemnande ej komma i fråga; men då man hos ingen sådan enskilt man kan förmoda ett så inskränkt förstånd, eller sådan motvilja för sjelfva saken, att han ej skulle i sin mån vilja beforda densamma genom ett eller flere msc:s öfverlemnade för någon tid i säker vård, kan dock msc:nes transporterande väl i allmänhet ej utan publikt biträde verkställas. Och slutligen kunna msc. från andra håll ej här samlas, förrän tillgång finnes till något publikt rum, der de kunna vara under säker vård; ty fastän det vore beqvämast för oss att hafva alla dessa böcker

hemma hos oss, hvartill vi ej sakna utrymme, så skulle vi, hvarken för vår egen eller Egarnes skull, vilja tillstyrka att denna ovärderliga skatt af msc. skulle samlas i hufvudstaden för att underkastas alla farorna för förstoring i ett enskildt hus och under en enskilt vård. I afseende på dessa omständigheter är det som vi våga hoppas att Staten, som för ifrågavarande verk redan gjort det mesta, icke velat hjälpa blott till hälften, och vi ega för denna förhoppning ett säkert stöd i den kändedom vi hafva om Deras upplysta och ädla tänkesätt, åt hvilkas visa omsorg den högsta vården af det allmänna bästa är anförtrodd. Stockholm d. 27 Januarii 1825.

H. S. COLLIN. C. J. SCHLYTER.

VENETIANAREN PIETRO QUIRINIS RESA TILL NORDEN ÅR 1452.

Hvad Memoirer äro för Historien, äro Resor för Jordbeskrifningen och Statskunskapen. Begge härleda de sig också i mer eller mindre mån från subjectiva åsigtter. Att vid ett gifvet tidsförhållande bestämma dessas inverkan, utgör icke det minst granlaga föremålet för den kommande granskarens uppmärksamhet.

Resor till Norden möta forskaren redan i aflägsna årbundraden. Sådana äro *Others* och *Wulfstans* Resor 1), hvaraf vi äga Alfred den stores AngloSachsiska öfversättning, och som jemte en annan Resa af *Pythéas* från Marseille 2), länge varit föremål för flere skarpsinnige lärdes undersökningar. Säkrare och i närmare beröring med Norden är den skildring af Skandinavien, hvilken *Adam* från *Bremen* efterlemnad, som i det mästa bär spår af sannfärdighetens stämpel, ehuru här och der något bortkynd af den latinska värtalighetens yppiga skrud.

Från det 11te århundradet, då den sistnämde skref sin bekanta bok, *De situ daniæ et reliquarum*

- 1) I dess Angelsachsiska *Orosius*. Förklarad af *Porthani*, *Wit-terh*. *Histor. och Antiqu. Acad. Handlingar*. Sednast af *Rask*, i Skandinaviska Litteratur Sällskapets Skrifter.
- 2) Förklarad af *J. Ph. Murray* i *Göttingiska Vettensk. Societets Commentationer*.

trans Daniam regionum naturagrundad både på egna och Missionairernas efterrättelser, möter oss ingen Resande åt Norden förr än i början af 1400:talet. Vål började med Christendomen i Norden en närmare bekantskap emellan det Nordliga och Sydliga Europa, och Romerska Stolen försummade ej att temligen tidigt hitsända legater af högre värdighet. Från dessa och dylika sändebud inkommo visst underrättelser, som, i händelse de i våra dagar vore tillgänglige, skulle lemna oskattbara om än isolerade bidrag till kännedomen af Nordens äldsta culturtillstånd. Något helt och sammanhängande geographiskt-statistiskt bidrag, hafva vi mellertid icke qvar, som kan täfla i värda med Venetianaren Pietro Quirini's Resa. Också är det i sin ordning; att söka några underrättelser om Norden just hos det Handelsfolk, som med skäl kallas Medeltidens Phoenicier. Pietro Quirini's resa inträffade också i det århundrade, som man kan anse vara det sista af Venetianernes stora handelsvälde.

Denna resa var den första sjöresa som Venetianerne företagit åt Norden. Vål må anmärkas, att Historien omtalar en äldre Venetiansk expedition till dessa farvatten, neml. Bröderne Z e n i's af år 1580; men berättelsen derom är, oaktadt Forsters bemödanden, ännu att anse som en outredd kedja af dunkelheter och vilkorligheter. Då den icke egentligen hör till vårt föresatta ämne, måste vi lemna den i sitt värde, åt framtida forskares förklaringar.

Pietro Quirini, en Venetiansk ädling, var köpman och skeppsredare på Candia, hvilken ö Venedig sedan 1200:talet innehade. Här utgeck han i början af år 1431, för att, i förbindelse med ett handelsföretag, göra en upptäcktsresa åt Norden, som för honom och hans talrika följeslagare aflopp så olyckligt. Efter många motgångar, redan vid utgången ur medelhafvet, och i synnerhet efter att hafva uthärdat rysliga stormar i November och December, förgicks hans skeppi i Nordsjön d. 17 Dec. Med möda räddade han sig sjelf, med några få af besättningen, i en båt på öppna hafvet, samt efter många utståndna faror hann han en af de yttersta öarne vid Norriges nordligare kuster d. 6 Januar. 1432. Berättelsen om denna sin resas vidrigheter, sitt uppehåll i Norrige, och sin hemresa genom Sverige, har han sjelf, äfvensom tvenne andra af hans följeslagare, Christoph Fioravante och Nicolo di Michiel, hvar för sig upptecknat vid hemkomsten till Venedig.

Dessa i mer än ett hänseende märkvärdiga Rese-iakttagelser hafva blifvit införde i den i sitt slag första samlingen af Resebeskrifningar, som Ramusio i Venedig utgifvit, under titel *Raccolte della Navigazioni*, T. II. På Tyska hafva de tidigt blifvit öfversatte i Hier. Megiseri *Septentrio Nov-Antiquus*, oder die neue Nort Welt &c. Leipz. 1613, sedermera ånyo uti Neuentdecktes Norden. Frankf. o. Leipz. 1728, och med kritisk noggranhet af J. R. Forster, i dess *Geschichte der Entdeckungen und Schiffarten im Norden*

Frankfurt an der Oder 1784. På det Språk, som denna Resa närmast angår, har den temligen sent blifvit bekantgjord. Genom den förtjente Gerhard Schönings försorg blef först meddelad i det Trondhiemske Selskabs Skrifter, Del. 2. Köpenh. 1763. Begagnande dessa föregångare hafva vi trots dessa underrättelser äfvenväl förtjena att på Svenska blifva kände, och vi hoppas, att följande sammandrag deraf icke må befinnas alldeles ovärdigt de Svenska läsares uppmärksamhet, som veta huru få och torftiga de underrättelser äro, som äldre till våra dagar bevarade Historieskrifvare hafva att meddela, då fråga blir om ett närmare utredande af culturtillståndet i Skandinavien vid det oroliga 1400:talets början, då Eric af Pommern på sitt svaga hufvud bar Nordens tredubbla Konungakrona.

Den 25 April 1451 afseglade Pietro Quirini från Candia, med en skeppsladdning, af Malvasier-vin, Cypréssträd och specerier, som han ämnade att med fördel afsätta i Flandern. Vidriga vindar uppehöll honom vid Afrikas kuster, så att han först den 2 Junii passerade Gibraltars sund. Ej långt derifrån stötte Skeppet på grund, och började taga in vatten, att han med möda hann inlöpa i Cadix, för att i ståndsätta sitt skepp, hvartill nära en hel månads tid åtgick. Här mötte honom dessutom en annan obehaglig underrättelse, att krigsoroligheter åter utbrustit emellen de begge afund samma Handelsrepublikerna, Venedig och Genua, hvar-

före han nu måste vara betänkt på, att starkare bemanna sitt skepp. Den 14 Julii lemnade han ändteligen Cadix, efter att hafva försett sig med 68 mans besättning. Knappt hade de hunnit Cap St. Vincent, förr ända af svåra Nordostliga stormar drefvos ända till Canariska öarna. Under 45 dagars tid, drefvos de på detta sätt omkring på vida hafvet, till dess de omsider fingo Sydvest-Vind, så att de ändteligen den 25 Augusti inkommo lyckligt i hamnen för Lissabon.

Sedan P. Quirini härstädes ersatt sitt nog medtagna skeppsförråd, och en och annan nödig befunnen reparation å sjelfva skeppet föregått, gick han den 14 September åter till sjöss. Uppehållen i sin resa af motvind, inlopp han i hamnen för Muros, på Galliciskakusten. Då han här fick veta, att San Jago de Compostella ej var långt härifrån belägen, företog han, i följe med 13 personer, en andaktsresa till detta märkvärdiga ställe. Efter förrättad andakt, hastade han utan uppehåll till de sina, och gick åter till segels med god sydvest vind. Våra sjöfarande hunno lyckligt Cap finis-terre. Men olyckligtvis gjorde de sig nog mycket säkre på vindens beständighet, så att de i ett för dem främmande farvatten, vågade, emot den tidens vana, för mycket aflägsna sig från land, för att, som de trodde, snarare och genare inkomma i Canalen. Men olyckligtvis slog vinden för hastigt om, så att de blefvo drifne af vädret, långt ur sin kosa, åt Sorlingska öarna, nedom Engelska kusten. af den sena årstidens häfliga stormar

kastades de allt längre ut i Nordhafvet. Den 10 November utstodo de i synnerhet en häftig storm, med hög sjö, som lyftade rodret af hakarne. Sedan de ersatt denna skada, så godt de kunde, af de materialier de hade om bord, trodde de sig, ännu med godt hopp, kunna hålla sjön; men detta varade ej länge. Den 26 November råkade de ut för en ännu rysligare storm, som med häftiga orkaner räckte i flere dagar, och alldeles förderfvade rå och segel. Då dessa voro förlorade, kunde skeppet med möda hålla sig uppe mot vind och våg, utan började taga in vatten. I denna nöd visste de ej annat råd, än att kappastormasten, för att derigenom skaffa skeppet någon lättnad, som ock till en del lyckades, så att det nu, när hafvet också började blifva stillare, lyckades för dem, att få skeppet fritt från vatten.

Men olyckligtvis, sedan stormasten gått förlorad, började skeppet lägga sig på sidan och ännu mera taga in vatten. Deras redan uttömda krafter voro nu vidare ej tillräckliga, att kunna hålla sjön, och de sågo omsider ingen annan räddning för sig öfrig, än att, om möjligt vore, försöka att frälsa sig i de tvenne skeppsbåtarna. I den båten, som var försedd med både segel och åror, gick P. Quirini med ett följe af inalles 47 personer. I den mindre gingo 21 personer. Såsom hafvet ännu fortfor att vara temligen lugnt, så kunde de från skeppet beqvämt förse sig med nödig proviant. Den 17 Dec. då sjön började åter blifva orolig, måste de lämna det sjunkande skeppet som, efter P. Quirinis berättelse,

innehade en dyrbar last af 800 fat Malvasiervin, Cypresssträd, Ingefära, Peppar, och andra kostbara varor.

Följande natten, under svår storm, skiljdes den mindre båten ifrån dem, och om deras deri varande kamraters slutliga öde hade de sedan ingen den minsta underrättelse kunnat erhålla. Sjelfva nödgades de samma natt kasta öfver bord en del af sitt förråd af vin, lifsmedel, till och med sina klädespersedlar. Vädret saktade sig, och de styrde åt öster, i tanka att hinna Irländska kusten: men af föränderliga vindar vräktes de snart ur deras kosa. Nöden antog med hvarje dag ett svårare utseende, och deras vinförråd började efter hand i den mån minskas, att de måste vara betänkte på den yttersta förknappning, så att blott två gånger i dygnet utdeltes bland manskapet ett litet mått deraf. Med andra lifsmedel, såsom salt fläsk, ost och skeppsskorpor, voro de väl bättre försedde; men den salta födan uppväckte i stället den odrägligaste törst. Dertill med började snart döden att rasa ibland dem, och bortryckte dagligen flere personer. Den 29 Dec. utdeltes det sista af vinförrådet, och en hvar beredde sig nu, att med undergifvenhet gå den snart förestående döden till möte. Några försökte att dricka det salta hafsvattnet, hvilket ännu hastigare påskyndade deras hädanfärd. Andra försökte i sin nöd att stilla den grufliga törsten med deras egen urin. Dessa, anmärker P. Quirini, bergade sig i det längsta.

I detta förskräckliga tillstånd uthärdade de likväl

ståndaktigt ännu fem dygn, hvarunder de allt stadigt seglade i Nordostlig rigtning, tilldess de omsider d. 4 Jan. fingo land i sigte. Det var en af de yttersta och minsta af de öar, som innefattas under namn af Lofoten, vid Norriges nordliga kuster, i Malströmmens grannskap, ungefär vid 65:te Latituds graden.

Ehuru aflägsse våra Sjöfarande ännu voro från dessa klippiga och öfverallt snöbetäckta stränder, voro de ändå en skön och efterlängtd syn för dessa söderlänningar, hvilka, så vanmäktiga de än voro, ansträngde sina yttersta krafter, för att, om möjligt innan dagens slut, hinna till lands. Men vinden var emot, och manskapets krafter för mycket medtagne, för att kunna bruka årorna med eftertryck. Dagen var dessutom denna årstiden, i dessa trakter, ganska kort, så att mörkret påkom hastigare än de väntat. Om natten drefvo de af och an på sjön, tröstade af hoppet, att nästa dag få sliga i land.

Den 5 Januarii vid dagsgryningen blefvo våra Sjöfarande varse, att de under nattens mörker förlorat sin förra ländkänning; men sågo i stället helt nära framför sig ett annat land, bergaktigt och snöbetäckt såsom det förra. Vinden gynnade dem denna dag; men icke utan den största lifsfara kunde de komma till lands, i anseende till de starka bränningar, som mellan dessa klippor, utan uppehör, hotade deras bräckliga farkost. Helt nära land stötte de på grund, men fem af besättningen som befunno sig i fören, sprungo i sjön och

kommo lyckligen i land, hvarest de genast började att sluka i sig snö, för att afkyla den brännande törsten. Till sina kamrater öfverskaffade de ock en stor skeppskettil fylld med snö, som af dessa med stor begärlighet förtärdes. Efter denna släta vederqvickelse ansågo de för rådligast, att då de nu voro under land, tillbringa natten i båten, i afsigt att förekomma det den ej skulle blifva mot klipporna sönderslagen, eftersom de hvarken hade ankar eller tåg att fästa den med vid stranden.

I första dagningen den 6 Januarii 1432, som var Hel. Tre Konungars dag, stego de i land vid Norrska kusten, på en obebodd ö, Sandö, en af de många små öar, som omgifva Röst-ön, ej långt från Lofoten i Westfjorden. I sin Resebeskrifning kalla Venetianerne den förra ön Santi och den senare Rustene. Af 46 personer, gingo nu de 16 öfverblifne i land och kastade sig i snön, tackande Gud, som låtit dem, efter så mången utståndens nöd, få komma på land igen. Sedan gjorde de opp åt sig af några kvarblefna skeppsbräder en eld, vid hvilken de vederqvickte sina nästan förstelnade lemmar, hvarefter de genomsökte båten för att efterse, om de hade något det ringaste kvar af proviant, för att stilla hungern, som hårdt började ansätta dem. De funno också i en säck ett litet förråd af skeppskorpor, fläsk och ost, hvarmed de framför elden nu kunde släcka den värsta hungern.

Men den tröstande utsigten till räddning, som de

skeppsbrutne i början erfarit, varade kort. De upptäckte för sig snart, att de voro stadde på en alldeles obebodd ö. Af en uppstigen rök, som de på långt håll blefvo varse, slutade de likväl, att der måtte bo folk på ett afstånd, som de sjelfva beräknade till 5 italienska mil, hvarföre de genast följande dagen, som var den 7 Jan., beslöto att i genaste rigtning begifva sig ditåt. Men som ingen under natten haft uppsigt öfver Båten, så hade den blifvit så illa stött emot klipporne, att den, churu de försökte att laga och stoppa den, började genast sjunka, då de skulle fara åstad. Genomvåta måste de söka land igen, det bästa de kunde, fulla af missmod och förtviflan öfver den förestående döden, som de på detta ödsliga ställe väntade såsom deras vissaste gäst, då allt hopp att komma derifrån, var dem betaget, och de nu ej hade det minsta, hvarmed de kunde uppehålla lifvet.

Dock som lifvet är menniskan kärt, äfven i det aldrayttersta, så försökte de, att draga båten på land, för att deraf kunna göra sig ett nödvärnsskjul mot källden. Detta lyckades ock, efter långvarig möda; båten blef sönderhuggen, och med tillhjälp af segel och öfverblefna klädespersedlar beredde de sig tvenne hyttor. I den större rymdes 13, men i den mindre allenast 5 personer. Hvad af öfverblifna bräder och annat skeppsvirke kunde vara öfrigt användes till bränsle. Men den varme, som de derigenom förskaffade sig, kom att blifva dem ganska dyr; ty de våta bräderne och det myckna beck, hvarmed de voro bestrukne, gäfvo en tjock

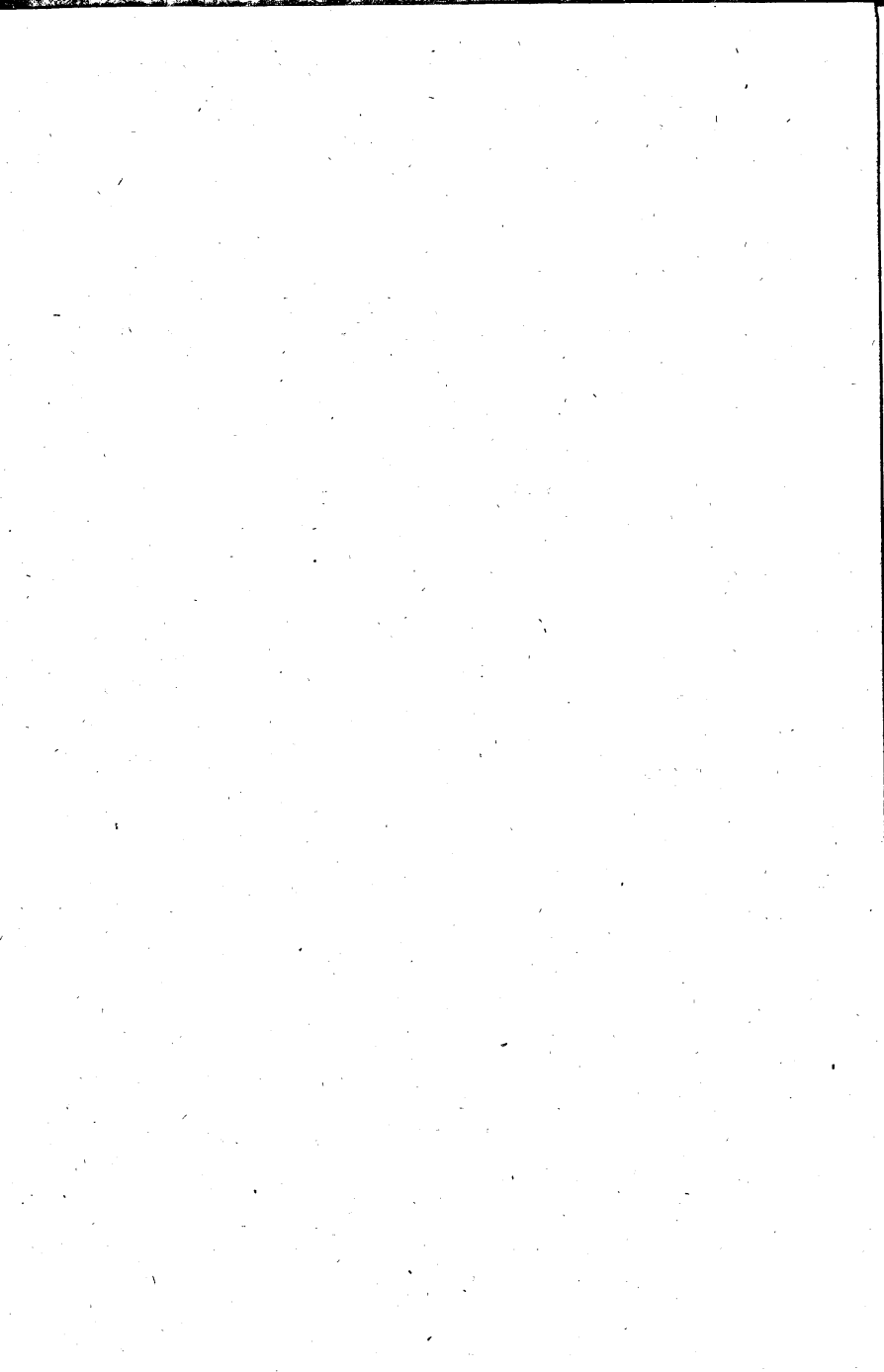
och gräslig rök ifrån sig, hvaraf deras ögon och ansigten så uppsvällde, att de knappast kunde se; dermed förenade sig en ännu större plåga — en förskräcklig ohyra, som på det grufligaste angrep isynnerhet skeppsskrifvaren, på hvilken de åto köttet kring halsen så att han deraf måtte sätta lifvet till.

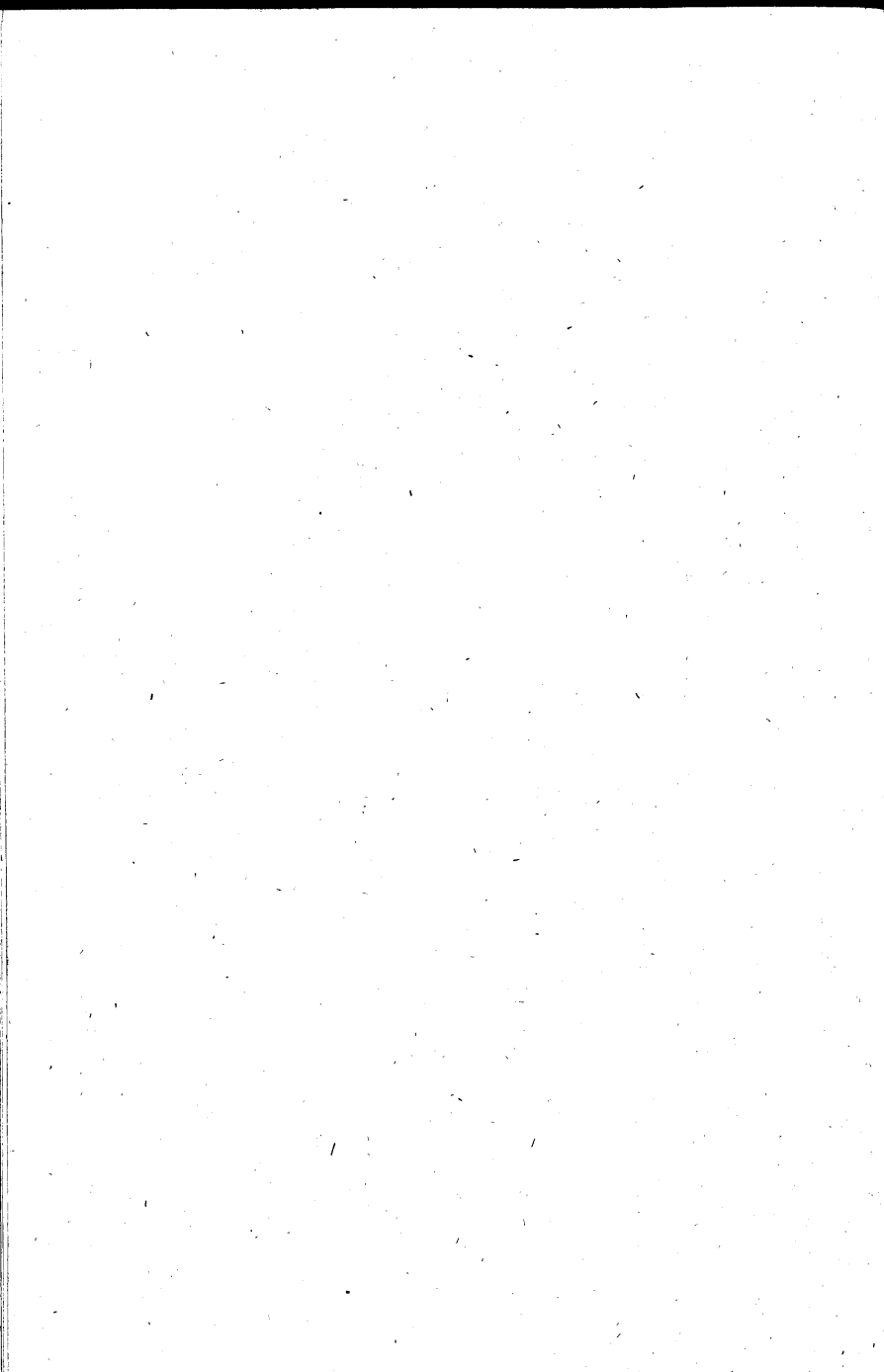
Forts. i e. a. H.

J. H. SCHRÖDER.

R Ä T T E L S E R :

- Sid. 25 rad. 16 står *en*, läs *ett*
- 88 - 4 och 5 nedifrån st. *det förra förutsätter det sednare* läs *det sednare förutsätter det förra*
- 113, 114 sista och första raden, står *äfvadt* läs *jäfvadt*.
- 149 rad. 10 st. *den* läs *denna*
- 153 - 7 st. *visar* läs *röjt*.
-

A. L.
Tidwell
So.

